T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

EBÛ'L-MU'ÎN EN-NESEFÎ'NİN TABSIRATÜ'L EDİLLE ADLI ESERİNDE YER ALAN HADİSLERİN TAHRİCİ

Adile SARIKAYA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA–2008

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

EBÛ'L-MU'ÎN EN-NESEFÎ'NİN TABSIRATÜ'L EDİLLE ADLI ESERİNDE YER ALAN HADİSLERİN TAHRİCİ

Adile SARIKAYA

Danışman: Prof. Dr. Ali Osman ATEŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA- 2008

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

Bu çalışma, jürimiz tarafından Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Ali Osman ATEŞ

(Danışman)

Üye: Yrd. Doç. Dr. Muhammet YILMAZ

Üye: Doç. Dr. Asım YAPICI

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

/ /2008

Prof. Dr. Nihat KÜÇÜKSAVAŞ

Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

EBÛ'L-MU'ÎN EN-NESEFÎ'NİN TABSIRATÜ'L EDİLLE ADLI ESERİNDE YER ALAN HADİSLERİN TAHRİCİ

Adile SARIKAYA

Yüksek Lisans Tezi, Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Ali Osman ATEŞ

Eylül 2008, 146 Sayfa

Bu çalışmada, Ebû'l-Mu'în en-Nesefi'nin Tabsıratü'l-Edille adlı eserinde yer alan hadislerin tahrici yapılmaktadır. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, Ebû'l-Mu'în en-Nesefi'nin hayatı, ilmi kişiliği, hocaları, öğrencileri, eserleri ve özellikle de Tabsıratü'l-Edille hakkında bilgi verilmektedir.

İkinci bölümde, Tabsıratü'l-Edille'de Ulûhiyyet konularıyla ile ilgili olarak yer verilen hadislerin sıhhat durumları incelenmektedir.

Üçüncü bölümde ise, nübüvvet, âhiret ve imâmetle ilgili hadislerin sıhhat durumlarının incelenmesine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, Tabsıratü'l-Edille, Kütüb-i Sitte, Hadis, Rivayet, İsnad.

ABSTRACT

THE EVALUATIONS OF HADITHS WHICH TAKE PLACE IN EBU'L-MU'ÎN EN-NESEFÎ'S TABSIRATÜ'L EDİLLE

Adile SARIKAYA

Master Thesis, Department of Basic Islamic Sciences
Supervisor: Prof. Dr. Ali Osman ATEŞ
September 2008, 146 Pages

In this study whether the reliabity of the "hadiths" in Ebû'l-Mu'în en-Nesefî's Tabsıratü'l-Edille is depertable or not. This study comprises from three sections.

At the first section the life of Ebû'l-Mu'în en-Nesefî his scientific personality, teachers, students, studies especially information about are mentioned.

At the second one whether the information about "ulûhiyyet" in Tabsıratü'l-Edille is correct or not.

As for the third section "hadis inquirement" about "âhiret and imâmet" takes place.

Keywords: Ebû'l-Mu'în al-Nasafî, Tabsıratü'l-Edille, al-Kütüb al-Sitte, Hadith, Narration,Chain.

ÖNSÖZ

Hadis ilmi, dinî ilimler arasında çok önemli bir yere sahip olmuştur. Çünkü Kur'ân-ı Kerîm'den sonra İslâm dininin ikinci kaynağı Sünnet'tir.

Bilindiği üzere dinî ilimler hicri birinci asırdan itibaren ortaya çıkmaya ve gelişmeye başlamıştır. Bu gelişim sürecinde en çok faydalandıkları ve yardım aldıkları ilim, Hadis ilmi olmuştur. Bütün dinî ilimler kaynağını hadislerden almışlar ve kendilerini destekleyip ispat edecek delilleri Resulullah'ın (sav.) hadislerinde bulmuşlardır. Kelâm ilmi de, bu ilimlerden biridir. Kelam ilminin konusu imândır ve bu kadar önemli bir konuyu inceleyen Kelâm ilmi de, kendini savunabilmek için hadislere ihtiyaç duymuştur.

Biz bu çalışmamızda, bir Kelâm âlimi olan Ebû'l-Mu'în en-Nesefî'nin "Tabsıratü'l-Edille" adlı eserini, kullandığı hadislerin değerlendirilmesi açısından ayrıntılı bir araştırmaya tabi tuttuk. Bu eser, Mâturidî akaidinin temel kaynaklarından birisidir. Bu kadar önemli olmasına rağmen, eser ve müellifi hakkındaki bilgiler çok az ve yetersizdir.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Ebû'l-Mu'în en-Nesefî'nin hayatı, ilmi kişiliği, eserleri, özellikle de Tabsıratü'-Edille'si hakkındaki açıklamalar yer almaktadır. İkinci bölümde, Ebû'l-Mu'în en-Nesefî'nin Ulûhiyyet konularında zikrettiği hadisler, üçüncü bölümde ise, nübüvvet, âhiret ve imâmetle ilgili hadislerin incelenmesine yer verilmiştir.

Bu araştırma sürecinde, desteğini esirgemeyerek bana yol gösterip ışık tutan değerli hocalarım Prof. Dr. Ali Osman ATEŞ, Yrd. Doç. Dr. Muhammed YILMAZ Doç. Dr. Asım YAPICI'ya ve her zaman bana yardım edip destek olan eşime sonsuz teşekkür ederim.

Adile SARIKAYA

ADANA - 2008

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **ii**
ABSTRACT ..... **iii**
ÖNSÖZ ..... **iv**
KISALTMALAR LİSTESİ ..... **vii**

BİRİNCİ BÖLÜM
GİRİŞ

1.1. Konunun Belirlenmesi, Amacı, Yöntem ve Teknikleri 1
1.1.1. Konunun Belirlenmesi ve Amacı 1
1.1.2.Kullanılan Yöntem ve Teknikler 1
1.2. Ebu'l-Mu'în en-Nesefî'nin Hayatı, İlmi Kişiliği ve Eserleri 2
1.2.1. Ebu'l-Mu'în en-Nesefî'nin Hayatı 2
1.2.2. Ebu'l-Mu'în en-Nesefî'nin İlmi Kişiliği 3
1.2.3. Ebu'l-Muin en-Nesefî'nin Talebeleri 4
1.2.4. Ebu'l-Mu'în en-Nesefî'nin Eserleri 5
1.2.5. Tabsıratü'l-Edille'nin Tanıtımı 5

İKİNCİ BÖLÜM
ULUHİYYET BAHİSLERİNDE KULLANILAN HADİSLER

2.1. Allâh'ın Varlığı ve Sıfatları İle İlgili Hadisler 9
2.1.1.Allâh'ın Varlığı İle İlgili Hadisler 9
2.1.2. Allâh'ın Sıfatlarıyla İlgili Hadisler 11
2.2. Kader ve Kaza İle İlgili Hadisler 21
2.2.1. Kaderiyye İle İlgili Hadisler 25
2.3. İmân ile İlgili Hadisler 28
2.4. İslâm'la İlgili Hadisler 34

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
NÜBÜVVET, ÂHİRET VE İMÂMETLE İLGİLİ HADİSLER

3.1. Nübüvvetle İlgili Hadisler 43
3.2. Âhiret Ahvali İle İlgili Hadisler 62
3.2.1. Kabir Azâbı İle İlgili Hadisler 62
3.2.2. Şefâatle İlgili Hadisler 65
3.3. İmâmetle İlgili Hadisler 71

3.4. Hulefâ-i Râşidîn'in Fazileti İle İlgili Hadisler 77
3.4.1. Ebû Bekr'in (ra) Hilâfeti ve Fazileti İle İlgili Hadisler 77
3.4.2. Hz. Ömer'in Hilafet ve Fazileti İle İlgili Hadisler 105
3.4.3. Hz. Osman'ın Hilafeti ve Fazileti İle İlgili Hadisler 111
3.4.4. Hz. Ali'nin İmâmeti ve Faziletiyle İlgili Hadisler 118
3.5. Halifelere İsyan İle İlgili Hadisler 126
SONUÇ 136
KAYNAKÇA 138
ÖZGEÇMİŞ 142

KISALTMALAR LİSTESİ

as : Aleyhisselatü vesselâm.

bkz. : Bakınız.

c. : Cilt.

Çev : Çeviren.

DEÜ : Dokuz Eylül Üniversitesi.

Hz. : Hazreti.

nşr : Neşreden.

ra :Radiyallâhu Anhü.

s. :Sayfa.

sav :Sallallâhü Aleyhi Vesellem.

TDV :Türkiye Diyanet Vakfı.

thk :Tahkik.

t.y. : Tarih yok.

Terc. :Tercemesi .

vb. : Ve benzeri.

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Konunun Belirlenmesi, Amacı, Yöntem ve Teknikleri

1.1.1. Konunun Belirlenmesi ve Amacı

Bu araştırma, Kelâm âlimleri arasında Mâturidî akâidinin İmâm Mâturidî'den sonra en önemli ismi kabul edilen Ebû'l-Mu'în en-Nesefî'nin "Tabsıratu'l Edille" adlı eserindeki hadisleri, hadis ve ricâl alanındaki eserlere dayanarak sıhhat yönünden değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Bu çerçevede, Tabsıratü'l-Edille'de yer alan hadislerin öncelikle Kütüb-i Sitte kapsamındaki kitaplarda yer alıp almadığı tespite çalışılmış, daha sonra Kütüb-i Sitte kitaplarının dışında kalan hadisler ricâl açısından tenkide tabi tutulmuştur.

1.1.2.Kullanılan Yöntem ve Teknikler

Bu çalışmada ilk olarak, kaynak tarama ve bilgi toplama, daha sonrada toplanan bilgilerin Hadis Metodolojisi bağlamında düzenlenip değerlendirilmesi gibi temel yöntemler takip edilmiştir.

Kaynak tarama aşamasında ilk olarak, Tabsıratü'l-Edille'de yer alan hadisler tespit edilmiştir. İkinci adım olarak, hangi hadis kaynaklarında yer aldığını ortaya koyabilmek için Concordance'dan (el-Mu'cemu'l-Müfehres li Elfâzı'l-Hadîs) söz konusu hadislerin bulunduğu yerler tespit edilmiş, daha sonra bunların başta Kütüb-i Sitte kapsamındaki kitaplar olmak üzere, diğer hadis kaynaklarındaki yerleri bulunmaya çalışılmıştır.

Elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi aşamasında ise, öncelikle Ebû'l-Muîn en-Nesefî'nin bu hadisleri niçin rivayet ettiği tespite çalışılmıştır. Daha sonra Tabsıratü'l-Edille'de zikredilen hadislerin Kütüb-i Sitte'deki yerleri, bu kaynaklarda nasıl rivayet edildikleri karşılaştırma yapılarak verilmiştir. Son aşama olarak, Kütüb-i Sitte dışındaki kaynaklarda mevcut hadisler, ricâl alanındaki eserlere dayanılarak sıhhat açısından incelenmiştir.

1.2. Ebu'l-Mu'în en-Nesefî'nin Hayatı, İlmi Kişiliği ve Eserleri

1.2.1. Ebu'l-Mu'în en-Nesefî'nin Hayatı

Ebû'l- Mu'în en-Nesefî'nin hayatı hakkında, kendi eserlerinden başka tarihî bilgi veren kaynak yok gibidir. Bu durum, Maveraü'n- Nehir-Orta Asya âlimlerinin coğrafî kaderidir.

Nesef, Türkistan'da kavşak bir yerde bulunan, ortasından nehir aktığı için tarım yapmaya uygun arazisi, bağı, bahçesi bulunan, bu nedenle yerleşime oldukça müsait olan, tarihe geçmiş bir yerleşim ve ilim merkezidir. Nesef, bütün bu özelliklerinden dolayı ilmin gelişmesi için de uygun bir şehir olmuş ve buradan birçok âlim yetişmiştir. Ebû'l –Mû'in en-Nesefî'nin babası ve dedesi de bu âlimler arasında yer almaktadır.[1]

Büyük bir Hanefî fakîhi olarak şöhret yapan ve Mâturidî Mektebinin en önemli isimlerinden birisi olan Ebû'l- Mu'în en-Nesefî'nin doğum tarihi tartışmalı olup. konuyla ilgili rivayetlerde, yaklaşık yirmi sene gibi büyük bir zaman farkı vardır. Bazıları, onun doğum tarihini hicrî 418 olarak verirken, bazıları da, hicrî 438 tarihini vermişlerdir. Bir kısım kaynaklarda ise, Ebû'l- Mu'în en-Nesefî'nin 408/1047 yılında Nesef'te doğduğu kaydedilmiştir.[2]

Ebû'l- Mu'în en-Nesefî'nin soy kütüğü konusunda değişik rivayetler bulunmaktadır. El yazması nüshalarda, Ebû'l- Mu'în'in soyu sekiz nesil öncesine kadar götürülmektedir.[3] Ebû'l- Mu'în'in dedesi Ebû Mutı' Mekhûl b. Fazl en-Nesefî, meşhur bir fakih olup ilmini Ebû Süleymân Mûsâ el-Cüzcânî'den almıştır.[4]

Ebû'l- Mu'în en-Nesefî'nin künyesi bazı müelliflerce *Ebû'l-Maîn* şeklinde okunmuşsa da, doğrusu Ebû'l- Mu'în'dir.[5]

Ebû'l- Mu'în en-Nesefî, öğrencisi Necmüddin en-Nesefî'nin naklettiğine göre, 25 Zilhicce 508 / 22 Mayıs 1115 tarihinde büyük ihtimalle Buhara'da vefat etmiştir.[6]

---

[1] Atay, *Ebu'l-Mu'în en-Nesefî ve Tabsıratü'l- Edille*, I, 9.

[2] Atay, *Ebu'l-Mu'în en-Nesefî ve Tabsıratü'l- Edille*, I, 10.

[3] Atay, *Ebu'l-Mu'în en-Nesefî ve Tabsıratü'l- Edille*, I, 8.

[4] Gölcük, *Kelâm Tarihi,* s. 177.

[5] Yavuz, "en-Nesefî", *TDV. İslâm Ansiklopedisi*, XXXII, 568 -570.

[6] Yavuz, "en-Nesefî", *TDV. İslâm Ansiklopedisi*, XXXII, 568, 569, 570.

1.2.2. Ebu'l-Mu'în en-Nesefî'nin İlmi Kişiliği

Ebû'l-Mu'în'in öğretimi hakkında ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır. O'nun hocalarının kimler olduğu bilinmemektedir. Ancak Semerkant ve Buhara'daki Mâturidî-Hanefî âlimlerinden, özellikle en-Nesefî nisbesini taşıyanlardan ders gördüğü tahmin edilebilir. Kaynaklarda, babasının ve dedesinin Hanefî mezhebine mensup âlimlerden olduğu belirtilmiştir. Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, büyük bir Kelâm âlimi olmakla beraber Tefsir ve Fıkıh alanında da önemli eserler vermiştir. Alaaddin es-Semerkandî, en-Nesefî'yi Kelâm ilminde Ehl-i Sünnet'e, Fıkıh'ta Hanefîyye'ye önemli katkılarda bulunmuş bir âlim olarak tanıtmıştır.[1] Alaaddin es-Semerkandî, Maturidî'nin *Te'vilâtü'l-Kur'ân*'ına yazdığı şerhin, aslında hocası Ebû'l-Muîn'in derslerindeki açıklamalarından oluştuğunu ve bunların kaybolmalarını önlemek için *Şerhu Te'vilatü'l-Kur'ân* adlı kitapta toplayıp kendisine nisbet ettiğini belirtmektedir.[2]

Câmiu'l-Kebir adlı eserin kendisine atfedilmesinden dolayı bazı araştırmacılar Ebû'l-Mu'în en-Nesefî'yi hukukçu olarak göstermişlerdir.[3]

en-Nesefî, Mâtüridiyye Mektebinin iknci kurucusu mevkiinde bulunmasına rağmen, Louis Massignon tarafından Muhammed b. Kerrâm'a bağlı bir kelamcı olarak gösterilmiştir. İbn Kerrâm'ın en parlak öğrencisi Yahyâ b. Muâz'dır. en-Nesefî'nin büyük dedesi Mutı' Mekhûl b. Fazl en-Nesefî, Yahyâ b. Muâz'ın talebesi olmuştur. en-Nesefî'nin de onun torunu olması hasebiyle, bu hoca-talebe münasebetinin devamını düşünen Massignon, bu bağa dayanarak, en-Nesefî'nin İbn Kerrâm'a bağlı olduğu sonucuna varmıştır.[4] Ancak bu görüş doğru değildir, çünkü en-Nesefî, uluhiyyet konusunda Kerrâmiye'yi[5] eleştirmiş ve onu kendisine muhalif olan mezhepler arasında zikretmiştir.[6]

---

[1] es-Semerkandî, *Şerhu Te'vilâti'l-Kur'an*, s. 1.

[2] es-Semerkandî, *Şerhu Te'vilâti'l-Kur'an,* s. 1.

[3] Bağdadî, *Hediyyetü'l-Arifin*, II, 487.

[4] Yazıcıoğlu*, Mâturidiyye ve en-Nesefî'ye Göre İnsan Hürriyeti Kavramı*, s. 23.

[5] Kerrâmiyye, adını kurucusu Muhammed b. Kerrâm'dan almıştır. Başlangıçta Mürcie'nin alt grubu olan bir harekettir. Muhammed b. Kerrâm, Allâh'ı zatının birliğiyle tanımlamış, keyfiyetinin başkası tarafından bilinemiyeceğini söylemiştir. Allâh'ın arşa dokunduğunu ve arşın O'nun mekânı olduğunu, Allâh'ın sıfatlarının zatının gayrı olduğunu, Allâh'ın hem bu dünyada hem de ahirette görülebileceğini söylemiştir. Muhammed b. Kerrâm, İmânı sadece dil ile ikrar olarak tanımlamıştır. Kerrâmiyye'ye göre imamet mutlaka nassa dayanmalıdır. İyi ve kötü her şey Allâh tarafından yaratılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Sönmez Kutlu, "Kerrâmiye" TDV. İslâm Ansiklopedisi, XXV, 294 -296.

[6] en-Nesefî, *Tabsıratü'l-Edille*, I, 159, 232, 233.

Ehl-i Sünnet'in akîde ve usûlüne bağlı olan en-Nesefî, bid'at ehline karşı mücadeleler veren eserler kaleme almıştır. Maturidî Kelâm mektebinin büyük temsilcisi olan Ebû'l-Mu'în'in metodu, Felsefî Kelâm metodundan farklıdır. O, Aristo geleneğinden uzaktır. en-Nesefî'nin metodu, günümüzdeki semantik metoda çok yakındır ve bu metod ona hocası İmam Maturidî'den intikal etmiştir. Çünkü İmâm Mâturidî de semantik metodu çok iyi kullanmıştır. Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, felsefeye yer vermeyen Kelâm metoduyla üzerinde durulmaya değer, eserler sahibi bir Kelâm âlimidir.[1]

en-Nesefî, kelâmcı kişiliğinin bir gereği olarak, olguların fark edilmesinde ve çelişkilerin sezilmesinde hayatî bir öneme sahip olan aklî muhakemeyi eserlerinde büyük bir ustalıkla kullanmıştır. Onun kendi mesleğinde, bilinçli ve dikkatli bir çözümleme, inanç esaslarını sistemleştirme ve sağlam bir zemine oturtma faaliyeti ile meşgul olduğu anlaşılmaktadır. en-Nesefî'nin, hayatla iç içe ve onunla bütünleşme idealiyle ele aldığı sorunlarda, yazdığı eserlerde tutarlı bir bütüne ulaşma azmi sergilediği görülmektedir. Nitekim kendisi için, gevşek ve gerilimsiz bir ortam içinde hayat sürdürmek, sorunların üzerine yatmak varken, zihninde sahip olduğu değerleri özgün eserler ile hayata aktarmayı seçtiği ve bu uğurda ciddi bir çaba ve mücadele örneği gösterdiği ortadadır. Eserlerinin, genelde İslâm Kelâmı'nın ve özelde Maturidî Kelâmı'nın özgün eserleri arasında kabul edilmesi, şüphesiz onun ciddi bir düşünce derinliğine, güçlü bir kavrayışa ve nihayet saf bir ifade tarzına ve kesinliğine sahip olduğunun ciddi bir delilidir.[2]

1.2.3. Ebu'l-Muin en-Nesefî'nin Talebeleri

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî'nin talebelerinin en başında, Necmeddin en-Nesefî gelmektedir. Alaaddin es-Semerkandî, Ahmed el-Pezdevî, İsmail b. Adî et-Tâlekânî, Ahmed b. Ferah es-Suğdî ve Hasan el-Belhî de onun öğrencileri arasında yer alır.[3]

---

[1] Gölcük, *Kelâm Tarihi*, s.177.

[2] Baloğlu, "Doğru Bilgi Tanımına Ulaşma Çabası Ebu'l-Muin en-Nesefî Örneği", *DEÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XVIII, 5.

[3] Yavuz, en-Nesefî, *TDV. İslâm Ansiklopedisi*, XXXII, 568 -570.

1.2.4. Ebu'l-Mu'în en-Nesefî'nin Eserleri

1-*Şerhu'l-Câmii'l-Kebîr*: Ebû'l-Mu'în en-Nesefî'nin bu eseri sadece *Keşfu'z-Zunûn*'da geçmekte olup, fıkha dairdir. Sonraki kaynaklar Kâtip Çelebi'den nakletmektedirler. Bu nedenle, en-Nesefî'nin böyle bir eserinin olduğuna dair şüpheler vardır.

2-*Menâhicü'l-Eimme*: Sadece *Keşfu'z-Zunûn* ve *İzâhu'-Meknûn'da* Ebû'l-Mu'în en-Nesefî'nin bu eserinden bahsedilmektedir. İslâm ansiklopedisi de, bu eserden bahsetmektedir. Kelâmcılarda Fıkıh Usulü yazma geleneği olduğu için, bu eserin de usul-i fıkha dair olduğu tahmin edilmektedir. Ancak yine de bu durumu şüpheyle karşılamak gerekir.

3-*Îzâhu'l-Mehâcce li Kevni'l-Aklî Hücce*: Ebû'l-Mu'în en-Nesefî bu eserini, "*et-Temhid li Kavaidi't-Tevhid*" adlı eserinin *İsbât'u Kerâmâti'l-Evliyâ* Faslının sonunda Tabsıra ile beraber zikretmiştir.

4-*et-Temhîd fi Kavâidi't-Tevhîd*: Bunun, Ebû'l-Muîn en-Nesefî'nin son eseri olduğu düşünülmektedir. en-Nesefî bu kitabını, *Tabsıratü'l-Edille* adlı eserine bir giriş ve fihrist mahiyetinde yazmıştır.

5-*Bahrü'l-Kelâm fi İlmi't-Tevhîd*: Bu eser, hicrî 1329/1911 yılında basılmıştır. Üzerinde çalışma yapılıp yapılmadığı bilinmemektedir. *Bahru'l-Kelâm'ı*, *Tabsıratü'l-Edille* ihtiva etmektedir. Eser tertipli, yirmidört fasıl halinde kaleme alınmış olup, küçük hacmine rağmen uslûbu ve metodu âlim bir zatın eseri olduğunu göstermektedir.

6-*Tabsıratü'l-Edille*: Ebû'l-Mu'în en-Nesefî'nin en hacimli ve muhtevalı eseridir. Musannıf eserini beşyüz hicri yılında, Rebiülâhirin yedisinde, ikindi vakti bitirmiştir.[1]

1.2.5. Tabsıratü'l-Edille'nin Tanıtımı

Tabsıratü'l-Edille'de açıkça görüleceği gibi, Ebû'l-Mu'în en-Nesefî eserlerinde semantik metodu kullanmıştır. Eserindeki üslûbu ve ifadesi, açık ve oldukça

[1] Atay, *Tabsıratü'l-Edille Mukaddimesi*, I, 12, en-Nesefî'nin eserleriyle ilgili olarak bkz.

kolaydır. Bazen zor olmasının nedeni, konunun mahiyetinin zorluğundan kaynaklanmaktadır.[1]

en-Nesefî herhangi bir konuya başladığında, önce plânını zikreder ve bu plânı titizlikle takip eder. Açıklamalarında İmâm Mâtüridî'ye sadık kalır. Birçok yerde ondan iktibaslar da bulunur; hatta aynı ifadeleri de kullandığı olur. en-Nesefî'nin *Tabsıratü'l-Edille*'si ele aldığı konular bakımından, İmâm Mâturîdî'nin "*Kitabü't-Tevhîd*'inden daha fazla doyurucu bilgiler ihtiva etmektedir. en-Nesefî bu eserinde, muhaliflerinin fikirlerini de objektif bir şekilde yansıtır. Bu yönüyle *Tabsıra,* Kelâm tarihi bakımından, belki de başka hiçbir yerde bulunamayacak bilgiler ihtiva etmektedir. en-Nesefî, *Tabsıratü'l-Edille*'sinde, muhaliflerinin görüşlerini zikrederken, bazen onların isimlerini zikretmez. Böyle anlarda, kendi görüşü ile polemiğe girdiği fırka veya şahısların görüşlerini ayırt etmek bir hayli zordur. Bundan dolayı, en-Nesefî dikkatli okunmadığı ve ele aldığı konu iyi takip edilmediği durumlarda, yanılgıya düşme tehlikesi vardır. İmâm Mâturîdî'nin *Kitabü't-Tevhîd*'inin zor ve karmaşık uslûbu, ancak en-Nesefî'nin *Tabsıratü'l-Edille*'si ile açıklığa kavuşabilir. Çünkü iki eser birbirini tamamlar mahiyettedir. Bu nedenle *Tabsıra*, Mâturîdî kelâmının temel kaynaklarından birisi, belki de en önemlisidir.[2]

İstanbul kütüphanelerinde *Tabsıratü'l-Edille*'nin onsekiz tane yazması tespit edilmiştir. İstanbul'un içinde ve dışında başka yazmalarının da olması ve ortaya çıkması mümkündür. Ancak, bazı nüshaların asıl sayfalarında bir kısmı bazen baştan ve sondan, bazen yalnız baştan ve bazen de yalnız sondan, bir kısmı da sadece ortadan kayıplar ve eksikler olmuş ve bunlar son zamanlarda, tam nüshalardan faydalanılarak tamamlanmışlardır. *Tabsıratü'l-Edille'*nin tespit edilen yazmaları şunlardır:

1. *Tabsıratü'l-Edille*, Carullah Kütüphanesi 1128 no' da kayıtlı, 329 sayfa, 23 satır, 13.5x22.5 ebadında olup, 571 hicrî (1175M.) yılında yazılmıştır. Baş tarafında kitabın hattı ile fihristi bulunmaktadır.

2. *Tabsıratü'l-Edille*, III. Ahmed, 1866 no' da kayıtlı olup, (25b-245a) yaprakları arasında olan 27 satırlı 13.5x24 ebatlı, 653 hicrî (1255M.) tarihinde, Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr ve Necm el-Maî (el-Mağı) lakabı ile bilinen bir kimse tarafından istinsah edilmiştir.

---

[1] Atay, *Tabsıratü'l-Edille Mukaddimesi*, I, 14.

[2] Yazıcıoğlu, *Maturîdî ve en-Nesefî'ye göre İnsan Hürriyeti*, s. 24.

3. ***Tabsıratü'l-Edille***, Laleli Kütüphanesi 2162 no' da kayıtlı, 360 yaprak, 23 satır, 13x20.5 ebatlı yazma olup, 654H. (1256M.) tarihinde yazılmıştır. Bazı satırlar arasında açıklamalar vardır. Baş tarafında sonradan fihrist yapılmıştır.

4. ***Tabsıratü'l-Edille***, Fatih Kütüphanesi 2907 no'da kayıtlı 234 yaprak olup, 658h. (1259M.) yılında Latif lakablı Muhammed b. Ali b. Mesud tarafından Semerkand'da yazılmıştır. 26 satır, 16.5x22.5 ebadındadır. Hattı eski ve harekelidir. Baş tarafında iki yeni yaprakta kitabın fihristi ve bazı bibliyoğrafya bilgileri bulunmaktadır.

5. ***Tabsıratü'l-Edille***, III. Ahmed 1849 no' da kayıtlı, Muhammed b. Salur(?) b. Âlim Haccâc b. Ahmed Hasan Erkûmî Şems tarafından Buhara'da Fahreddin Müceyri Medresesinde 663 tarihinde yazılmıştır. 270 sayfa 10.5x13 ebadında 23 satırdır. Birinci sayfada konular yazılıdır. Bu Tabsıra'nın ikinci cildidir.

6. ***Tabsıratü'l-Edille*****,** Damad İbrahim Paşa Kütüphanesinde 778 no' da kayıtlı olup, 304 sayfadan ibaret ve 776h. (1364M.) yılında Âlim b. Muhammed tarafından yazılmıştır. 25 satırlı, 14.5x20 ebadındadır.

7. ***Tabsıratü'l-Edille*****,** Serez Kütüphanesinde 1395 no'da kayıtlı olup, Arap neshi ile sonu eksik olarak 247 sayfa 19 satırlı 15x11.5 ebadındadır. Bu nüsha sonundan eksiktir.

8. ***Tabsıratü'l-Edille*****,** Selim Ağa kütüphanesinde 586 no'da kayıtlı olup, Arap neshi ile yazılmış, sonu 52 varak eksiktir. 252 sayfa olup 23 satır, 12x19 ebadında ünvanlar büyük harfledir.

9. ***Tabsıratü'l-Edille*****,** Kılıç Ali Paşa Kütüphanesi 506/2(m) 305 sayfa olup, 189. sayfaya kadar Arap neshi, geri kalanı 1166 hicrîde yazılmıştır. 23 satırlı olup eski yazı12x17 ve yenisi 11x17.5 ebadındadır.

10. ***Tabsıratü'l-Edille*****,** Raşit efendi Kütüphanesinde 496 no'da kayıtlı, 276 sayfa halinde bulunmaktadır. İstinsah tarihi yoktur. Yenidir.

11. ***Tabsıratü'l-Edille*****,** Yeni Cami Hadice Sultan Kütüphanesi 733 no'da kayıtlı 375 sayfa 1114H.(1702M.) tarihinde yazılmıştır. 25 satırlı, 7.5x 17 ebadında Abdullah b. Abdurrahman Urlavî tarafından yazılmıştır.

12. ***Tabsıratü'l-Edille***, Nuru Osmaniye Kütüphanesi 2097 no'da kayıtlı 224 sayfa 39 satırlı olup, Mısır'da Abdullah Kadı Veliyüddin tarafından 1121H.(1907M.) de yazılmıştır.

13. ***Tabsıratü'l-Edille*****,** Beyazıt Kütüphanesi 3063 no'da kayıtlı, 1126 H.(1714 M.) yılında Ahmed b. Süleyman Dımeşkî, tarafından yazılmış ve karşılaştırılması yapılmıştır. 25 satırdır.22x17 ebadında 325 varaktır. Başında fihristi vardır.

14. ***Tabsıratü'l-Edille*****,** Üniversite Kütüphanesi 258 A'da bulunan, 465 sayfa 17 satır 8.5x14.5 eski hat ve 11.5x14 yeni hat ebadında olan bir nüshadır.

15. ***Tabsıratü'l-Edille*****,** Atıf Efendi Kütüphanesi 1215 no'da kayıtlı 249 sayfa 37 satır 11x23 ebadında 1138 H.(1725M.)'de Mısır'da Muhammed Ahmed Hüdâ tarafından yazdırılmıştır. Yenidir. Başında fihrist vardır.

16. ***Tabsıratü'l-Edille*****,** Selim Ağa Kütüphanesi 585 no'da kayıtlı, 1138 H.(1725 M.) 324 sayfa 25 satır 8.5x 17 ebatında italik yazılı bir nüshadır. Baş tarafından kitabın konuları sayfa bildirilmeden yazıkmıştır.

17. ***Tabsıratü'l-Edille*****,** Fatih Kütüphanesi 2908 no'da kayıtlı, 611 sayfa, 21 satır, 9.5x16 ebadında 1145 H.(1732 M.) yılında yazılmış olup harfleri büyük ve okunaklıdır. Sultan Mahmut tarafından vakfedilmiştir.

18. ***Tabsıratü'l-Edille****,* Aşir Efendi kütüphanesi 180 no'da kayıtlı, 339 sayfa, 25 satır, 8.5x 14 ebadında bir nüshadır. İnce yeni hat iledir. 1176 H.(1762 M.) yılında Sinan Paşa Medresesinde Müderris Konyalı Osman Efendi tarafından yazılmıştır.[1]

[1] Atay, *Tabsıratü'l-Edille Mukaddimesi*, I, 17.

İKİNCİ BÖLÜM

ULUHİYYET BAHİSLERİNDE KULLANILAN HADİSLER

2.1. Allâh'ın Varlığı ve Sıfatları İle İlgili Hadisler

2.1.1.Allâh'ın Varlığı İle İlgili Hadisler

Kelâm ilminde en çok tartışılan konulardan biri Allâh'ın varlığı ve sıfatları meselesidir. Ebû'l-Mu'în en-Nesefî de bu konu kapsamında Allâh'ın mahiyeti konusu üzerinde durmuş ve "Allâh'ın mahiyeti vardır" demenin teşbih ve tescim ifade ettiği şeklindeki iddialara cevap vermiştir. Allâh'ın var olduğunu fakat mahiyetinin sadece Allâh tarafından bilinebileceğini söylemiş ve bu konuda aşağıdaki hadisi delil olarak zikretmiştir:

1- اللهم انا عبدك وابن عبدك وابن امتك ناصيتي بيدك ماض في حكمك عدل في قضاءك اسألك بكل اسم هو لك سميت به نفسك او انزلته في كتابك او علمته احدا من خلقك او استأثرت به في علم الغيب عندك ان تجعل القرآن ربيع قلبي و نور صدري و جلا حزني و ذهاب هممي.

"*Ben senin kulunum, kulunun oğluyum, cariyenin oğluyum. Perçemim Senin elindedir, hükmün gerçekleşmiştir, buyruğun âdildir. Kendini isimlendirdiğin yahut Kitabında indirdiğin yahut yarattıklarından herhangi birine öğrettiğin yahut kendi katında gayb bilgisi olarak sakladığın isimlerinle, Senden Kur'ân'ı kalbimin baharı, gönlümün nuru, hüznümün cilâsı ve kederimin yok edicisi kılmanı diliyorum*."[1]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî'nin *Tabsıratü'l-Edille*'sinde kaydetmiş olduğu bu hadis, Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde yine aynı lafızlarla aşağıda kaydetmiş olduğumuz isnâdla rivayet edilmiştir:

حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا يزيد أنبأنا فضيل بن مرزوق ثنا أبو سلمة الجهني عن القاسم بن عبدالرحمن عن أبيه عن عبدالله قال: قال رسول الله: اللهم انا عبدك وابن عبدك وان امتك ناصبتي بيدك ماض في حكمك عدل في قضاؤك اسألك بكل اسم هو

[1] en-Nesefî, *Tabsıratü'l-Edille*, I, 213.

لك سميت به نفسك او انزلته في كتابك او علمته احدا من خلقك او استأثرت به في علم الغيب عندك ان تجعل القرآن ربيع قلبي و نور صدري و جلا حزني و ذهاب هممي.

Abdullah→Ahmed b. Muhammed b. Hanbel→Yezid→Fudayl b. Merzuk→Ebû Seleme el-Cühenî→Kasım b. Abdurrahman→Abdurrahman Ebû'l-Kasım→Abdullah → Ahmed b. Hanbel.[1]

Ahmed b. Hanbel'in yukarıda kaydettiğimiz hadisinin isnadında yer alan râvî *Fudayl b. Merzûk*, hadis âlimlerinin tenkidine uğramış Kûfe'li bir hadisçi olup kendisinden Iraklıların cidden zayıf hadisler naklettiği kaydedilmiştir. Ayrıca Fudayl b. Merzuk'un Atıyye'den mevzu hadisler rivayet ettiği de ifade edilmiştir. Hadis âlimlerinden Yahyâ b. Maîn de, Fudayl b. Merzuk'un zayıf bir râvî olduğunu söylemiştir.[2]

Ahmed b. Hanbel'in hadisinin isnâdında yer alan diğer râvî *Ebû Seleme el-Cühenî*'nin meçhul bir râvî olduğu bildirilmiştir. Ebû Seleme, Kâsım b. Abdirrahmân'dan hadis nakletmiş, kendisinden de Fudayl b. Merzûk rivayette bulunmuştur.[3] Hadis âlimlerinden İbn Hıbbân, Ebû Seleme el-Cühenî'yi "*Sikât*'ında zikretmiş, onun meçhul olduğunu söyleyerek hadislerini "Sahih"inden çıkarmıştır.[4]

Bu hadis, Allâh'ın mahiyeti konusunun izahıyla ilgili olarak zikredilmiştir. Bazıları, Ehl-i Sünnet âlimlerinin Ebû Hanîfe'nin "Allâh vardır ama mahiyetini sadece kendisi bilir" sözünü delil getirerek, teşbih ve tescime gittiklerini iddia etmişlerdir. Fakat bu görüş doğru değildir. Nitekim Ebû'l-Mu'în en-Nesefî bunu şu şekilde açıklamıştır: "Allâh nedir? sorusundan maksat, O'nun ismi nedir? demekir. İmâm Mâturidî bu sorunun cevabını verirken Allâh'ın "şey" olduğunu, böylece mahiyetin ispatında Allâh ile mahlûkat arasında benzerlik olmayacağını söylemiştir."[5]

---

[1] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 391.

[2] İbn Hıbbân, *el-Mecrûhîn*, II, 209.

[3] İbn Hacer, *Ta'cilü'l-Menfa'a*, I, 490.

[4] Buhârî*, Künâ*, I, 39; İbn Hacer, *Lisanü'l-Mizan*, II, 56.

[5] en-Nesefî, *Tabsıratu'l-Edille*, I, 212

2.1.2. Allâh'ın Sıfatlarıyla İlgili Hadisler

İnsanoğlu ilk dönemlerden itibaren Allâh'ı tanıyıp bilmek istemiş ve bunun için bazen aklını kullanmış, bazen de bu konudaki acizliğini itiraf ederek sade bir imânla bağlanmıştır. Ancak Allâh'ın zatı ve O'nun yüce sıfatları insan idrakinin üstünde kalmıştır. Bu konuda farklı mezhepler farklı görüşler, ileriye sürmüşlerdir.

Ehl-i Sünnet, Allâh'ın sıfatları konusunda orta yolu benimsemiş, "Allâh-u Teâlâ'nın sıfatları zatının ne aynı ne de gayrıdır" demişlerdir. Onlara muhalif diğer gruplar, müteşabih âyet ve hadisleri zâhirine göre yorumluyarak, bunların teşbih ve tecsim ifade ettiğini, bunun ise tevhîd'e zıt olduğunu iddia ettiler. Ebû'l-Mu'în en- En-Nesefî, onların bu iddialarının bâtıl olduğunu, bu âyet ve hadislerin tevhîd'e zıt düşmeyecek şekilde yorumlanabileceğini söylemiştir. Ebû'l-Mu'în *Tabsıra*'da, bu konuda Muhammed b. Hasan'a Allâh'a teşbih izâfe eden âyet ve haberlerden sorulduğunda, "Biz onlara geldikleri şekilde inanırız, nasıl? diye sormayız" dediğini ifade etmiştir.[1] Ebû'l-Mu'în, bu konuda delil olarak aşağıdaki hadisleri zikretmiştir:

1- ان الله خلق ادم على صورته

"Allâh, Âdem'i kendi suretinde yarattı."[2]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî'nin delil olarak kaydettiği bu hadis, el-Buhâri ve Müslim tarafından aşağıdaki isnâd ve metinle nakledilmiştir:

حدثنا يحيى بن جعفر حدثنا عبد الرزاق عن معمر عن همام عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال (خلق الله آدم على صورته طوله ستون ذراعا فلما خلقه قال اذهب فسلم على أولئك نفر من الملائكة جلوس فاستمع ما يحيونك فإنها تحيتك وتحية ذريتك فقال السلام عليكم فقالوا السلام عليك ورحمة الله فزادوه ورحمة الله فكل من يدخل الجنة على صورة آدم فلم يزل الخلق ينقص بعد حتى الآن)

"*Ebû Hüreyre (ra) anlatıyor: Resûlullâh (aleyhissalâtu vesselam) buyurdular ki: Allâh Teâla, Hz.Âdem'i kendi sureti üzere ve boyunu da altmış zirâ' olarak yaratınca: 'Git şu oturan meleklere selam ver, onların seni nasıl selamlayacaklarına da dikkat et,*

[1] en-Nesefî, *Tabsıratü'l-Edille*, I, 172.

[2] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, I, 160.

dinle. Çünkü o selam, senin ve zürriyetinin selamı olacaktır' dedi.(Bunun üzerine Hz. Âdem onlara gidip):

'Esselâmü aleyküm!' diye selam verdi. Melekler: 'Es-selâmü aleyke ve rahmedullahi' dediler ve selâma mukabele ederken 'verahmedullahi'yi ilave ettiler. Cennet'e her giren Hz. Âdem suretinde (ve boyu da altmış arşın boyunda) olacak. Halk şu ana kadar (boyca) hep eksilmektedir."[1]

el-Buhârî'nin nakletmiş olduğu hadisin isnadında râvî Yahyâ b. Ca'fer yer alırken; Müslim'in hadisinin isnâdında ise râvî Muhammed b. Rafi' bulunmaktadır.

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî'nin delil olarak kaydettiği bu hadis, ayrıca el-Buhârî, Müslim ve Ahmed b. Hanbel tarafından farklı bir isnâd ve metinle de nakledilmiştir. Ahmed b. Hanbel'in nakletmiş olduğu hadisin isnâd ve metni aşağıdaki şekildedir:

Abdullâh→ Ahmed b. Hanbel→ Süfyân→ Ebi'z-Zinâd→ el-Â'rec→ Ebû Hüreyre→ Hz. Peygamber (sav).

حدثنا عبدالله حدثني أبي ثنا سفيان عن أبي الزناد عن الأعرج عن أبي هريرة عن النبي (عليه السلام): إذا ضرب أحدكم فليجتنب الوجه فإن الله خلق آدم على صورته.

Ebû Hureyre, Resulullâh'dan (sav) şöyle naklediyor: "Sizden birine vururken yüzüne vurmaktan sakının, çünkü Allâh, Âdem'i kendi suretinde yarattı." [2]

el-Buhârî'nin nakletmiş olduğu hadisin metni ve isnâdları şöyledir:

عن أبي هريرة عن النبي (عليه السلام): إذا قاتل أحدكم فليجتنب الوجه فإن الله خلق آدم على صورته.

1. el-Buhârî, Muhammed b. Ubeydillâh, İbn Vehb, Mâlik b. Enes, Bir kimse, Saîd el-Makbûrî, Saîd el-Makbûrî'nin babası, Ebû Hureyre (ra), Hz. Peygamber (sav).

2. el-Buhârî, Ubeydullâh b. Muhammed, Abdurrezzâk, Ma'mer, Hemmâm, Ebû Ebû Hureyre (ra), Hz. Peygamber (sav).[3]

---

[1] Buhârî, İsti'zân 1; Müslim, Cennet, 28 (No: 2841).

[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 244.

[3] Buhârî, Itk, 20.

Müslim'in nakletmiş olduğu hadisin metni ve isnâdları şöyledir:

عن أبي هريرة عن النبي (عليه السلام): إذا قاتل أحدكم فليجتنب الوجه فإن الله خلق آدم على صورته

1. Müslim, Nasr b. Ali el-Cahdamî, Ali el-Cahdamî, el-Müsennâ b. Saîd, Katâde, Ebû Eyyûb, Ebû Hureyre (ra), Hz .Peygamber (sav).

2. Müslim, Muhammed b. el-Müsennâ, Abdussamed, Hemmâm, Katâde, Yahyâ b. Mâlik el-Merâğî, Ebû Hureyre (ra), Hz .Peygamber (sav).[1]

Ahmed b. Hanbel'in rivayet etmiş olduğu hadiste yer alan إذا ضرب أحدكم lafzı el-Buhârî ve Müslim'in nakletmiş olduğu hadislerde, إذا قاتل أحدكم şeklinde rivayet edilmiştir.

Ebû'l-Mu'în, hadiste zikredilen صورته kelimesindeki "ه " zamiriyle Allâh'ın değil, dövülen kimsenin kasdedildiğini, nitekim Hz. Âdem'in Cennet'ten çıkarılıp dünyaya gönderildiğinde suretinin değişmediğini, fakat kovulan şeytanın suretinin ve hayatının değiştiğini söyleyerek, bu hadisin teşbihe delil olmadığını ispata çalışmıştır.[2]

Allâh'ın sıfatları konusundaki âyet ve hadislerin teşbîh ve tecsîm ifade etmeyeceğini, bunların tevhîd'e zıt düşmeyecek şekilde yorumlanabileceği görüşünde olan Ebû'l-Mu'în en-Nesefî'nin, konuyla ilgili olarak delil getirdiği bir hadis de şudur:

2- وإن الجبار يضع قدمه في النار.

"Ve Allâh Cehennem'in üzerine ayağını koydu…"[3]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî'nin kaydetmiş olduğu bu hadis, el-Buhârî, Müslim ve Tirmizî tarafından yakın lafızlarla rivayet edilmiştir. Konuyla ilgili hadisin metin ve isnâdı şöyledir:

---

[1] Müslim, Birr, 115 -116.

[2] en-Nesefî, *Tabsıratü'l-Edille*, I, 176.

[3] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille* , II, 160.

حدثنا عبد الله بن أبي الأسود حدثنا حرمي بن عمارة حدثنا شعبة عن قتادة عن أنس رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: يلقى في النار وتقول هل من مزيد حتى يضع قدمه فتقول قط قط

Abdullâh b. Ebi'l-Esved→ Haramî b. İmare→ Şu'be→ Katâde→ Enes, Resûlullâh (sav).

Enes (ra), Resûlullâh'dan (sav) şöyle nakletmiştir: "Cehennem, içerisine asiler atıldıkça: 'Daha var mı?' demekten geri durmaz. Bu hal, izzet sahibi Allâh'ın Cehennem'in üzerine ayağını koyup, iki yakasını dürüp birleştirmesine kadar devam eder. İşte o zaman Cehennem: Yeter, yeter' der." [1]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, bu ve bundan sonraki hadisleri, konuyla ilgili görüşünü ispat etmek için kullanmıştır. Bu hadiste geçen "kadem/ayak" kelimesinin de "emir" anlamında olduğunu söylemiştir.[2]

en-Nesefî, teşbih ve tecsim konusundaki görüşlerini ispatlamak amacıyla "Allâh'ın gülmesiyle" ilgili şu hadisi de kitabında delil getirmiştir:

3- و إنه يضحك الى اوليائه حتى تبدو نوجذاه.

"Azı dişleri görünecek kadar Allâh, dostlarına güldü."[3]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî'nin, Allâhın sıfatları konusunda delil getirdiği Allâh'ın gülmesine dair yukarda kaydettiğimiz hadise, araştırmamıza rağmen muteber hadis kaynaklarımızda rastlayamadık. Ancak el-Buhârî'nin Sahîh'inde, Allâh'ın güldüğünden bahseden bir hadis bulunmakta ise de, bu hadis en-Nesefî'nin kaydettiği rivayetin lafzıyla örtüşmemektedir. [4]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, bu hadisteki "dişleri görünme ve gülme " lafızlarını Allâh'ın rızası, yani kullarının yaptıklarından razı olduğu anlamında yorumlamıştır.

en-Nesefî, teşbih ve tecsim konusundaki görüşlerini ispatlamak amacıyla "Allâh'ın avucuyla" ilgili şu hadisi de kitabında delil olarak kaydetmiştir:

---

[1] Buhâri, Tefsir, Kâf, 1; Müslim, Cennet, 37; Tirmizî, Tefsîr, Kâf, 6, No: 3068.

[2] en-Nesefî, *Tabsıratü'l-Edille*, I, 174.

[3] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, I, 160.

[4] Yüce Allâh'ın gülmesiyle ilgili hadis için bkz. Buhârî, Rikâk, 51; benzer bir rivayet için bkz. er-Râzî, *Esâsü't-Takdîs*, Mısır 1328, s.175 -176.

4- وأن الصدقة تقع في كف الرحمن

"Muhakkakki sadaka, Rahman'ın avucuna verilmiş olur."[1]

Ebû'l-Mu'în'in konuyla ilgili olarak yer verdiği bu hadis Müslim tarafından rivayet edilmiştir. Hadis, *Sahih-i Müslim*'de aşağıdaki metin ve isnadla rivâyet edilmiştir:

حدثنا قتيبة بن سعيد حدثنا ليث عن سعيد بن أبي سعيد عن سعيد بن يسار أنه سمع أبا هريرة يقول قال رسول الله صلى الله عليه وسلم

:ما تصدق أحد بصدقة من طيب ولا يقبل الله إلا الطيب إلا أخذها الرحمن بيمينه وإن كانت تمرة فتربو في كف الرحمن حتى تكون أعظم من الجبل كما يربي أحدكم فلوه أو فصيله

Kuteybe b. Saîd→ Leys→ Saîd b. Ebî Saîd→ Saîd b. Yesâr, Ebû Hüreyre (ra).

"Ebû Hüreyre (ra) şöyle anlatıyor*: Resulullah buyurdular ki: 'Temiz şeylerinden kim ne tasadduk ederse, -ki Allâh sadece temizi kabul eder-Rahman onu sağ eliyle alır, bu sadaka bir tek hurma olsa dahi o Rahman'ın avucunda dağdan daha iri oluncaya kadar büyür, tıpkı sizin bir tayı veya bir boduğu büyütmeniz gibi."* [2]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, bu hadiste geçen "Keffü'r-Rahmân/Rahmân'ın avucu" kelimesinin "kuvvet" manasında olduğunu söylemiştir.

en-Nesefî, teşbih ve tecsim konusundaki görüşlerini ispatlamak amacıyla "Allâh'ın sağ eliyle" ilgili şu hadisi de kitabında delil olarak kaydetmiştir:

5- فيربيها كما يربي احدكم فلوه

"Allâh, onu (sadakayı) tıpkı sizin bir tayı büyütmeniz gibi onu büyütür."[3]

Ebû'l-Mu'în'in konuyla ilgili olarak yer verdiği bu hadis Ebû Hureyre (ra) tarafından rivayet edilmiştir. Hadis, el-Buhârî tarafından aşağıdaki metin ve isnadla rivâyet edilmiştir:

---

[1] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, I, 160.

[2] Müslim, Zekât, 19, 63, No: 1014.

[3] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, I, 160.

عبدالله بن منير سمع أبا النضر حدثنا عبدالرحمن هو ابن عبدالله بن دينار عن أبيه عن أبي صالح عن أبي هريرة قال: قال رسول الله: من تصدق بعدل تمرة من كسب طيب ولا يقبل الله إلا الطيب وإن الله يتقبلها بيمينه يربيها لصاحبها كما يربي أحدكم فلوه حتى مثل الجبل.

Abdullâh b. Münîr, Ebu'n-Nadr, Abdurrahmân b.Abdillâh b. Dînâr, Abdillâh b. Dînâr, Ebû Sâlih, Ebû Hureyre (ra), Hz. Peygamber (sav).

"Ebû Hüreyre (ra) şöyle anlatıyor*: Resulullah buyurdular ki: 'Temiz şeylerinden kim ne tasadduk ederse, -ki Allâh sadece temizi kabul eder-Rahman onu sağ eliyle alır, bu sadaka bir tek hurma olsa dahi o Rahman'ın avucunda dağdan daha iri oluncaya kadar büyür, tıpkı sizin bir tayı veya bir boduğu büyütmeniz gibi.*[1]

Yukarıda kaydettiğimiz hadis, Müslim tarafından, *Kuteybe b. Saîd, Ya'kûb b. Abdirrahmân el-Kârî, Suheyl, Süheyl'in Babası, Ebû Hureyre (ra)*isnadıyla rivayet edilmiştir.[2]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, hadiste geçen (*Yurebbî/ büyütür*) kelimesiyle Allâh'ın, verilen sadakanın ecrini artırmasını kastetmiştir.[3]

Ebû'l-Mu'în bu gibi haberî sıfatların yanı sıra, Allâh'ın sübûtî sıfatlarından Kelâm sıfatı konusundaki görüşlerini de dile getirmiş, bu konuda şunları söylemiştir:

"Şüphesiz Allâh, tek bir kelâm ile konuşandır. Bu kelâm onun ezeli sıfatıdır ve harf ve ses türünden değildir. O sükûtu ve konuşmamayı yok eden bir sıfattır. Yüce Allâh onunla konuşur, emreder, nehyeder ve haber verir. Yüce Allâh'ın Kelâmı olan Kur'an hiç birine hulul etmeksizin; dillerimizde okunmakta, zihinlerimizde ezberlenmiş bulunmakta, Mushaflarımızda yazılmaktadır. Parşömen üzerine Allâh yazılmış denildiğinde, bununla, O'nun zatına delalet eden harflerin yazımı kastedilir. Kur'an için de aynı şey söz konusudur. Bu harfler mahlûktur; çünkü onlar seslerden ibarettir. Sesler

[1] Buhâri, Zekât, 8.

[2] Müslim, Zekât, 64.

[3] en-Nesefi*, Tabsıratü'l-Edille*, I, 160.

ise devamlılığı olmayan arazlardır. Bu arazlar, dil, küçük dil ve gırtlak denilen yerlerle kaimdirler. Mahlûk olmayan, mahlûk olanla ifade edilebilir."[1]

Ebû'l-Mu'în, Yüce Allâh'ın kelam sıfatı hakkında şu hadisleri zikretmiştir.

6- إن الملك لينطق على لسان عمر(ان الحق لينطق...)

"Melek (Cebrail), Hz. Ömer'in lisânıyla konuşur."[2]

Ebû'l-Mu'în'in, Yüce Allâh'ın kelâm sıfatıyla ilgili olarak zikrettiği bu hadis, en-Nesefî'nin rivayet ettiği lafızlardan farklı lafızlarla mânâ yoluyla, Tirmizî, Ebû Davûd ve İbn Mâce'nin Sünen'lerinde rivâyet edilmiştir. Hadisin Tirmizî'de kaydedilen isnad ve metni şu şekildedir:

حدثنا محمد بن بشار حدثنا أبو عامر العقدي حدثنا خارجة بن عبدالله عن نافع عن ابن عمر: ان رسول الله قال: إن الله جعل الحق على لسان عمر و قلبه. و قال ابن عمر: ما نزل بالناس امر قط فقالوا فيه\ و قال فيه عمر: إلا نزل القرآن فيه على نحو ما قال عمر.

Muhammed b. Beşşâr→ Ebû Âmir el-Ikdî→ Hârice b. Abdillâh→ Nâfi → İbn Ömer.

Abdullâh b. Ömer'den "Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurdu: 'Allâh Teâla, hakkı Hz. Ömer'in diline ve kalbine koydu.' İbn Ömer der ki: 'Halkın başına ne zaman bir iş gelmişse, Ömer bir şey demiş, halk da başka bir şey demiş ise, mutlaka Ömer'in (ra) dediği üzere Kur'an'dan bir vahiy gelmiştir." [3]

Tirmizî, bu konuda Fadl İbn Abbâs, Ebû Zerr ve Ebû Hüreyre'den hadis nakledildiğini ve yukarıdaki hadisin hasen- garîb mertebesinde olduğunu söylemiştir. Ayrıca Tirmizî, rivâyet ettiği hadisin isnadında yer alan râvi Hârice b. Abdillâh el-Ensârî'nin sikâ bir kimse olduğunu kaydetmiştir.[4]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, Allâh'ın Kelâm'ının mahlûkatın kelâmıyla aynı olmadığını ispat etmek için bu hadisi zikretmiştir. en-Nesefî, cinlendiği söylenilen bir

[1] en-Nesefî, *et-Temhid*, s. 176.

[2] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, I, 359.

[3] Tirmizî, Menâkıb, 17/ 3682; Ebu Davud, Harâc,18/ 2962; İbn Mâce, Mukaddime, 11/ 108.

[4] Tirmizî, Menâkıb, 17, 3682.

kişinin konuştuğunda söylediği sözlerin kendisine değil de, cine izafe edilmesi gibi, bu hadiste de Hz. Ömer 'in konuştuklarının Hz. Ömer'e değil de, Melek'e izafe edilmesi gerektiğini söylemektedir. en-Nesefî'ye göre, Melek, Hz. Ömer'in kalbine bir şey koyduğu zaman, Hz. Ömer de söylemiş, böylece melek konuşmadığı halde, Hz.Ömer'in konuşması mecaz yoluyla meleğe izafe edilmiştir.[1]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, Allâh'ın kelâm sıfatıyla muttasıf olduğunu, sâkit olmadığını ispat etmek amacıyla aşağıdaki hadisi delil olarak kaydetmiştir:

7- ما سكت عنه القرآن فهو عفو.

"Kur'ân'ın hakkında sükût ettiği şey, affedilmiştir."[2]

Ebû'l-Mu'în'in yine Allâh'ın kelâm sıfatıyla ilgili olarak rivayet ettiği bu hadis, Ebû Dâvud tarafından aşağıdaki isnad ve metinle rivayet edilmiştir:

حدثنا محمد بن داود بن صبيح قال ثنا الفضلبن دكين قال حدثنا محمد يعني ابن شريك المكي عن عمرو بن دينار عن أبي شعشاء عن ابن عباس قال: كان اهل الجاهلية يأكلون أشياء و يتركون أشياء تقذرا فبعث الله تعالى نبيه و أنزل كتابه و أحل حلاله و حرم حرمه فما أحل فهو حلال وما حرم فهو حرام وما سكت عنه فهو عفو.

Muhammed b.Dâvud b. Sabîh→Fudayl b. Dükeyn→Muhammed bin Şerîk el Mekkî→Amr b. Dînâr→Ebû Şa'şâ'→İbn Abbâs (ra):

"Cahiliye ehli birçok şeyi helâl sayıp yiyiyor, birçoğunu da pis sayarak yemiyorlardı. Allâh Teâla Resul'ünü gönderdi, Kitabını indirdi, helâlini helâl, haramını da haram kıldı. Helâl kıldığı helâl, haram kıldığı haramdır. Sükût buyurduğu da *affedilmiştir.*"[3]

Şeyh el-Bani, bu hadisin isnadının sahih olduğunu söylemiştir.[4]

en-Nesefî'nin konuyla ilgili olarak kaydettiği ilgili hadis, Tirmizî tarafından farklı bir isnad ve farklı bir metinle nakledilmiştir:

---

[1] en-Nesefî, *Tabsıratü'l-Edille*, I, 359.

[2] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, I, 364.

[3] Ebu Dâvud, Et'ıme, 30.

[4] Ebu Dâvud, Et'ıme, 30.

حدثنا إسماعيل بن موسى الفزري حدثنا سيف بن هارون البرجمي عن سليمان التيمي عن أبي عثمان عن سليمان قال: سئل رسول الله عن السمن و الجبن و الفراء فقال: الحلال ما أحل الله في كتابه و الحرم ما حرم الله في كتابه و ما سكت عنه فهو مما عفا غنه.

İsmâil b. Musâ el-Fezârî→Seyf b. Hârun el-Bercemî→Süleymân et-Teymî→Ebû Osman→Süleymân:

"Resulullah'a (sav), yağ, peynir ve kürkün hükmü soruldu. Resulullah (sav) buyurdu ki: 'Allâh'ın Kitabında helâl kıldığı helâl haram kıldığı haramdır, sükût buyurduğu ise affedilmiştir."[1]

Tirmizî: "Bu konuda Muğire'den de hadis rivayet edilmiştir. Bu hadis gariptir, bu isnadla gelen hariç, hadisi merfu olarak bilmemekteyiz. Süfyan ve diğerleri, Süleymân et-Teymî→ Ebû Osmân→ Selmân vasıtasıyla hadisin mevkuf olmasının daha doğru olduğuna dair bir görüş naklemişlerdir. el-Buhâri'ye bu hadis hakkında sorduğumda, "Bu hadisi mahfûz olarak görmüyorum, Süfyan o hadisi, Süleymân et-Teymî'den, o da Ebû Osmân'dan, o da Selmân'dan mevkûf olarak nakletmişlerdir" dedi ve "Seyf b. Hârun'un mukaribi'l-hadis (hadiste orta seviyede bir ravi) olduğunu" söyledi" demektedir.[2]

Hadis, İbn Mâce'nin Sünen'inde de, Tirmizî'nin naklindeki isnad ve metinle yer almiştır. Sadece İbn Mâce İsmail b. Mûsâ el-Fezârî'yi İsmâil b. Mûsâ es-Seydî olarak zikretmiştir.[3]

Ebû'l-Mu'în bu hadisi, Ebû'l-Hüseyn el-Basrî'nin Allâh'ın kelâm sıfatı hakkındaki düşüncelerini verirken zikretmiştir. Ebû'l-Hüseyn el-Basrî'ye göre, dilsizlik ve sükût kelâmın zıddı değildir. Dilsizlik (konuşmama özrü), kelâm organının bozulmasıdır ve durmanın hareketin zıddı olmadığı gibi, sukût da kelâmın zıddı değildir. Sükût ise, kelâm uzvunun kullanılmamasıdır. Allâh için uzvun olması muhaldir çünkü O, sâkittir. Bununla birlikte ashabdan bazıları Allâh'ın kelâmdan önce sâkit olmakla vasıflanmasının caiz olduğunu söylemişlerdir. Bu iddialarına delil olarak da yukarıdaki hadisi zikretmişlerdir. Ebû'l-Hüseyn el-Basrî, dilsizlik ve sükûtun kelâmın

[1] Tirmizî, Libas, 6.

[2] Tirmizî, Libas, 6..

[3] İbn Mâce, Et'ıme, 60.

zıddı olmadığını söylediği, dilsizlik ve kelâmı bir arada toplamayı caiz gördüğü için zor duruma düştü ve sonunda kelâmla sükûtun birbirine zıt olduğunu kabul etmek zorunda kaldı.[1]

en-Nesefî'nin Allâh'ın kelâm sıfatıyla ilgili olarak, Allâh'ın gelecekte olacak şeyleri önceden haber vermesini açıklamak için aşağıdaki hadisi kaydetmiştir:

8- ما اشراط الساعة منعة العراق قفيزها.

"Irak'a tahıl ölçeği ve dirhemi verilmeyecek.[2]

en-Nesefî'nin Allâh'ın kelâmıyla ilgili olarak, Allâh'ın gelecekte olacak şeyleri önceden haber vermesini açıklamak için rivayet ettiği bu hadis, Müslim'de ve Ahmed b. Hanbel tarafından rivayet edilmiştir. Hadis, Müslim'in Sahih'inde aşağıdaki isnad ve metinle yer almaktadır:

حدثنا عبيدالله بن يعيش و إسحاق بن إبراهيم قالا حدثنا يحي بن آدم بن سليمان موالى خالد بن خالد حدثنا ذهير عن سهيل بن أبي صالح عن أبيه عن أبي هريرة قال: قال رسول الله: منعت العراق درهمها و قفيزها و منعت الشام مديها و دبنارها و منعت مصر اردبها و دينارها وعدتم من حيث بدأتم وعدتم من حيث بدأتم شهد على ذلك لحم أبي هريرة و دمه.

Abdullâh b. Ya'îş ve İshâk b. İbrâhim→Yahyâ b. Âdem b. Süleymân Mevlâ Hâlid b. Hâlid→Züheyr→Süheyl b. Ebî Sâlih→Ebû Sâlih→Ebû Hüreyre (ra), Hz. Peygamber.

Ebû Hüreyre (ra), dedi ki: *Resûlullah (sav): "Irak'a tahıl ölçeği ve dirhemi verilmeyecek, Şam'a da ölçeği ve dinarı verilmeyecek, Mısır'a da ölçeği ve dinarı verilmeyecek, başladığınız yere geri döneceksiniz" buyurdu ve bunu üç defa tekrar etti. Buna Ebû Hüreyre'nin eti ve kanı şahit oldu*."[3]

Hadis, Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde *Abdullâh, Ahmed b. Muhammed b. Hanbel, Kâmil, Züheyr, Süheyl, Ebû Salih, Ebû Hüreyre(ra)* isnadıyla rivayet edilmiş,

---

[1] en-Nesefî, *Tabsıratü'l-Edille*, I, 364.

[2] en-Nesefî, *Tabsıratü'l-Edille*, I, 379

[3] Müslim, Fiten, 33 (2896).

Müsned'in tahkîkini yapan Şuayb el-Arnavut, hadisin isnadının sahih olduğunu, Ebû Kâmil hariç ricalinin sikâ olduğunu söylemiştir.[1]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, "Bazı kimseler, Allâh'ın, Kur'an-ı Kerim'de geçmişteki peygamberlerin kıssalarını anlatırken mâzi sıgası kullandığını, bu nedenle Allâh'ın Kelâm'ının muhdes olduğunu, bu yüzden bu haberlerin yalan olabileceğini söylemişlerdir. Allâh için kizb (yalan) muhaldir" demektedir. Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, Allâh'ın zaten olmuş olacak her şeyi önceden bildiği için mazi sıgası kullanmasının herhangi sorun oluşturmadığını söylemektedir. Bunu ispat etmek için de yukarıdaki hadisi zikretmiştir.[2] Hadis, kıyamet alâmetleri ile ilgidir ve bunu Hz. Peygamber (sav) müellifin dönemine göre beşyüz yıl önce söylemiştir. Ayrıca Ebu'l-Muîn en-Nesefî, "Eğer Hz. Peygamber'in (sav) doğru söylediği kabul edilirse, muhaliflerin iddiaları çürütülmüş olur, eğer yalan söylediği kabul edlirse bu bir küfürdür" demiştir.[3]

2.2. Kader ve Kaza İle İlgili Hadisler

Kader ve kaza meselesi, ilk dönemlerden beri Kelâm ilminin üzerinde en çok münazara yaptığı konulardan biri olmuştur. Neyin kader olduğu, neyin olmadığı, insanın fiillerinde kaderin ne kadar etkili olduğu gibi konular her zaman merak konusu olmuştur. Hatta, kader ve kaza kelimelerinin tanımları konusunda dahi ittifak sağlanamamıştır. Maturidîlere göre kader: "Allâh'ın ezelî olarak, yaratıkların zararlı, çirkin, iyi ve güzel niteliklerini bildiği ve tespit ettiği ezelî takdir, hüküm ve tahdittir. Kaza ise, varlıkların Allâh tarafından hikmet ve keremle meydana getirilişidir." [4]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, "Kader ve kazaya razı olma konusunda Mutezile'nin, Allâh'ın küfrü kaza etmeyeceğini iddia ettiğini, çünkü küfrün, bâtıl, Allâh'ın kazasının ise hak ve sevap olduğunu söylediklerini" kaydetmiştir.

Yine en-Nesefî, "Ehl-i Sünnete göre, küfür Allâh'ın yarattığı bir şeydir, O'nun isteği değildir. O'nun kazası hak ve sevaptır. Allâh'ın küfrü, bâtıl, kabîh ve şerr olarak yarattığına razı olan kimse Allâh'ın kazasına razı olur. Razı olmayan kimse ise, Allâh'ın kazasına razı olmaz ve kendi fiillerini açıklayamaz" demiştir.

---

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 262, (7555)

[2] en-Nesefî, *Tabsıratü'l-Edille*, I, 389.

[3] en-Nesefî, *Tabsıratü'l-Edille*, I, 389.

[4] Şeyhzâde, *Nazmü'l-Fevâid*, s.21

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî: "Bize göre küfür Allâh'ın kazasıyladır, O'nun yarattığı bir şeydir. Biz bu şekilde kabul eder ve inanırız. Allâh'ın kazasının yokluğunu kabul etmeyiz. Çünkü o zaman Allâh'tan başka bir ilâh (yaratıcı) olması gerekir. O'nun yarattığına razı olmayan musibetlerin ve hastalıkların yaratılmasını açıklayamaz. Mu'tezile Allâh'ın kazasına razı olmamış, böylece Allâh'tan başka ilâh aramışlardır" diyerek,[1] küfrün de Allâh'ın kazasıyla olduğunu ispat etmek için aşağıdaki hadisi zikretmiştir:

1- القدر خيره و شره من الله تعالى

"Kadere, hayır ve şerrin Allâh'tan olduğuna…"[2]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî'nin kader konusunda naklettiği Cibril hadisi Kütüb-i Sitte kitaplarının hepsinde rivayet edilmektedir, ancak el-Buhârî'nin rivayetinde kadere imân cümlesi yer almamaktadır.

أبو خيثمة زهيربن حرب حدثنا وكيع عن كهمس عن عبدالله بن بريدة عن يحي بن يعمر(ح) و حدثنا عبدالله بن معاذ العنبري و هذا حدثيه حدثنا أبي حدثنا كهمس عن ابن بريدة عن يحي بن يعمر قال: ...فأخبرني من الإيمان: أن تؤمن بالله وملائكته و كتبه و رسله و اليوم الأخر و تؤمن القدر خيره وشره...

"Ebû Hayseme Züheyr b. Harb→Veki'→Kehmes→Abdullah b. Büreyde→Yahya b. Ya'mer. Diğer bir isnadla, Abdullah b. Muaz El-Anberî→ Muaz el-Anberî →Kehmes→İbn Büreyde→Yahyâ b. Ya'mer:

"...Bana imândan haber ver: Allâh'a, meleklerine, kitaplarına, Resullerine, âhiret gününe ve kadere, onun hayır ve şerrine, imân etmendir..." [3]

Ebû Davud, bu hadisi Müslim'in zikrettiği ikinci isnad ve metnin aynısıyla nakletmiştir.[4]

---

[1] en-Nesefî, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 312

[2] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 361

[3] Müslim, İmân, 1,7; Ebu Davud, Sünnet,16; Tirmizî, İmân 4; İbn Mace, Mukaddime, 9, 10; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 28.

[4] Ebû Dâvud, Sünnet, 16.

Tirmizî ise, *Ebû Ammar el-Hüseyin b. Haris el-Huzaî→Veki'→Kehmes b. Hasan→Abdullah b. Büreyde→Yahya b. Ya'mar;Ahmed b. Muhammed→İbnu'l Mübarek→Kehmes b. el-Hasan* isnadıyla aynı lafızlarla rivayet etmiştir.[1]

en-Nesefî'nin kader konusuyla ilgili olarak kaydettiği hadis, Tirmizî tarafından farklı bir isnad ve farklı bir metinle nakledilmiştir:

حدثنا أبو الخطاب UذUياد بن البصري حدثنا عبدالله بن ميمون عن جعفر بن محمد عن أبيه عن جابر بن عبدالله قال رسول الله: لا يؤمن حتى بالقدر خيره و شره.

Ebû'l-Hattab Ziyâd b. Yahya→ Abdullah b. Meymûn→ Ca'fer b. Muhammed→ Babası Muhammed → Cabir b. Abdillah, Hz. Peygamber (sav).

Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurdu: "*Kul, kadere, onun hayrına ve şerrine imân etmedikçe imân etmiş olmaz*."[2]

Tirmizî, bu konuda Ubâde, Câbir ve Abdullah b. Amr'dan da hadis nakledildiğini söyleyerek, yukarıdaki hadisin garib olduğunu ve sadece Abdullah b. Meymun'un rivayetinden bilindiğini, Abdullah b. Meymun'un da "münkeru'l hadis" bir ravi olduğunu kaydetmiştir.[3]

Benzer bir hadis, Ahmed b. Hanbel tarafından, *Abdullah→ Ahmed b. Muhammed b. Hanbel→ Musa b. Davud→ İbn Lehia→ Yezid b. Ebi Habib→ Velid b. Ubade b. es-Samit* isnadıyla nakledilmiştir.[4] Şuayb el Arnavud, hadisin metninin sahih olduğunu, fakat Abdullah İbn Lehia'nın zayıf bir ravi oluşu nedeniyle isnadının zayıf olduğunu söylemiştir.[5]

Ebu'l-Muîn en-Nesefî, küfrün Allâh'ın kazâsıyla olduğunu ispat etmek için aşağıdaki hadisi de delil getirmiştir:

2- من لم يرض بقضائي و لم يصبر على بلائي فليطلب ربا سواي.

[1] Tirmizî, İmân, 4.

[2] Tirmizî, Kader,10.

[3] Tirmizî, Kader,10..

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 317.

[5] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 317.

"*Kazama razı olmayan, belâma sabretmeyen kimse, benden başka Rab arasın*."[1] Ebu'l-Muîn en-Nesefî'nin konuyla ilili olarak delil getirdiği bu hadis et-Tâberânî tarafından el-Mu'cemu'l Kebir'de nakledilmiştir:

حدثنا يحي بن عبدالباقي المصيصي حد ثني سعيد بن زياد حدثني أبي زياد بن قائد عن أبيه قائد بن زياد عن جده زياد بن أبي هند عن أبي هند الداري قال: قال الله تبارك و تعالى من لم يرض بقضائي و لم يصبر على بلائي فليطلب ربا سواي.

Yahyâ b. Abdulbâkî el-Mıssîsî→ Said b. Ziyad→ Ebû Ziyad b. Kaid→ Babası Kaid b. Ziyad→ Dedesi Ziyad b. Ebî Hind→ Ebû Hind ed-Dârî:

Ebû Hind ed-Dârî dedi ki: "*Allâhü Tebâreke ve Teâla, kazâma râzı olmayan belâma sabretmeyen benden başka rab edinsin*" buyurdu. [2]

Bu rivayetin isnadında yer alan ravi Said b. Ziyad b. Hind metruk bir kimsedir. et-Tâberâni, Ebû Hind ed Dâri'den kısaltarak zayıf hadisler rivayet etmiştir.[3]

Ebu'l-Muîn en-Nesefî, kader konusundaki görüşlerini ispat etmek için aşağıdaki hadisi kitabında kaydetmiştir:

3- ما شاء الله كان و ما لم يشاء لم يكن.

"Allâh'ın dilediği olur, dilemediği olmaz."[4]

Ebu'l-Muîn en-Nesefî'nin konuyla ilgili olarak rivayet ettiği bu hadise araştırmamıza rağmen muteber hadis kaynaklarında rastlayamadık. Söz konusu rivayet Kenzü'l Ummâl'de dua konusunda isnadsız olarak zikredilmiştir:

من قال إذا أصبح و إذا امس: ربي الله عليه توكلت و هو رب العرش العظيم؛ لا اله الا الله العلى العظيم؛ ما شاء الله كان و ما لم يشاء لم يكن؛ اعلم أن الله على كل شيء قدير؛ وأن الله أحاط بكل شيء علما ثم مات دخل الجنة.

"*Kim sabah ve akşam: 'Rabbim Allâh'tır, tevekkül O'nadır, O büyük Arş'ın Rabbidir; Yüce ve azim olan Allâh'tan başka ilâh yoktur; Allâh'ın dilediği olur*

[1] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 312

[2] Tâberâni, *Mu'cemu'l-Kebîr*, XXII, 320 (807)

[3] Tâberâni, *Mu'cemu'l-Kebîr*, XXII, 320 (807).

[4] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 296.

dilemediği olmaz; Allâh her şeye kadirdir; Allâh'ın ilmi her şeyi kuşatır' dualarını okur ve sonra ölürse Cennet'e girer."[1]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, bu hadisi Allâh'ın iradesinin cebr oluşturmadığını ifade etmek için zikrediyor. Ehl-i Sünnete göre, Allâh ezelî bir irade ile müriddir. Meşiet ve irade aynı manayı açıklayan iki kelimedir. Hayır ya da şerr olsun, hasen ya da kabih olsun, cevher ya da araz olsun hâdis olan her şey Allâh'ın iradesiyle yaratılmıştır.

Tâ'at, Allâh'ın meşieti, iradesi, rızası, sevmesi, emri, kazası ve kudreti iledir. Mâsiyet ise, Allâh'ın meşieti, iradesi, kazası ve kudreti iledir. Fakat mâsiyette Allâh'ın emri rızası ve sevmesi yoktur.

Ebû'l-Mu'în, Allâh'ın iradesinin hidayet ve delâlette cebr içermediğini söylüyor ve bunu ispat içinde bu hadisi zikrediyor. Eğer Allâh herkes için hidayet dileseydi, herkese hidayet eder ve bu durum insanlara Cennet'i sunmaz, onları Cehennem'den uzaklaştırmazdı.[2]

2.2.1. Kaderiyye İle İlgili Hadisler

Kaderiye mezhebi, insanın fiillerinde Allâh'ın her hangi bir müdahelesinin olmadığını, insanın kendi fiillerini kendisinin yarattığını söylemiş; bu yüzdende Ehl-i Sünnet kelâmcıları tarafından tenkit edilmiştir. Çünkü onların bu düşünceleri Allâh'a 'acziyet izafe etmektedir, bu ise muhaldir. Kaderiyye'yi zemmetmek için şu hadisler kullanılmıştır:

1-القدرية مجوس هذه الأمة

"Kaderiye, bu ümmetin mecusileridir."[3]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî'nin kaydettiği bu hadis, Ebû Davud'un Sünen'inde yer almaktadır:

حدثنا موسى بن إسماعيل ثنا عبدالعزيز بن أبي حازم قال حدثني عن أبيه عن ابن عمر عن النبي قال: القدرية مجوس هذه الأمة إن مرضوا فلا اعدوهم وإن ماتوا فلا تشهدوهم.

---

[1] el-Hindî, *Kenzü'l-Ummâl*, II, 248 (3587).

[2] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 296.

[3] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 215.

"Musa b. İsmail→ Abdulâziz b. Ebi Hâzım→Ebû Hâzım→İbn Ömer→ Resulullah. Resulullah (sav) şöyle buyurdu: "*Kaderiye bu ümmetin Mecusileridir. Hastalandıklarında ziyaret etmeyin ve öldüklerinde cenazelerine katılmayın*."[1] Şeyh Elbânî, hadisin hasen olduğunu söylemiştir.[2]

Yukarıda kaydetmiş olduğumuz hadis, et-Taberâni tarafından Ebû Müslim→ Abdullah b. Abdulvehhab el Hacebî→ Zekeriyya b. Manzur→ Ebû Hazım→ Nâfi'→ İbn Ömer vasıtasıyla rivayet edilmiştir. Bu hadisi Ebu Hazım'dan sadece Zekeriya b. Manzur rivayet etmiştir.[3]

Mutezile, her bir mahluğun kendi fiilini yarattığını, yaratmanın Allâh'ın kudretinin dışında olduğunu iddia etmiştir. Buna göre, köpek, domuz, tahtakurusu, sivrisinek vb. hayvanların her biri âlem de Allâh'a ortak olmaktadır. Bu nedenle Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, Mutezile'nin Mecusîlere benzediğini söylemiş, bu durumu ifade etmek için de yukarıdaki hadisi zikretmiştir. en-Nesefî, aynı konuda aşağıdaki hadisi de kaydetmiştir:

2 - القدرية خصماء الله.

"Kaderiye Allâh'ın düşmanlarıdır."[4]

Yukarıdaki hadis, et-Taberâni tarafından Mu'cemu'l-Evsat'ta rivayet edilmiştir:

حدثنا محمد بن عبدالرحيم ثنا محمد بن بكار نا محمد بن الفضل بن عطية عن Uمرز بن وبرة الحارثي عن محمد كعب القرظي قال: ذكر بقدر عند عبدالله بن عمر فقال عبدالله: لعنت القدرية على لسان سبعين نبيا منهم نبينا محمد وإذا كان يوم القيامة و جمع الله الناس في صعيد واحد نادى مناد يسمع الأولين و الأخرين خصماء الله فيقوم القدرية.

Muhammed b. Abdurrahim→ Muhammed b. Bekkâr→ Muhammed b. Fudayl b. Atıyye→ Kürz b. Vebra el-Hârisi→ Muhammed b. Ka'b el Kurazî dedi ki:

---

[1] Ebû Dâvud, Sünnet, 17 (4691).

[2] Ebû Dâvud, Sünnet, 17 (4691).

[3] Taberâni*, Mu'cemu'l-Evsat*, III, 65.

[4]en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 359.

"Abdullah b. Ömer'in yanında kader konusundan bahsedilince, Abdullah şöyle dedi: Yetmiş Nebinin lisânıyla Kaderiyye'ye lanet edilmiştir, bizim Peygamberimiz Muhammed (sav) de bunların arasındandır. Kıyamet gününde Allâh insanları bir meydanda topladığında öncekilerin ve sonrakilerin duyacağı bir münâdi:'Allâh'ın düşmanları nerede?' diye seslenecek. Bunun üzerine Kaderiyye ayağa kalkacak."[1]

el-Buhârî, bu isnadda yer alan Muhammed b. Fudayl b. Atıyye'nin metrukü'l hadis (hadisinin terkedilmiş) olduğunu söylemiştir.[2]

Bu hadis, Taberânî tarafından Ömer İbn Hattab'dan (ra) da rivayet edilmiştir:

عن أبيه عمر بن الخطاب قال : إذا كان يوم القيامة نادى مناد ألا لقيم حصماء الله ألا وهم القدرية.

Ömer İbn el-Hattab (ra) dedi ki: "Kıyamet günü olduğu zaman bir münadi: 'Dikkat! Allâh'ın düşmanları ayağa kalksın, onlar Kaderiyye'dir!' diye seslenir." [3]

Taberânî'nin Mu'cemu'l-Evsat'ını tahkik eden Abdullah b. Muhammed ve Abdulmuhsin b. İbrahim el-Huseynî, bu hadisin Hz. Ömer 'den rivayet edilmediğini ifade etmektedirler.[4]

Ümmetin çoğunluğu Mutezile'yi Kaderiye olarak isimlendirmiştir. Ancak Mutezile bu isimlendirmeyi kabul etmemiş ve bu isimden kurtulmaya çalışmıştır. Aslında "kader, hayır ve şerr Allâh'tandır" diyenlerin 'Kaderiyye' olarak isimlendirilmesi gerektiğini söylemişlerdir. Yukarıdaki hadisten hareketle Allâh'a düşmanlık edenlerin, kendi kötü fiilerini Allâha izafe edenler olduğunu, bunların, "Allâh diledi ve yarattı" diyerek Allâh'ı kötülükler ve şerlerden tenzih etmediklerini söylemişlerdir.[5]

---

[1] Taberâni, *Mu'cemu'l-Evsat*, VII, 162 (7162).

[2] Ahmed b. Hanbel, *el-Esma ve'l Künâ*, I/ 499(1951).

[3] Taberâni, *Mu'cemu'l-Evsat*, VI, 317.

[4] Taberâni, *Mu'cemu'l-Evsat*, VI, 317.

[5] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 359.

2.3. İmân ile İlgili Hadisler

İmân, sözlükte tasdik anlamındadır. İmân, Allâh katından getirdiği her şeyde Resulullah'ı (sav) tasdik etmektir. İkrar ise insanların bilmesi ve İslâm hükümlerinin uygulanabilmesi için gereklidir.

Ameller imânın bir cüzü değildir. Allâh, kullarına önce imân ismiyle hitap etmiş, sonra amelleri vacip kılmıştır. Yüce Allâh; "Ey İmân edenler! Oruç size farz kılındı"[1] buyurmuştur. Bu âyet, imân ve amelin farklı olduğunun ve imânın tasdikle sınırlı olduğunun bir delilidir. Eğer imân kelimesi amelleri de kapsamına alsaydı, amellerin yokluğuyla imânın da yok olması, imân edip de amel işlemeden ölenin mümin olmaması gerekirdi. Ayrıca ameller imândan bir cüz olsaydı birden fazla dinin olması, bir ibadetten diğerine bir dinden diğerine naklin olması gerekirdi. Bu ise batıldır.[2]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî imân konusundaki bu görüşlerini ispat etmek için aşağıdaki hadisi rivâyet etmiştir.

1- أن تؤمن بالله و ملائكته و كتبه.

"Allâh'a, meleklerine, kitaplarına imân etmek…"[3]

Ebû'l-Mu'în'in konuyla ilgili olarak rivâyet ettiği bu Cibrîl Hadisi, hadis kaynaklarının çoğunda nakledilmektedir. Söz konusu hadis, el- Buhârî'de aşağıdaki isnad ve metinle rivâyet edilmiştir:

حدثنا مسدد قال حدثنا إسماعيل بن إبراهيم أخبرنا أبو حيان التيمي عن أبي زرعة عن أبي هريرة قال: كان النبي بارزا يوما للناس فأتاه جبريل فقال ما الأيمان؟ قال : أن تؤمن بالله و ملائكته و بلقائه و رسله و تؤمن بالبعث .

Müsedded→ İsmail b. İbrahim→ Ebû Hayyan et-Teymiyyi→ Ebû Zür'a→ Ebû Hüreyre.

Ebû Hüreyre (ra) dedi ki: "Resûlullah (güneşli açık) bir günde ashabıyla beraberdi. Cebrail (a.s) geldi, 'İmân nedir?' diye sordu. Resûlullah: "Allâh'a,

[1] Bakara 2/183.

[2] en-Nesefî, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 408.

[3] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 409.

meleklerine, onun insanları toplamasına, Resullerine ve öldükten sonra dirilmeye inanmandır' dedi." [1]

Diğer hadis âlimlerinin rivayetlerinden farklı olarak el-Buhârî'nin naklettiği bu hadiste "*Kütübihi ve Kader*" lafızları yer almamakta, fakat *"lika"* kelimesi nakledilmiş bulunmaktadır.

en-Nesefî'nin imânla ilgili olarak kitabında yer verdiği bu hadis, Müslim ve Ebû Dâvud tarafından aynı isnad ve metinle rivâyet edilmiştir:

أبو خيثمة زهير بن حرب حدثنا وكيع عن كهمس عن عبدالله بن بريدة عن يحي بن يعمر ح و حدثنا عبيدالله بن معاذ العنبري حدثنا أبي حدثنا كهمس عن ابن بريدة عن يحي بن يعمر:...فأخبرني عن الإيمان قال: أن تؤمن بالله و ملائكته و كتبه و رسله و اليوم الآخر و تؤمن بالقدر خيره و شره...

1. Ebû Hayseme Züheyr b. Harb, Vekî', Kehmes, Abdullâh b. Büreyde, Yahyâ b. Ya'mer;

2. Ubeydullâh b. Muaz el-Anberî, Muaz el-Anberî, Kehmes, Abdullâh bin Büreyde, Yahyâ b. Ya'mer, Abdullâh b. Ömer, Ömer b. el-Hattâb (ra).

Ömer b. el-Hattâb'dan (ra)." *…Bana imândan haber ver. 'Allâh'a, meleklerine kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kadere ve hayır ve şerrin Allâh'tan olduğuna imân etmendir" dedi*.[2]

en-Nesefî'nin imânla ilgili olarak kaydettiği bu hadis, Tirmizî ve Nesâî tarafından da benzer lafızlarla, fakat birbirinden farklı isnadlarla rivâyet edilmiştir. Tirmizî tarafından rivâyet edilen hadisin isnadı şu şekildedir:

Ebû 'Ammâr el-Hüseyin b. Hâris el-Hüzâî, Vekî', Kehmes b. El-Hasan, Abdullâh b. Büreyde, Yahyâ b. Ya'mer, Abdullâh ibn Ömer, Ömer İbn el-Hattâb (ra) .[3]

Söz konusu hadisin en-Nesâî tarafından rivâyet edilen isnadı ise şu şekildedir:

İshâk b. İbrâhim, Nadr b. Şamîl, Kehmes b. El-Hasan, Abdullâh İbn Büreyde, Yahyâ b. Ya'mer, Abdullâh ibn Ömer, Ömer İbn el-Hattâb (ra).[4]

---

[1] Buhari, İmân, 37, I, 27.

[2] Müslim, İmân, 8, 1; Ebu Dâvud, Sünnet, 17 (4695).

[3] Tirmzî, İmân, 4,(2613).

[4] Nesâî, İmân, 6/8, No: (101).

Ebû'l-Mu'în, Cebrail, Hz. Peygamber'e imânın ne olduğunu sorduğunda; Hz. Peygamber'in sadece "tasdik" dediğini söylemiş ve yukarıdaki hadisi de buna delil getirmiştir.

en-Nesefî, aşağıdaki hadisi de imân konusundaki düşüncelerini ispat etmek için rivâyet etmiştir:

2- هذا جبريل أتاكم ليعلمكم أمر دينكم.

"Bu Cebrail, size dininizi öğretmek için geldi."[1]

Ebû'l-Mu'în'in, imân konusunda yer vediği bu hadis yukarıda zikredilen Cibrîl hadisinin son bölümüdür. Bu kısım, el-Buhâri ve Müslim tarafından farklı, Tirmizî ve Nesâî tarafından da farklı şekilde rivâyet edilmiştir. Her bir rivâyetin isnadı yukarıda geçen hadisin açıklamasında verildiği için, isnadlar bu bölümün açıklamasında tekrar verilmeyip, sadece hadisin metni zikredilmiştir. Hadisin el-Buhârî ve Müslim tarafından rivâyet edilen metni aşağıdaki şekildedir:

ثم انصرف الرجال فقال ردوا على فأخذوا ليردوا فلم يروا شيأ فقال : هذا جبريل جاء ليعلم الناس دينهم .

"Sonra o şahıs dönüp gitti. Arkasından Allâh Resûlu (sav): 'O adamı bana geri getiriniz' diye emretti. Bunun üzerine sahabeler onu geri getirmek için aramaya başladılar, fakat bir şey göremediler. Bunun üzerine Allâh Resûlu (sav): 'İşte o Cebrail'dir, insanlara dinlerini öğretmek için gelmiştir' buyurdu." [2]

İmân konusunda en-Nesefî tarafından rivâyet edilen bu hadisin, Tirmizî ve Nesâî tarafından nakledilen metni ise aşağıdaki şekildedir:

... ثم قال لي رسول الله: يا عمر هل تدري من السائل؟ قلت: الله و رسوله أعلم قال: فإنه جبريل أتاكم ليعلمكم أمر دينكم.

"…Sonra Resûlullah bana sordu: Ey Ömer! Soru soran bu zatın kim olduğunu biliyor musun? Ben; 'Allâh ve Resûlu daha iyi bilir' deyince şu açıklamayı yaptı: 'O, Cebrail'di (a.s). Size dininizi öğretmeye gelmişti." [3]

---

[1] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 409.

[2] Buhâri, İmân 37; Müslim, İmân 1.

[3] Tirmizî, İmân, 4 (2613); Nesâî, İmân, 6, 8, No: (101).

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, imânın sadece tasdikten ibâret olduğunu ispat etmek için de aşağıda zikrettiğimiz hadisi kaydetmiştir:

3- إ يمان لا شك فيه و جهاد لا غلول فيه و حج.

"Şüphe olmayan imân, kin olmaksızın cihad ve hac."[1]

en-Nesefî'nin konuyla ilgili olarak rivâyet ettiği bu hadis, en-Nesâî tarafından aşağıdaki isnad ve metinle rivâyet edilmiştir:

أخبرنا عبدالوهاب بن عبدالحكم عن حجاج قال من جريج أخبرنا عثمان بن أبي سليمان عن علي الأزدي عن عبيد بن عمير عن عبدالله بن حبشي الخثعمي: أن النبي اي الأعمال افضل قال: ا يمان لا شك و جهاد لا غلول و حجة مبرورة قيل فأي الصلاة أفضل قال: طول القنوت

Abdulvehhâb b. Abdilhâkim→ Haccac b. Haris→ Osman b. Ebî Süleymân→ Ali el-Ezdî→ Ubeyd b. Umeyr→ Abdullâh b. el-Has'amî.

"Rasûlullah'a (sav) amellerin en faziletlisi hangisidir? diye soruldu. Resûlullah (sav): 'Şüphe etmeksizin Allâh'a imân, içinde kin olmaksızın cihad, kabul olunan hacc'dır' buyurdu. 'Namazın en faziletlisi hangisidir?' diye soruldu. 'Okumanın uzun tutulduğu namazdır' buyurdu." [2]

en-Nesâî tarafından rivâyet edilen bu hadisin tahkikini yapan Şeyh Elbâni, sahih olduğunu söylemiştir.[3]

Ebû'l-Mu'în'in, imânın tasdikten ibâret olduğuna dair naklettiği bu hadis, Ahmed b. Hanbel tarafından farklı isnadlarla rivâyet edilmiştir. Ancak Ahmed b. Hanbel'in rivayet ettiği hadisin metniyle, en-Nesâî tarafından nakledilen hadisin metni aynıdır. Ahmed b. Hanbel tarafından rivâyet edilen hadisin isnadları şu şekildedir:

1. Abdullâh→Ahmed b. Hanbel→Yezid→ Hişâm→ Yahyâ→ Ebû Ca'fer→Ebû Hüreyre.[4]

---

[1] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 409.

[2] Nesâî, İmân, 1.

[3] Nesâî, İmân, 1.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 258.

2. Abdullâh→Ahmed b. Hanbel → Affan→ Ebân→ Yahyâ→ Ebû Ca'fer→ Ebû Hüreyre.[1]

Ebû'l-Mu'în, Hz. Peygamber'in yukarıdaki hadisini delil getirerek imânın sâlih amellerin tümünü kapsamına alan bir isim olmadığını ispat etmeye çalışmıştır. En-Nesefî'ye göre, eğer imân böyle bir isim olsaydı, varolması mümkün olmazdı, imân, cihad ve hac arasında rekabet olurdu. Bu da, o ikisinin imânın dışında olduğunun delilidir.[2]

Ebû'l-Mu'în, aşağıda gelen hadisi de, imânın sadece tasdikten ibâret olduğunu ispat etmek için nakletmiştir:

4- إن بين العبد و بين الكفر ترك الصلاة.

"Kul ile küfür arasında namazın terki vardır."[3]

en-Nesefî'nin imân konusunda zikrettiği bu hadis, Sahih-i Müslim'de aşağıdaki isnad ve metinle rivâyet edilmiştir:

حدثنا يحي بن يحي التميمي و عثمان بن أبي شيبة كلاهما عن جريرقال يحي أخبرنا جرير عن الأعمش عن أبي سفيان قال سمعت جابرا يقول: سمعت النبي يقول إن بين الرجال و بين الشرك و الكفر ترك الصلاة.

Yahyâ b. Yahyâ et-Temimî ve Osman b. Ebî Şeybe→ Cerîr→ Yahyâ→ Cerîr→ el-A'meş→ Ebû Süfyân→ Câbir (ra).

Câbir'den (ra). "Resûlullah (sav)'ın insanlarla şirk ve küfür arasında namazın terki vardır' buyurduğunu işittimm' dedi." [4]

en-Nesefî'nin konuyla ilgili olarak naklettiği bu hadis, Ebû Dâvud ve Tirmizî tarafından benzer lafızlarla fakat birbirinden farklı isnadlarla rivâyet edilmiştir.

Söz konusu hadisin Ebû Dâvud tarafından rivâyet edilen isnadı şu şekildedir: Ahmed b. Hanbel→ Veki'→ Süfyân→ Ebû Zübeyr→ Câbir (ra).

---

[1] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 348.

[2] en-Nesefî, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 409.

[3] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 410.

[4] Müslim, İmân, 134.

Ebû Davûd'un rivâyet ettiği hadislerin tahkikini yapan Şeyh Elbânî hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[1]

en-Nesefî'nin imân konusunda rivâyet ettiği bu hadis, Tirmizî tarafından *Hennâd, Veki', Süfyân, Ebî Zübeyr, Câbir* isnadıyla rivâyet edilmiştir. et-Tirmizî, hadisin hasen-sahih mertebesinde olduğunu söylemiştir. Tirmizî tarafından rivâyet edilen bu hadisin isnadında yer alan râvi *Ebû Zübeyr*'in isminin Muhammed b. Mesleme b. Tedrese olduğu ve tedlisle meşhur olduğu kaydedilmiştir.[2]

en-Nesefî'nin amellerin imândan bir cüz olmadığını, imânın sadece tasdik olduğunu ispat için rivâyet ettiği bu hadis, İbn Mâce'nin Sünen'inde *Ali b. Muhammed, Veki', Süfyân, Ebû Zübeyr, Câbir bin Abdillâh*'tan rivâyet edilmiş ve İbn Mâce hadislerini değerlendiren, Şeyh Elbânî hadisin sahih olduğunu bildirmiştir.[3]

en-Nesefî bu hadisi de yine amellerin imândan bir cüz olmadığını; amellerin sahih olabilmesi için imânın şart olduğunu ispat etmek için zikretmiştir. Hadiste zikredilen "*namaz*" mü'min olmanın delilidir. Ehl-i Sünnet âlimleri, "Bir kâfir, cemaatle müslümanların kıldığı gibi namaz kılarsa onun müslümanlığına hükmolunur" demişlerdir. Bu durumda namaz, tasdik olmaksızın imânın olmayacağının delilidir.[4]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, Ehl-i Sünnet'e muhalif gruplar tarafından amellerin imânın bir parçası olduğunu ispat etmek amacıyla delil olarak kullanılmış olan aşağıdaki hadisin ravisinin zabt yönünden kusurlu ğaflet sahibi bir kimse olduğunu, söz konusu rivayetin itikâdî konularda delil olmaya elverişli olmayan bir haber-i vâhid olduğunu söyleyerek, muhâliflerinin görüşlerini reddetmiştir:

5- ألإيمان بضع و ستون أو بضع و سبعون شعبة.

"İmân altmış (veya) yetmiş küsur şubedir."[5]

en-Nesefî'nin konuyla ilgili olarak delil gösterdiği bu hadis, Kütüb-i Sitte kapsamındaki hadis kitaplarının çoğunda rivâyet edilmiştir. Söz konusu hadis, el-Buhârî'de aşağıdaki isnad ve metinle rivâyet edilmiştir:

---

[1] Ebu Dâvud, Sünnet, 14.

[2] Tirmizî, İmân, 9.

[3] İbn Mâce, İkame, 17.

[4] en-Nesefî, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 410.

[5] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 411.

حدثنا عبدالله بن محمد قال أبو عامر العقدي قال حدثنا سليمان بن بلال عن عبدالله بن دينار عن أبي صالح عن أبي هريرة عن النبي قال : الإيمان بضع و ستون شعبة والحياء شعبة من الإيمان.

Abdullâh b. Muhammed→ Ebû ‘Âmir el-Ikdî→ Süleymân b. Bilâl→ Abdullâh b. Dînâr→ Ebû Salih→ Ebû Hüreyre.

“*Ebû Hüreyre’den (ra). “Resûlullah(sav) şöyle buyurdu: ‘İmân altmış küsur şubedir, hayâ da imândan bir şubedir*.”[1]

en-Nesefî’nin konuyla ilgili olarak delil gösterdiği bu hadis, Müslim tarafından *Züheyr b. Harb, Cerîr, Süheyl, Abdullâh b. Dînâr, Ebû Salih, Ebû Hüreyre* isnadıyla rivâyet edilmiştir. Müslim hadise; “*İmânın en efdâli, Lailahe illâllah demek, en alt mertebesi ise, yolda bulunan rahatsız edici bir şeyi kaldırmak*tır” lafzını eklemiştir.[2]

İbn Mâce, Ebû’l-Mu’în’in amellerin imândan bir cüz olmadığı konusunda delil olarak kullandığı bu hadisi, *Ali b. Muhammed et-Tenâfusî, Veki’, Süfyân, Süheyl b. Ebî Sâlih, Abdullâh b. Dînâr, Ebû Sâlih, Ebû Hüreyre* isnadıyla ve Müslim’in metninin aynısıyla rivâyet etmiştir.[3]

2.4. İslâm’la İlgili Hadisler

Ehl-i Sünnet’e göre, imân tasdik olarak kabul edildiğinde, imân ile İslâm’ın aynı şey olduğu ortaya çıkmaktadır. Her mü’mîn müslümandır, her Müslüman mü’m’indir. İmân, eserlere, âyetlere ve akla dayanarak yaratma ve emirde Allâh’ın vahdaniyetini tasdik etmektir. İslâm ise, insanın kendini tamamen Allâh’a teslim etmesidir. Her şey Allâh içindir, kulluk da Allâh içindir, O’nun ortağı yoktur. Sonuç olarak imân ve islâm ikisi aynı şeydir. İslâm, lügatte “ ihlâs” anlamındadır. Allâh, Hz. İbrahim’e “*teslim o*l” buyurmuş, Hz. İbrahim de “*teslim oldum*” demiştir.[4]

Haşevîler’den bazıları, imân ile islâmın farklı şeyler olduğunu iddia etmişlerdir. Bu iddialarını desteklemek için “*Araplar biz imân ettik dediler. Onlara deki: Siz imân*

[1] Buhâri, İmân, 3.

[2] Müslim, İmân, 57,58 (35 -36).

[3] İbn Mâce, Mukaddime, 9 (57).

[4] en-Nesefî, *Tabsıratü’l-Edille*, II, 425.

etmediniz, fakat teslim olduk deyin"[1] ayetini delil göstermişlerdir. Onlar, aynı zamanda Cibrîl hadisinde imân ile islâmın ayrı ayrı sorulmasını ikisinin farklı şeyler olduğuna delil getirmişlerdir.[2]

Ebû'l-Mu'în, Cibrîl hadisinin imân ve islâmla ile ilgili kısmını onların görüşünü açıklarken zikretmiştir. Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, onların bu iddialarına cevap olarak şunları söylemiştir: "İmân ile İslâm aynı şeydir, biri olmadan diğeri olmaz. Bir insanın imânın şartlarını kendinde topladığında müslüman olmaması, İslâm'ın şartlarını kendinde topladığında mü'mîn olmaması akıldan uzak bir şeydir. Allâh, '*Allâh katında din İslâmdır.*'[3] ve '*Kim İslâmdan başka bir dinle gelirse bu ondan kabul edilmeyecektir*'[4] buyurmuştur. İmân, dindir eğer İslâm'dan farklı bir şey olsaydı kabul edilmemesi gerekirdi."[5]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, imân ile islâm'ın aynı şeyler olduğunu ispat etmek için aşağıdaki hadisleri kaydetmiştir:

1- حين و سئل عن الإسلام فقال : أن تشهد أن لا إله إلا الله و تقيم الصلاة و تؤتي الزكاة و تصوم رمضان و الحج البيت.

Resûlullâh'a İslâm'dan sorulduğunda: Allâh'tan başka ilah olmadığına şehadet etmen, namaz kılman, zekât vermen, Ramazan orucunu tutman ve evi (Kâbe'yi) hacc etmendir" buyurdu."[6]

Ebû'l-Mu'in en-Nesefî'nin imânla islâmın aynı şeyler olduğunu ispat konusunda rivâyet ettiği bu hadis, Cibrîl hadisinin bir bölümünü oluşturmaktadır. Ebû'l-Mu'în'in konuyla ilgili olarak yer verdiği hadis, Ebû Dâvud tarafından aşağıdaki isnad ve metinle rivâyet edilmiştir:

---

[1] Hucurat 14/49.

[2] en-Nesefî, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 425.

[3] Âl-i İmrân, 3/ 19.

[4] Âl-i İmrân, 3/ 75.

[5] en-Nesefî, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 426.

[6] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 426.

حدثنا عبدالله بن معاذ ثنا أبي ثنا كهمس عن ابن بريدة عن يحي بن يعمر فال :...أن تشهد أن لا إله إلا الله و أن محمدا رسول الله و تقيم الصلاة و تؤتي الزكاة و تصوم رمضان و تحج البيت.

Abdullâh b. Muaz→ Muâz→ Kehmes→ İbn Büreyde→ Yahyâ b. Ya'mer.

Resûlullah buyurdu ki: "…Allâh'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in (sav) O'nun Resûlu olduğuna şehâdet etmen, namaz kılman, zekât vermen, Ramazan orucunu tutman ve Beytullah'ı haccetmendir." [1]

en-Nesefî'nin islâm ile ilgili olarak rivâyet ettiği bu hadis, değişik bir senedle en-Nesâî tarafından nakledilmiştir. en-Nesâî'nin naklettiği metin, Ebû Davûd tarafından rivâyet edilenle aynıdır. en-Nesâî tarafından rivayet edilen hadisin isnadı şöyledir: *İshâk b. İbrâhim, en-Nadr b. Şümeyl, Kehmes b. El-Hasan, Abdullâh b. Büreyde, Yahyâ b. Ya'mer.*[2]

en-Nesâî'nin hadislerini değerlendiren, Şeyh Elbânî hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[3]

Ebû'l-Mu'în, imânla islâmın aynı şeyler olduğunu ispat etmek için, aşağıdaki hadisi de delil olarak rivâyet etmiştir.

2- إن فعلت كذا فأنا مؤمن وفي الثاني فأنا مسلم قال نعم، صدقت.

"Eğer böyle yaparsam mümin olur muyum? ve ikinci defa da, 'Müslüman olur muyum?' diye sordu. "Evet, doğru söyledin' buyurdu."[4]

en-Nesefî'nin konuyla ilgili olarak rivâyet ettiği bu hadis, Cibrîl hadisinin bir bölümünü oluşturmaktadır. Ancak en-Nesefî'nin kaydettiği bu ibarenin ilâvesiyle sadece Ahmed b. Hanbel tarafından aşağıdaki isnad ve metinle rivâyet edilmiştir:

حدثنا عبدالله ثنا أبي ثنا عفان ثنا حماد بن سلمة أنا على بن زيد عن يحي بن يعمر قلت ابن عمر: جاء جبريل إلى النبي فقال: يا محمد ما الإسلام فقال: تعبد الله لا تشرك به شيأ و تقيم الصلاة و تؤتي الزكاة و تصوم رمضان وتحج البيت قال : فإذا

[1] Ebu Dâvud, Sünne, 16.

[2] Nesâî, İmân 6.

[3] Nesâî, İmân 6.

[4] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 426.

فعلت ذلك فأنا مسلم قال نعم قال صدقت، قال فما الإحسان؟ قال : تخشى الله كأنك تراه فإن لا تراه فإنه يراك قال فإذا فعلت ذلك فأنا محسن قال نعم قال صدقت، قال فما الإمان؟ قال : تؤمن بالله و ملائكته و كتبه و رسله و البعث بعد الموت و الجنة و النار و القدر كله قال فإذا فعلت فأنا مؤمن قال نعم قال صدقت.

Abdullâh→ Ahmed b. Hanbel → Affân→ Hammâd b. Seleme→ Ali b. Zeyd→ Yahyâ b. Ya'mer:

"İbn Ömer'e dedim ki: Cebrail (a.s) Hz. Peygamberin yanına geldi. 'İslâm nedir?' dedi. Resûlullah (sav) buyurdu ki: ' O'na hiçbir şeyi ortak koşmadan Allâh'a ibadet etmen, namaz kılman, zekât vermen, Ramazan orucunu tutman ve Beytullah'ı hac etmendir.'

─ Cibrîl (a.s) dedi: 'Bunu yaparsam müslüman olur muyum?'

─ Resulullah(sav): 'Evet' dedi. Bunun üzerine Cebrail (a.s):

─ "Doğru söyledin" dedi ve:

─İhsan nedir? diye sordu. Resulullah(sav) de:

─ 'O'nu görüyormuşsun gibi Allâh'tan korkmandır. Muhakkak ki sen görmesen de O (cc) seni görür' buyurdu. Cebrail (a.s) :

─ 'Bunu yaparsam Muhsin olur muyum?' dedi. Resulullah (sav):

─ 'Evet' dedi. Cebrail (a.s):

─ 'Doğru söyledin' dedi. Cebrail (a.s) :

─ 'İmân nedir?' diye sordu. Resulullah (sav):

─ 'Allâh'a, meleklerine, kitaplarına, Resullerine, ölümden sonra dirilmeye, Cennet'e, Cehenneme ve kadere imân etmendir' buyurdu. Cebrail (a.s):

─ 'Bunu yaparsam mümin olur muyum?' diye sordu. Resulullah (sav):

─ 'Evet' buyurdu. Cebrail (a.s) da:

─ 'Doğru söyledin' dedi" .[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 107.

Ahmed b. Hanbel'in hadislerinin tahkikini yapan Şuayb el-Arnavud hadisin sahih, fakat isnadının ravi Ali b. Zeyd'den dolayı zayıf olduğunu söylemiştir.[1]

Ahmed b. Hanbel, ilgili hadisi, *Abdullâh, Ahmed b. Hanbel, Ebu'n-Nadr, Abdulhamîd, Şehr, Abdullah bin Abbas* isnadıyla da nakletmiştir. Şuayb el-Arnavud, bu isnadın hasen mertebesinde olduğunu söylemektedir.[2]

Ebû'l-Mu'în, imânla islâmın aynı şeyler olduğunu ispat konusunda aşağıdaki hadisi de delil olarak rivâyet etmiştir.

3- حين سئل عن شرائع الاسلام وقال النبي في الجواب : إقام الصلاة وإتاء الزكاة و صوم رمضان و حج البيت.

İslâmın esaslarından sorulduğunda Resulullah (sav) cevabında şöyle buyurdu: "Namaz kılmak, zekât vermek, Ramazan ayında oruç tutmak ve Beytullah' hac etmektir." [3]

Ebû'l-Mu'în'in konuyla ile ilgili olarak rivâyet ettiği bu hadis, Kütüb-i Sitte kitaplarının çoğunda rivâyet edilmektedir. Söz konusu hadis, el-Buhârî'de aşağıdaki isnad ve metinle rivâyet edilmiştir:

حدثنا عبدالله بن موسى قال أخبرنا حنظلة بن أبي سفيان عن عكرمة بن خالد عن ابن عمرقال: قال رسول الله: بني الاسلام على خمس: شهادة أن لا اله الا الله و أن محمدا رسول الله و إقام الصلاة و إيتاء الزكاة و الحج و صوم رمضان.

Abdullâh b. Musa→Hanzala b. Ebî Süfyân→İkrime b. Halid→İbn Ömer.

"İbn Ömer'den. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: 'İslâm beş şey üzerine bina edilmiştir: Allâh'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in onun Resûlu olduğuna şehâdet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, hac etmek, Ramazan orucunu tutmak." [4]

Söz konusu hadis, Müslim tarafından *Muhammed b. Abdillâh b. Numeyr el-Hemdânî, Ebû Halid Süleymân b. Hayyân el-Ahmer, Ebû Mâlik el-Eşcâi, Sa'd b. Ubeyde, İbn Ömer* isnadıyla rivâyet edilmiştir.[5] Bu rivâyette, "Bir zatın bir sahâbîye,

[1] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 107.

[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 319.

[3] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 429.

[4] Buhâri, İmân, 24, 42.

[5] Müslim, İmân, 19, 24, 96, (19).

‘Hac ve Ramazan orucu’ şeklinde sıralamayı değiştirerek söylemesi üzerine, o sahâbînin: ‘Hayır, Ramazan orucu ve Hac şeklindedir. Ben Resulullah’tan böyle duydum’ dediği şeklinde bir ziyâde vardır.

Ebû’l-Mu’în’in islâm konusunda naklettiği bu hadisi, Müslim, *Abdullâh b. Muaz, Muaz, Âsım (Muhammed b. Zeyd b. Abdillâh b. Ömer), Zeyd b. Abdillâh, Abdullâh* isnadıyla da rivâyet etmiştir.[1]

Ebû Dâvud, en-Nesefî’nin konuyla ilgili olarak naklettiği bu hadisi, *Mahmud b. Halid, el-Firyâbi, Süfyân, Alkame b. Mersed, Süleymân b. Büreyde, İbn Ya’mer* isnadıyla rivâyet etmiştir. Ebû Dâvud, “Bu hadiste artırma ve eksiltme vardır, bu hadis mürseldir, Alkame b. Mersed ircaya gitmiştir’demiştir.” [2]

Ebû’l-Mu’în’in islâm konusunda, kitabında yer verdiği bu hadis, en-Nesâî tarafından *Muhammed b. Abdillâh b. Ammâr, el-Muafî (İbn İmran) Hanzala b. Ebî Süfyân, İkrime b. Halid, İbn Ömer* isnadıyla rivâyet edilmiş ve Nesâî’nin hadislerini değerlendiren Şeyh Elbânî hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[3]

İbn Mâce, en-Nesefî’nin islâmla ilgili olarak naklettiği bu hadisi, *Ali b. Muhammed, Veki’, Kehmes b. el- Hasan, Abdullâh b. Büreyde, Yahyâ b. Ya’mer, İbn Ömer, Ömer b. Hattab* isnadıyla rivâyet etmiştir. İbn Mâce hadislerinin tahkikini yapan Şeyh Elbânî, bu hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[4]

Ahmed b. Hanbel, konuyla ilgili olarak Tabsıra’da yer alan bu hadisi *Abdullâh, Ahmed b. Hanbel, Veki’, Süfyân, Mansur, Sâlim b. Ebî el-Ca’d, Yezid b. Bişr, İbn Ömer* vasıtasıyla Müslim’deki aynı metinle rivâyet etmiştir. Müsned’deki hadisleri değerlendiren Şuayb el- Arnavud hadisin isnadının zayıf olduğunu söylemiştir.[5]

Ebû’l-Mu’în en-Nesefî, islâm konusunda aşağıdaki hadisi de delil getirmiştir:

4- لا يدخل إلا نفس مؤمنة (الا نفس مسلمة).

“Mü’min (veya Müslim) olmayan (Cennet’e) giremez.” [6]

---

[1] Müslim, İmân, 19, 24.

[2] Ebû Dâvud, Sünnet, 15, 16, (4697).

[3] Nesâî, İmân 13, (4998).

[4] İbn Mâce, Mukaddime, 9, (63).

[5] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 26 (4798).

[6] en-Nesefi, *Tabsıratü’l-Edille*, II, 427.

Ebû'l-Mu'în'in islâm konusunda delil olarak getirdiği bu hadis, el-Buhâri, Müslim, Nesâî ve Tirmizî tarafından rivâyet edilmiştir. Hadis, el-Buhârî'de aşağıdaki isnad ve metinle kaydedilmiştir:

حدثنا أبو اليمان أخبرنا شعيب عن الزهرى (ح) و حدثني محمود بن غيلان حدثنا عبدالرزاق أخبرنا معمر عن الزهرى عن ابن المسيب عن أبي هريرة قال: شهدنا مع رسول الله خيبر فقال لرجل ممن يدعي الإسلام (هذا من أهل النار). فلما حضر القتال قاتل الرجل قتالا شديدا فأصا بته جراحة فقيل يا رسول الله الذي قلت إنه من أهل النار فإنه قد قاتل اليوم قتالا شديدا و قد مات فقال النبي (إلى النار) قا ل فكاد بعض النار أن يرتاب فبينما هم على ذلك إذ قيل إنه لم يمت و لكن به جراحا شديدا فلما كان من الليل لم يصبر على الجراح فقتل نفسه فأخبر النبي بذلك فقال (الله اكبر أشهد أني عبد الله ورسوله) ثم أمر بلال فنادى بالناس (إنه لا يدخل الجنة الا نفس مسلمة و إن الله ليؤيد هذا الدين بالرجال الفاجر.

Ebû'l Yemân→ Şuayb→ Zührî; (diğer bir isnatla) Mahmud b. Geylân→ Abdurrezzâk→ Ma'mer→ Zührî→ İbn Müseyyeb→ Ebû Hureyre (ra).

"Ebû Hureyre (ra) dedi ki: 'Biz Hayber'de Resulullah'la beraberdik. Müslüman olarak askerler arasında yeralan bir kişi için Hz. Peygamber 'Falan kişi Cehennem'liktir" buyurdu. Savaş başladığı zaman o kişi (Kuzman) herkesin dikkatini çekecek şekilde kahramanca vuruştu ve yaralandı. Resulullah'a (sav) 'Sen onun Cehennemliklerden olduğunu söyledin, fakat o bugün kahramanca savaştı ve öldü' denildi. Resulullah (sav) " O Cehennemliktir" dedi. Resulullah'ın bu sözü neredeyse bazılarınca tereddütle karşılandı. Onlar bu durumdayken birdenbire 'o ölmedi, fakat kendisinde çetin yaralar vardır' denildi. Gece vakti olunca yaralarının acısına dayanamayarak intihar etti. Bu olay Hz. Peygamber'e haber verilince, Resulullah (sav): 'Allâh büyüktür. Şunu bilir ve bildiririm ki muhakkak ben Allâh'ın kulu ve elçisiyim' buyurdu. Sonra Bilâl'e halka şunu ilan etmesini emretti: Şüphesiz ki, Cennet'e yalnız müslüman girer. Muhakkak ki Allâh, İslâm dinini facir bir kişiyle de destekler ve kuvvetlendirir." [1]

[1] Buhârî, Cihâd, 182; Meğâzî, 38; Kader, 5.

Hadis, Müslim'in Sahih'inde, *Muhammed b. Rafi' ve Abd b. Humeyd, Abdurrezzâk, İbn Rafi', Abdurrezzâk, Ma'mer, Zührî, Saîd bin Müseyyeb, Ebû Hüreyre* isnadıyla rivâyet edilmiştir.[1]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, imân ve islâm konusunda aşağıdaki hadisi de delil getirmiştir:

5- علامة المنافق ثلاث: إذا اؤتمن خان وإذا حدث كذب و إذا وعد أخلف.

"Münafığın alameti üçtür: Emanet edildiğinde hıyanet eder, konuştuğu zaman yalan söyler, vaat ettiği zaman sözünde durmaz."[2]

Yukarıdaki hadis, Kütüb-i Sitte kitaplarının çoğunda mevcut olup, el-Buhârî tarafından iki ayrı senedle rivâyet edilmiştir. el-Buhârî'nin ilk nakli şöyledir:

حدثنا أبو الربيع قال حدثنا إسماعيل بن جعفر قال حدثنا نافع بن مالك بن أبي عامر أبو سهيل عن أبيه عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه و سلم قال: آية المنافق ثلاث: إذا حدث كذب و إذا وعد أخلف و إذا أؤتمن خان.

Süleymân Ebû'r-Rebi'→ İsmail b. Ca'fer→ Nafi' b. Mâlik b. Ebî Amir Ebû Süheyl→ Mâlik b. Ebî Amir→ Ebû Hüreyre (ra).

"Ebû Hüreyre (ra) şöyle demiştir: 'Resulullah (sav) buyurdular ki: Münafığın alameti üçtür: Söz söylerken yalan söyler, va'd ettiğinde sözünde durmaz, kendisine bir şey emânet edildiği zaman hıyanet eder." [3]

Söz konusu hadis, el-Buhâri tarafından farklı bir isnad ve metinle de rivâyet edilmiştir. Hadisin isnad ve metni şu şekildedir:

Kabîsa b. Ukbe, Süfyân, el-A'meş, Abdullâh b. Mürre, Mesruk, Abdullâh b. Amr.

"*Abdullâh b. Amr'dan. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: 'Dört şey kimde bulunursa halis münafık olur. Her kimde bunların bir parçası bulunursa, onu terk edinceye kadar kendisinde münafıklıktan bir haslet kalmış olur: Kendisine bir şey*

[1] Müslim, İmân, 178; hadis için ayrıca bkz. İbn Mâce, Fiten, 35; Dârimî, Siyer, 73; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 309; V, 45.

[2] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 166.

[3] Buhâri, İmân, 24.

emanet edildiğinde hıyanet eder, konuştuğunda yalan söyler, söz verdiğinde ahdini tutmaz, birisiyle hasımlaştığı zaman haktan ayrılır."[1]

Aynı hadis Müslim tarafından, *Yahyâ b. Eyyüb, Kuteybe b. Said ve (Yahyâ'nın lafzıyla) İsmâil b. Ca'fer, Ebû Süheyl Nafi' b. Mâlik b. Ebî Amir, Mâlik b. Ebî Amir, Ebû Hüreyre* isnadıyla rivâyet edilmiştir.[2]

Tirmizî ise aynı hadisi, Ebû Hafs Amr b. Ali, Yahyâ b. Muhammed b. Kays, Alâ b. Abdirrahman, Abdirrahman, Ebû Hüreyre isnadıyla rivâyet etmiştir. Tirmizî, hadisin ravi Alâ b. Abdirrahman'dan dolayı hasen-garib olduğunu söylemiştir.[3]

Aynı hadis Nesâî tarafından, *Ali b. Hucr, İsmail, Ebû Süheyl Nafi b. Mâlik b. Ebi Amir, Mâlik b. Ebi Amir, Ebû Hüreyre* isnadıyla nakledilmiş, Şeyh Elbânî de bu hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[4]

---

[1] Buhâri, İmân 24.

[2] Müslim, İmân 107.

[3] Tirmizî, İmân 14, (2631).

[4] Nesâî, İmân 20, (5021).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NÜBÜVVET, ÂHİRET VE İMÂMETLE İLGİLİ HADİSLER

3.1. Nübüvvetle İlgili Hadisler

Ehl-i Sünnet'e göre, nübüvvet Allâh'ın insanlığa bir rAhmedidir. İnsan hakîm bir yol göstericinin anlatması ve açıklaması durumunda hikmet ve ilmi kabule hazır bir mahiyette yaratılmıştır. Sonra Allâh'ın kullarına karşı şefkat ve merhametinden dolayı onların eksikliklerini gidermek, onları kemale erdirmek, hikmet ve ilimde yüksek derecelere ulaştırmak için yardım elini uzatması mümkündür.[1]

Peygamberlik faydasız değil, aksine insanlığın yararına bir müessesedir. İnsanların, her iki dünya hallerine ait bilgileri öğrenebilmeleri için peygamberlerin gönderilmesi imkân dâhilindedir.

Allâh, bütün kullarıyla konuşmadığından onların arasından elçiler seçerek onlarla konuşmuştur. O'nun kelâmını insanlara bildirecek, Allâh ile insan arasında elçilik yapacak, Allâh'a giden yolları insanlara öğretecek bir peygamber gereklidir.[2]

Nübüvvetin yerine aklın yeterli olduğunu düşünmek doğru değildir. Çünkü akıl tek başına ibadetlerin mahiyetini anlayamaz. Bu nedenle aklın yetersiz olduğu konularda nübüvvete ihtiyaç vardır. Ehl-i Sünnet de, bu görüşü savunmaktadır.

Peygamberler kendi doğruluklarını isbat edebilmek için mucize göstermek zorundadırlar. Peygamberimiz Hz. Muhammed (sav) için de, aynı durum söz konusudur. Ebû'l-Mu'în en-Nesefî'de, Hz. Muhammed'in (sav) nübüvvetini ispat için O'nun göstermiş olduğu mucizeleri belli başlıklar altında toplayıp delil olarak kullanmıştır. en-Nesefî tarafından kaydedilen aşağıdaki ilk dört hadis, Hz. Peygamber'in yapmış olduğu bazı dualardan bahsetmekte olup, bu dualar Yüce Allâh tarafından kabul edilmiş ve gerçekleşmiştir:

1- اللهم اشدد و طأتك على مضر واجعل عليهم سنين كسني يوسف.

[1] Gölcük-Toprak, *Kelâm*, s. 318

[2] Gölcük-Toprak, *Kelâm*, s.318

"Allâh'ım! Mudar kabilesine azâbını şiddetlendir, onlar üzerine Hz. Yûsuf'un kıtlık seneleri gibi kıtlık ver!"[1]

Ebu'l-Mu'în en-Nesefî'nin Hz. Peygamber'in nübüvvetini ispat konusunda naklettiği bu hadis, Kütüb-i Sitte kitaplarının çoğunda rivâyet edilmiştir. Hadis el-Buhârî'de aşağıdaki şekilde yer almaktadır:

قال أبو هريرة: كان رسول الله حين يرفع رأسه يقول سمع الله لمن حمده ربنا ولك الحمد. يدعو لرجال فيسميهم بأسمائهم فيقول: اللهم أنج الوليد بن الوليد و سلمة بن هشام و عياش بن ابي ربيعة و المستضعفين من المؤمنين اللهم اشدد و طأتك على مضر واجعلها عليهم سنين كسني يوسف.

"Ebû Hüreyre dedi ki: 'Allâh Resûlü sabah namazının kıraatini bitirdiği zaman 'Allâh-u Ekber' diyerek, rukûya vardı ve rukûdan başını kaldırıken, 'Semi' Allâhu limen hamideh, Rabbenâ ve leke'l-hamd' dedi. Sonra ayakta dururken, 'Ey Allâh'ım! Velid b. Velid'i, Seleme b. Hişâm'ı, Ayyâş b. Ebî Rebî'a'yı ve zayıf müminleri kurtar! Allâh'ım! Mudar kabilesine azâbını şiddetlendir, onlar üzerine Hz. Yûsuf'un kıtlık seneleri gibi kıtlık ver!"[2]

el-Buhârî tarafından nakledilen yukarıdaki hadisin isnâdı aşağıdaki şekildedir:

Ebul-Yemân, Şu'ayb, Zührî, Ebû Bekr b. Abdirrahmân b. el-Hâris b. Hişâm, Ebû Seleme b. Abdirrahmân, Ebû Hureyre (ra). [3]

Yukarıdaki hadis, Müslim tarafından *Ebû Tâhir ve Harmale b. Yahyâ, İbn Vehb, Yûnus b. Yezîd, İbn Şihâb, Saîd el-Müseyyeb ve Ebû Seleme b. Abdirrahmân b. Avf, Ebû Hüreyre* isnadıyla nakledilmiştir. Müslim'in diğer rivayetinde ise, *Muhammed b. Mihrân er-Râzî, el-Velîd b. Müslim, el-Evza'î, Yahyâ b. Ebî Kesîr, Ebû Seleme, Ebû Hüreyre* isnadı yer almaktadır.[4]

Yukarıda naklettiğimiz bu hadis, Ebû Dâvud tarafından, *Abdurrahman b. İbrâhim, Velîd, el-Evzaî, Yahyâ b. Ebî Kesîr, Ebû Seleme b. Abdirrahmân, Ebû Hüreyre*

[1] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 62

[2] Buhâri, Ezan, 128.

[3] Buhâri, Ezan, 128.

[4] Müslim, Mesâcid, 294, 295.

isnadıyla rivayet edilmiştir. Şeyh Elbânî, hadisin el-Buhâri, Müslim, Ebû Davud ve en-Nesâî'ye göre sahih olduğunu söylemiştir.[1]

Konumuzla ilgili hadis, en-Nesâî tarafından şu isnadla rivayet edilmiştir: *Muhammed b. Mansur, Süfyân, Zührî, Said, Ebû Hüreyre.* [2]

en-Nesâî'nin hadislerinin tahkikini yapan Şeyh Elbânî hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[3]

en-Nesefî, Peygamberimizin Medine'de yağmur duası yaptığından bahseden aşağıdaki hadisi de Resûlullâh'ın (sav) mucizeleri konusunda delil olarak, kaydetmiştir:

2- اللهم حوالينا ولا علينا اللهم على الظراب والجبال و بطون الأودية.

"Allâh'ım! Yağmur etrafımıza yağsın, üzerimize değil, Allâh'ım! dağların ve tepelerin üzerine, vadilerin içine yağsın!"[4]

Hz. Peygamber'in (sav) konusunda en-Nesefî tarafından yukarıda nakledilen hadis Kütüb-i Sitte kapsamında yer alan hadis kitaplarının bazılarında rivayet edilmiştir. Hadisin, el- Buhârî'de nakledilen isnad ve metni şu şekildedir:

حدثنا قتيبة بن سعيد قال حدثنا إسماعيل بن جعفر عن شريك عن أنس بن مالك: ان رجلا دخل المسجد يوم الجمعة من باب نحو دار القضاء ورسول الله قائم يخطب فاستقبل رسول الله قائما ثم قال: يا رسول الله هلكت الأموال وانقطعت السبل فادع الله بغثنا. فرفع رسول الله يديه ثم قال: اللهم أغثنا اللهم أغثنا اللهم أغثنا. قال أنس: ولا الله ما نرى في السماء من سحاب ولا قزعة وما بيننا وبين سلع من بيت ولا دار. قال: فطلعت من ورائه سحابة مثل الترس فلما توسطت السماء انتشرت ثم أمطرت. قال والله ما رأينا الشمس ستا ثم دخل رجل من ذلك الباب في الجمعة يعنى الثانية ورسول الله قائم يخطب فاستقبله قائما فقال يا رسول الله هلكت الأموال وانقطعت السبل فادع الله يمسكها عنا_قال: فرفع رسول الله يديه ثم قال: اللهم حوالينا ولا علينا اللهم على الاكام والظراب وبطون الأودية ومنابة الشجر. قال فأقلعت وخرجنا نمشى في الشمس.

---

[1] Ebu Davud, Vitir, 10, (1442).

[2] Nesâî, Tatbik, 27.

[3] Nesâî, Tatbik, 27.

[4] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 62

Kuteybe b. Sa'd→ İsmâil b. Ca'fer → Şerîk→Enes b. Mâlik (ra).

"Enes b. Mâlik (ra) dedi ki: Bir kimse Cuma günü Resûlullah ayakta hutbe okurken Dâru'l-Kadâ tarafından vaktiyle mevcut olan bir kapıdan içeriye girdi ve Resûlullah'ın karşısında ayakta durdu. Sonra: 'Yâ Resûlullah! Mallar helak oldu, yollar kesildi. Allâh'a dua et de, bize yağmur ihsan etsin' dedi. Bunun üzerine Resûlullah iki elini kaldırdı, sonra: 'Allâhumme eğısnâ, Allâhumme eğısnâ, Allâhumme eğısnâ / Yâ Allâh! Bize yağmur ver! Yâ Allâh! Bize yağmur ver! Yâ Allâh! Bize yağmur ver!' dedi. Enes dedi ki: 'Allâh'a yemin ile söylüyorum, o sıarada biz gökyüzünde ne kalın, ne de ince bir bulut görüyorduk; bizimle Sel'ı dağı arasında hiçbir ev ve hiçbir konak da yoktu.' Enes dedi ki: 'Derken Resûlullah'ın arka tarafından kalkan şeklinde bir bulut çıktı. O bulut semanın ortasına varınca yayıldı, sonra yağmur yağmaya başladı. Allah'a yemin ediyorum ki, biz altı gün güneş yüzü görmedik, sonra öbür Cuma günü, yine Resûlullah ayakta hutbe okurken yine o kapıdan bir kimse daha girdi; Resûlullah'ın karşısına geçip dikildi ve: 'Yâ Resûlallah, mallar helak oldu, yollar kesilip kapandı. Allâh'a dua et de, artık bu yağmurları sona erdirsin' dedi. Bunun üzerine Resûlullah iki elini kaldırdı, sonra: 'Yâ Allâh! Etrafımıza yağsın, üzerimize değil. Yâ Allâh! Tepelere, bayırlara, derelerin içlerine, ağaç ve ot bitecek yerlere yağdır!' diye dua etti. Enes dedi ki: 'Bu dua üzerine hemen yağmur kesildi, biz de Mescid'den çıkıp güneşte yürüdük." [1]

Hadis, Müslim tarafından, *Yahyâ b. Yahyâ, Yahyâ b. Eyyüb, Kuteybe, Ali b. Hucr* isnadıyla *Enes'den* (ra) rivayet edilmiştir. Müslim'in kaydettiği diğer isnada ise, İsmâil b. Ca'fer, Şerîk b. Ebî Nemir, Enes b. Mâlik yer almaktadır.[2]

Yukarıda kaydettiğimiz söz konusu hadis, en-Nesâî tarafından şu isnadla rivayet edilmiştir: *Ali b. Hucr, İsmâil b. Ca'fer, Şerîk b. Abdillâh, Enes b. Mâlik.* [3]

en-Nesâî'nin hadislerinin değerlendirmesini yapan Şeyh Elbâni, hadisin "hasen-sahih" olduğunu söylemiştir.[4]

---

[1] Buharî, İstiskâ, 6, 9.

[2] Müslim, İstiskâ, 8.

[3] Nesâî, İstiskâ, 10, 1514.

[4] Nesâî, İstiskâ, 10, 1514.

Ebû'l-Mu'în, Hz. Peygamber'in (sav) mucizeleri konusunda Resûlullâh'ın elçisini şehid eden İran Kisra'sına yaptığı bedduâdan bahseden aşağıdaki hadisi de nakletmiştir:

3- اللهم مزق كل ممزق

"Allâh'ım! Onun mülkünü parça parça et."[1]

en-Nesefî tarafından yukarıda nakledilen bu hadis el-Buhârî tarafından rivâyet edilmiştir. Hadisin isnad ve metni aşağıdaki gibidir:

حدثنا عبد الله بن يوسف حدثنا الليث قال حدثني عقيل عن ابن شهاب قال أخبرني عبيد الله بن عبد الله بن عتبة أن عبد الله بن عباس أخبره: أن رسول الله بعث بكتابه إلى كسرى فأمره أن يدفعه إلى عظيم البحرين. يدفعه عظيم البحرين إلى كسرى فلما قرأه كسرى حرقه فحسبت أن سعيد بن المسيب قال فدعا عليهم النبي : أن يمزقوا كل ممزق.

Abdullâh b. Yûsuf → el-Leys → Ukeyl → İbn Şihâb → Ubeydullâh b. Abdullâh b. Utbe → Abdullâh b. Abbâs.

Abdullâh b. Abbâs şöyle dedi: "Resulullah (sav) Kisra'ya bir mektup gönderdi. Elçisine, mektubunu Bahreyn hükümdarına teslim etmesini emretti. Bahreyn hükümdarı da, mektubu Kisrâ'ya ulaştırdı. Kisrâ, mektubu okuyunca yırtıp parçaladı. (Râvî ez-Zührî) der ki: 'Zannederim Said el-Müseyyeb'den işittim, Resulullah(sav), Kisrâ ile kavmine, 'Parça parça olsunlar!' diye beddua etti."[2]

Hadis, Ahmed b. Hanbel tarafından farklı isnadlarla rivayet edilmiştir. Bu isnadlar şu şekildedir:

1- *Abdullâh, Süleymân b. Dâvud el-Haşimî, İbrâhim b. Sa'd, Sâlih b. Keysân ve İbn Ahîi Şihâb, İbn Şihâb, Ubeydullâh b. Abdillâh, İbn Abbâs.*

2-Ya'kub, Ebû Ya'kûb, Salih, İbn Şihâb, Ubeydullah b. Abdillah, İbn Abbâs.[3]

Ahmed b. Hanbel'in hadislerini değerlendiren Şuayb el-Arnavud bu isnadın "Şeyhayn"'ın şartlarına göre sahih olduğunu söylemiştir.[4]

---

[1] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 62.

[2] Buharî, Cihad, 101.

[3] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 243 (2184).

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 243 (2184).

Ahmed b. Hanbel tarfından nakledilen diğer hadisin isnadı da şu şekildedir: *Abdullâh, Ahmed b. Hanbel, İshâk b. İsâ, Yahyâ b. Süleymân, Abdullâh b. Osman b. Huşeym*, *Said b. Ebi Raşid*. [1]

Şuayb el- Arnavud, hadisin garib, isnadının ise ravi Said b. Ebi Raşid'in mechûl bir kimse oluşu nedeniyle zayıf olduğunu söylemiştir.[2]

Ebu'l-Mu'în, Hz. Peygamber'in Ebû Leheb'in oğlu Utbe hakkında yaptığı bedduadan bahseden aşağıdaki hadisi de konuyla ilgili olarak nakletmiştir:

4- اللهم سلط عليه كلبها من كلابك.

" Allâh'ım! ona köpeklerinden bir köpek musallat et!"[3]

Yukarıda kaydedilen bu hadise sahih hadis kaynaklarında rastlayamadık. Ancak İbnu'l-Cevzî'ye ait "e*t-Tahkiku fi Ehâdisi'l Hilâf* "adlı kitapta, yırtıcı hayvanların öldürülmesi konusundaki hadis metninde zikredilmiştir. Hadisin isnad ve metni aşağıdaki şekildedir:

İbn Abdilvâhid → el-Hasen b. Ali → Ahmed b. Ca'fer → Abdullâh b. Ahmed→ Ahmed → Süfyân → ez-Zührî → Sâlim → Abdullâh b. Ömer.

" Resûlullâh'a (sav) yenmesi yasak olan hayvanların öldürülmesinin hükmünü sordular. Resûlullâh (sav): 'Beş hayvanın öldürülmesinde günah yoktur: Akrep, yaban eşeği, karga, çaylak ve yırtıcı köpeğin' buyurdu. Bu hadis aslanın, köpek olarak isimlendirildiğinin delilidir. Resûlullâh (sav): Utbe b. Ebi Leheb hakkında 'Allâh'ım ona köpeklerinden bir köpek musallat et!' demiştir. Utbe b Ebî Leheb bir aslan tarafından parçalanarak ölmüştür." [4]

Söz konusu hadise, el-Âlûsî, *Rûhu'l-Me'ânî* adlı eserinde isnadsız olarak yer vermiştir. Buna göre; "*Amcası Ebû Leheb Peygamberimizin damadı olan oğulları Utbe ve Uteybe'ye, 'Eğer Muhammed'in kızlarını boşamazsanız, benim başım sizin ikinizin başına haramdır' dedi. Bunun üzerine Uteybe, Şam'a giderken babasıyla beraber Hz. Peygamber'in yanına gelip O'na eziyet ederek: 'Ben akan yıldızı, sarkıp yaklaşan şeyi kabul etmiyorum' diyerek Hz. Peygamber'in önüne tükürdü ve Ümmü Kulsûm'ü (ra)*

[1] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 441.

[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 441.

[3] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 63.

[4] İbnü'l-Cevzî, *et-Tahkiki fi Ehâdisi'l-Hilaf*, II, 138 (1279).

boşadı. Bunun üzerine Hz. Peygamber çok kızdı ve: 'Allâhım! Ona köpeklerinden birini musallat et!' diye beddua etti. Sonunda Ebû Leheb'le oğlunun da bulunduğu Kureyş kervanı Şam'a giderken vahşi hayvanların bol olduğu Dîr adlı bir yerde mola verdiler. Alınan tüm önlemlere rağmen geceleyin bir arslan gelerek Hz. Peygamber'in bedduasını alan Uteybe'yi parçaladı." [1]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, Hz.Peygamber'in gelecekle ilgili olarak söylediklerinin, zamanı geldiğinde gerçekleştiğine delil olarak aşağıdaki hadisi nakletmiştir:

5- زويت لي الأرض فأريت مشارقها و مغاربها و سيبلغ ملك أمتي ما زوي لي منها.

"Allâhü Teâlâ yeryüzünü benim için dürdü, ben de doğusunu da batısını da gördüm. Ümmetimin hâkimiyeti bana gösterilen yerlere kadar uzanacaktır."[2]

en-Nesefî'nin Hz. Peygamber'in gelecek hakkında söylediklerinin gerçekleşmesi konusunda kaydettiği bu hadis, Ebû Dâvud tarafından aşağıdaki isnad ve metinle rivâyet edlmiştir:

حدثنا سليمان بن حرب و محمد بن عيسى قالا ثنا حماد بن زيد عن أيوب عن أبي قلابة عن أبي أسماء عن ثوبان قال: قال رسول الله : إن الله تعالى زوي لي الأرض أو قال إن ربي زوي لي الأرض فرأيت مشارقها و مغاربها و إن ملك أمتي سيبلغ ما زوي لي منها و أعطيت الكنزين الأحمر والأبيض و إن سألت ربي الأمتي أن لا يهلكها بسنة بعامة و لا يسلط عليهم عدوا من سوى أنفسهم فيستبيع بيضتهم و إن ربي قال لي يا محمد إني إذا قضيت قضاء فإنه لا يرد و لا أهلكهم بسنة بعامة ولا أسلط عليهم عدوا من سوى أنفسهم فيستبيع بيضتهم ولو اجتمع من بين أقطارها أو قال بأقطارها حتى يكون بعضهم يهلك بعضا.

Süleymân b. Harb ve Muhammed b. İsâ → Hammâd b. Zeyd → Eyyüb → Ebû Kılâbe → Ebû Esmâ' → Sevbân (ra).

"Sevbân (ra) anlatıyor: Resûlullâh (sav) şöyle buyurdu: 'Allâhü Teâlâ yeryüzünü benim için dürüp topladı, ben de doğusunu da batısını da gördüm.

[1] el-Âlûsî, *Rûhu'l-Me'ânî*, XV, 499; ayrıva bkz. Ateş, *Çağdaş Tefsir*, XI, 169.

[2] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 68.

Ümmetimin mülkü, bana gösterilen yerlere kadar uzanacaktır. Bana iki hazine verildi. Kırmızı ve beyaz hazineler. Ben Rabbim'den, ümmetimn umumi bir kıtlıkla helak etmemesini, onlara mülk ve canlarını mubah sayacak kendi nefislerinden başka bir düşmaın musallat etmemesini istedim.

Rabbim bana şöyle buyurdu: 'Ey Muhammed! Bir hüküm verdim mi artık o geri alınmaz. Ben senin ümmetini topyekün bir kıtlıkla helak etmeyeceğim, yeryüzünün her tarafında bulunanlar onlar aleyhinde toplansalar da, nefisleri dışında ümmetine çoğunu helak edecek bir düşmanı da musallat etmeyeceğim. Fakat ümmetinin bir kısmı diğer kısmını helak edecek"[1]

Ebû Dâvud hadislerinin tahkikini yapan Şeyh Elbânî hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[2]

Yukarıda kaydettiğimiz söz konusu hadis, Tirmizî tarafından *Kuteybe, Hammâd b. Zeyd, Eyyüb, Ebû Kılâbe, Ebû Esmâ er-Ruhbî, Sevbân* isnadıyla rivâyet edilmiştir.[3] Tirmizî'nin hadislerini değerlendiren Şeyh Elbâni hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[4]

Söz konusu hadis, Müslim tarafından, *Ebû Rebî'a el-Atekî ve Kuteybe b. Sa'd, Hammâd, Eyyüb, Ebû Kılâbe, Ebû Esmâ, Sevbân* isnadıyla rivayet edilmiştir.[5]

Ebu'l-Mu'în tarafından aşağıda nakledilen Ammâr'la (ra) ilgili hadis de, Hz. Peygamber'in (sav) haber verdiği gerçekleşen olaylarla ilgilidir:

6- تقتلك الفئة الباغية.

"Zalim bir grup tarafından öldürüleceksin."[6]

en-Nesefî'nin konuyla ilgili olarak kaydettiği bu hadis, el-Buhârî, Müslim ve Tirmizî tarafından rivayet edilmiştir. Hadis, el-Buhârî tarafından aşağıdaki isnad ve metinle rivâyet edilmiştir:

---

[1] Ebû Dâvud, Fiten, 1 (4252).

[2] Ebû Dâvud, Fiten, 1 (4252).

[3] Tirmizî, Fiten, 14 (2176).

[4] Tirmizî, Fiten, 14 (2176).

[5] Müslim, Fiten, 19 (2889).

[6] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 69.

حدثنا مسدد قال حدثنا عبد العزيز بن محتار قال حدثنا الحذاء عن عكرمة قال لي ابن عباس و لابنه علي انطلقا إلى أبي سعيد فاسمعا من حديثه فانطلقنا فإذا هو: في حائط يعلمه فأخذ رداءه فاحتبى ثم أنشأ حتى أتى ذكر بناء المسجد فقال كنا نحمل لبنة و عمار لبنتين لبنتين فرآه النبي فينغض التراب عنه و يقول (و يح عمار تقتله الفئة الباغية يدعوهم إلى الجنة و يدعونه إلى النار) قال يقول أعوذ بالله من الفتن.

Müsedded → Abdulazîz b. Muhtâr → Halid el-Hazzâ'→ İkrime (ra).

"İkrime dedi ki:'İbn Abbâs (r.a.) bana ve oğlu Ali'ye:'Ebû Said'e gidin, onun rivayet ettiği hadisi dinleyin' dedi. Biz de gittik. Onu bakımını yapmakta olduğu bir bahçede bulduk. (Bizi görünce) ridasını alıp sarındı. Sonra bize en baştan anlatmaya koyularak, Mescid-i Nebeviyye'nin inşasını zikretmeye kadar geldi. Ve: Biz kerpiçleri tane tane taşıyorduk, Ammar (r.a.) ise ikişer ikişer taşıyordu. Resulullah (sav.) onu gördü. Üzerindeki toprakları çırpmaya başladı ve: " Vay Ammar'a! Onu bağı (asi) bir grup öldürecek. Bu onları cennete çağırır, onlar bunu ateşe çağırır" buyurdu. Ammar bunu işitince "fitnelerden Allâh'a sığınırım" dedi.[1]

Söz konusu hadis Müslim tarafından, *Muhammed b. Amr b. Cebele, Muhammed b. Ca'fer, Ukbe b. Mükrem el-Âmmî ve Ebû Bekr b. Nafi*; diğer bir tarikle ise; *Ukbe, Ebû Bekr, Ğunder, Şu'be, Hâlid, Said b. Ebi el-Hasen, Said'in annesi, Ümmü Seleme* isnadıyla rivayet edilmiştir. Hadisin metni: "Resulullah (sav) Ammâr'a: Âsi bir grup tarafından öldürüleceksin" buyurdu, şeklindedir.[2]

Tirmizî ise, *Ebû Mus'ab el-Medenî, Abdulaziz b. Muhammed, el-Alâ' b. Abdirrahmân, Abdurrahmân, Ebû Hüreyre* isnadıyla rivayet etmiştir.[3]

Tirmizi ilgili hadisin, Ümmü Seleme, Abdullah b. Amr, Ebü'l Yüsr ve Huzeyfe'den de rivayet edildiğini söylemiştir. el-Alâ' b. Abdirrahman'dan nakledilen yukarıdaki hadisin de, hasen-sahih-garib olduğunu söylemiştir.[4]

Yukarda kaydettiğimiz hadisi Ahmed b. Hanbel, aşağıdaki isnadlarla rivayet etmiştir:

---

[1] Buhârî, Cihâd, 17, (436).

[2] Müslim, Fiten, 72, (2916).

[3] Tirmizî, Menakıb, 24, (3800).

[4] Tirmizî, Menakıb, 24, (3800).

Abdullah, Ahmed b. Hanbel, Ebû Muaviye, el-Ameş, Abdurrahman b. Ziyad, Abdullah b. el-Haris.[1]

Şuayb el-Arnavud, Ahmed b. Hanbel tarafından nakledilen bu hadisin isnadının sahih olduğunu söylemiştir.[2]

Ahmed b. Hanbel'in naklettiği diğer bir isnad ise şu şekildedir:

Abdullah, Ahmed b. Hanbel, Yahya b. Yahya, Nadr b. Şümeyl, Şu'be, Ebü Mesleme, Ebû Nadre, Ebû Said el-Hudrî, Ebû Katade. [3]

Şuayb el-Arnavud, hadisin metninin sahih, isnadının ise, ravilerinden Yahya el-Mervezi'den dolayı hasen olduğunu söylemiştir.[4]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, aşağıdaki hadisi de Hz. Muhammed'in (sav) nübüvvetini ispat etmek için delil getirmiştir:

7- اشقى الناس عاقر الناقة و الذي يخضب من هذا هذه.

"İnsanların en şakîisi, kısır dişi deve gibi sinirlenendir."[5]

en-Nesefî'nin konuyla ilgili olarak naklettiği bu hadis, benzer lafızlarla Ahmed b. Hanbel tarafından aşağıdaki isnadla rivâyet edilmiştir:

Abdullâh, Ahmed b. Hanbel, Ali b. Bahr, İsâ b. Yûnus, Muhammed b. İshâk, Yezîd b. Muhammed b. Huşeym el-Muhâribî, Muhammed b. Ka'b El- Kurâzî, Muhammed b. Huşeym Ebû Yezîd, Ammâr b. Yâsir (r.a.).[6]

Ahmed b. Hanbel'in hadislerinin değerlendirmesini yapan Şuayb el-Arnavud yukarıda kaydettiğimiz hadisin metninin hasen, isnadının ise zayıf olduğunu söylemiştir.[7]

Dârekutnî, Ahmed b. Hanbel'in rivâyet ettiği bu hadisin isnadında yer alan İsâ b. Yûnus'un meçhul bir ravî olduğunu, söylemiştir.[8] Yine söz konusu hadisin isnadında yer alan ravi Muhammed b. İshâk'ın hadisinin terk edilmiş olduğu nakledilmiştir.[9]

---

[1] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 161 (6499).

[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 161 (6499).

[3] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 306 (22663).

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 306 (22663).

[5] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 69.

[6] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 263 (22663).

[7] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 263 (22663).

[8] İbn Hacer, *Lisânu'l-Mizan*, IV, 410 (1252).

[9] İbn Hacer, *Lisânu'l-Mizan,* V, 67 (32).

en-Nesefî, Hz. Peygamber'in gelecekle ilgili olarak verdiği haberlerin zamanı geldiğinde gerçekleştiği hususunda, Resûlullâh'ın (sav) Hz. Ali hakkında söylemiş olduğu aşağıdaki hadisi kaydetmiştir:

8- إنك تقتل الناكثين و المارقين و القاسطين.

"Sen sadık olmayanlarla, mürtedlerle ve zalimlerle savaşacaksın."[1]

Ebû'l-Mu'în'in konuyla ilgili olarak yukarıda kaydettiği bu hadis, et-Taberanî tarafından aşağıdaki isnad ve metinle rivâyet edilmiştir:

حدثنا محمد بن هشام المستملي ثنا عبد الرحمان بن صالح ثنا عائذ بن حبيب ثنا بكير بن ربيعة ثنا يزيد بن قيس عن إبراهيم عن علقمة عن عبدالله: أمر رسول الله بقتال الناكثين و القاسطين و المارقين.

Muhammed b. Hişâm el-Müstemlî → Abdurrahmân b. Sâlih → Âiz b. Habîb→ Bükeyr b. Rebî'a → Yezîd b. Kays → İbrâhim → Alkame → Abdullâh.

" Resûlullâh (sav) sadık olmayanlarla, mürtedlerle ve zalimlerle savaşılmasını emretti."[2]

Hadis, et-Taberânî tarafından, *Heysem b. Hâlid ed-Devrî, Muhammed b. Ubeyd el-Muhâribî, Velid b. Hammâd, Ebû Abdirrahmân el-Harisî, İbrâhim, Alkame, Abdullâh* isnadıyla da rivâyet edilmiştir.[3]

Taberânî tarafından rivâyet edilen hadisin isnadında yer alan ravi *Âiz b. Habîb*'in Zeydiyye Mezhebine mensup olduğu söylenmiştir.[4]

Taberânî, söz konusu hadisi, el-Mu'cemu'l Evsât'da: *Mûsâ b. Ebî Husayn, Ca'fer b. Mervân es-Semrî, Hafs b. Râşid, Yahyâ b. Seleme b. Kuheyl, Seleme b. Kuheyl, Ebû Sâdık, Rebi'a b. Necid* isnadıyla rivayet etmiştir.[5]

---

[1] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 69.

[2] et-Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, X, 91 (1053).

[3] et-Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr,* X, 91 (1054).

[4] el-Ukaylî, *Duafâi'l-Ukaylî*, III, 411.

[5] Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, VIII, 213 (8433).

Yukarıdaki isnadda yer alan ravi Ca'fer b. Mervân'ın Şi'a'dan olduğu nakledilmiştir. [1]

Yukarıda kaydettiğimiz bu hadis el-Hâkim tarafından, *Ebû Said Ahmed b. Ya'kûb es-Sekâfî, Hasan b. Ali b. Şebîb el-Ma'merî, Muhammed b. Hamîd, Seleme b. Fadl, Ebû Zeyd el-Ahvel, Akabe b. Sa'lebe, Ebû Eyyûb el-Ensârî* vasıtasıyla nakledilmiştir. Ebû Eyyûb el-Ensârî (ra) bu hadisi, Hz. Ömer'in hilafeti esnasında rivâyet etmiştir. el-Hâkim'in naklettiği hadisleri değerlendiren ez-Zehebî, bu hadisin sahih olmadığını söylemiştir.[2]

Ebû'l-Mu'în, Hz. Peygamber'in Hz.Ebû Bekr ve Ömer hakkında söylediği şu hadisi de O'nun (sav) nübüvvetini iapat amacıyla kaydetmiştir:

9- اقتدوا بالذين من بعدي : أبي بكر و عمر.

"Benden sonra, Ebû Bekr ve Ömer'e (ra) tabi olunuz." [3]

Ebû'l-Mu'în'in yukarıda kaydettiği hadisin Tirmizî tarafından rivâyet edilen isnad ve metni şu şekildedir:

حدثنا الحسن بن الصباح البزار حدثنا سفيان بن عيينة عن زائدة عن عبد الملك بن عمير عن ربعي عن حذيفة قال: قال رسول الله : اقتدوا بالذين من بعدي: أبي بكر و عمر.

Hasen b. es-Sabbâh el-Bezzâr→Süfyân b. Uyeyne→Zâide→Abdulmelik b. Amîr→ Rib'î→Huzeyfe (ra).

Huzeyfe'den (ra) Resulullah (sav) şöyle buyurdu: "Benden sonra Ebû Bekr ve Ömer'e (ra) tabi olunuz." [4]

Yukarıda naklettiğimiz hadisin isnadında yer alan ravi Süfyân b. Uyeyne'nin bu hadiste tedlis yaptığı kaydedilmiştir. Hadis, Zâide ve Abdulmelik b. Âmîr vasıtasıyla rivayet edilmiştir. Süfyân b. Uyeyne, Zâide'yi zikretmemiştir. et-Tirmizî bu hadisin hasen olduğunu söylemiştir.[5]

---

[1] el-Askalânî, *Lisânu'l-Mizan*, II, 127 (552).

[2] ez-Zehebî, *Telhîsu'l-Müstedrek*, (el-Hâkim en-Nisâburî'nin el-Müstedrek'i ile) III, 150.

[3] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 69.

[4] Tirmizî, Menâkıb, 16, (3662).

[5] Tirmizî, Menâkıb, 16, (3662).

İlgili hadis et-Tirmizî tarafından *Said b. Yahyâ b. Said el-Emevî, Veki', Sâlim b. Alâ el-Murâdî, Amr b. Herim, Rib'î b. Hırâş, Huzeyfe* isnadıyla rivâyet edilmiş ve et-Tirmizî hadislerinin tahkikini yapan Şeyh Elbânî bu isnadın sahih olduğunu söylemiştir.[1]

Söz konusu hadis İbn Mâce tarafından, *Ali b. Muhammed, Veki', Muhammed* b. *Beşşâr, Mü'emmel, Süfyân, Abdulmelik b. Umeyr, Mevlâ li Rib'î b. Hırâş, Rib'î b. Hırâş*, *Huzeyfe b. el-Yeman* isnadıyla rivayet edilmiş[2] ve İbn Mâce'nin hadislerinin tahkikini yapan Şeyh Elbânî hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[3]

Hadisin Ahmed b. Hanbel tarafından rivâyet edilen isnadı da şu şekildedir: *Abdullah, Ahmed b. Hanbel, Süfyan b. Uyeyne, Zâide, Abdulmelik b. Âmir, Rib'î b. Hıraş, Huzeyfe*.[4] Müsned'de yer alan hadislerin değerlendirmesini yapan Şuayb el-Arnavud bu hadisin hasen olduğunu söylemiştir.[5]

Ahmed b. Hanbel, hadisin farklı bir isnadla rivâyetinde *Zâide* yerine *Veki'i* zikretmiş,[6] Şuayb el-Arnavud bu haliyle hadisin metninin hasen, isnadının ise zayıf olduğunu söylemiştir.[7]

Ebû'l-Mu'în, hilâfet müddeti hakkında rivayet edilen aşağıdaki hadisi de Hz. Peygamber'in (sav) nübüvvetini ispat etmek için delil getirmiştir:

10- الخلافة بعدي ثلاثون سنة ثم يؤتي الله الملك من يشاء.

"Benden sonra hilafet 30 senedir, sonra Allâh hükümdarlığı dilediğine verir."[8]

Ebû'l-Mu'în'in konuyla ilgili olarak kaydettiği bu hadis, Ebû Dâvud, Tirmizî, İbn Mâce ve Ahmed b. Hanbel tarafından rivayet edilmiştir. Hadisin, Tirmizî'de kaydedilen isnad ve metni aşağıdaki gibidir:

---

[1] Tirmizî, Menâkıb, 16, (3663).

[2] İbn Mâce, Mukaddime, 11, (97).

[3] İbn Mâce, Mukaddime, 11, (97).

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 382 (23293).

[5] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 382 (23293).

[6] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 385 (23324).

[7] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 385 (23324).

[8] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 69.

حدثنا أحمد بن منيع حدثنا شريج بن النعمان حدثنا حشرج بن نباتة عن سعيد بن جهمان قال حدثني سفينة قال: قال رسول الله صلى الله عليه و سلم الخلافة في أمتي ثلاثون سنة ثم ملك بعد ذلك.

Ahmed b. Menî'→ Şüreyc b. Nu'mân→ Haşrec b. Nebâte → Saîd b. Cehmân → Sefîne (ra).

Sefîne'den (ra) Resûlullâh (sav) şöyle buyurdu: "Benden sonra hilafet otuz senedir, bundan sonrası hükümdarlıktır." [1]

Tirmizî bu hadisin hasen olduğunu söylemiştir.[2] Yukarıda kaydettiğimiz hadis, Ahmed b. Hanbel tarafından şu isnadla verilmiştir: *Abdullâh, Ahmed b. Hanbel, Behz, Hammâd b. Seleme, Saîd b. Cehmân, Sefîne.*[3]

Ahmed b. Hanbel'in naklettiği hadislerin değerlendirmesini yapan Şuayb el-Arnavud, hadisin isnadının hasen, ravilerinin ise sika olduğunu söylemiştir.[4]

Ahmed b. Hanbel'in rivâyet ettiği diğer bir isnad ise, *Abdullâh, Ahmed b. Hanbel, Zeyd b. el-Habbâb, Hammâd b. Seleme, Saîd b. Cehmân, Sefîne, Ebû Abdirrahmân* şeklindedir.[5] Müsned'de yer alan hadislerin tahkikini yapan Şuayb el-Arnavut, Saîd b. Cehmân'ın Sünen ashâbından sadık biri olduğunu, onun dışındakilerin de sika kimseler olduğunu söylemiştir.[6]

en-Nesefî, Hz. Peygamber'in kaybolan bir devenin yerini söylemesiyle ilgili hadisi, O'nun (sav) nübüvvetini ispat etmek için, aşağıda delil getiemiştir:

11- إني لا أعلم إلا ما علمني ربي . وقد أخبرني أنها في وادي كنا متعلق زمامها بشجرة.

"Ben Rabb'imin bana öğrettiğinden başka bir şey bilmiyorum. Onun, yularından bir ağaca bağlı bir şekilde olduğunu bana haber verdi."[7]

---

[1] Tirmizî, Fiten, 48, (2226).

[2] Tirmizî, Fiten, 48, (2226).

[3] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 220.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 220.

[5] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 221.

[6] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 221.

[7] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 70

Bu hadis, sahih hadis kaynaklarında yer almamaktadır. İbnü'l-Esîr, *el-İstiâb*'da el-Haris b. Hazeme el-Ensârî (ra) hakkında bilgi verirken bu hadisi kaydetmiştir. [1]

Tebük Gazvesinde Resulullah'ın devesi kaybolduğu zaman münafıklar, "Muhammed'in, devesinin nerede olduğundan haberi yok, göklerden nasıl haberi olsun" şeklinde dedikoduya başladılar. Onların bu sözleri kendisine ulaştığında Resûlullah (sav.) şöyle buyurdu:

إني لا أعلم إلا ما علمه الله و قد أعلمني بمكانها و دلني عليها و هي في الوادي في شعب كذا فانطلقوا حتى تأتوني بها. فانطلقوا فجاءوا بها و كان الذي جاء بها من الشعب الحارث بن خزمة وجد زمامها قد تعلق بشجرة.

"Ben Allâh'ın bana bildirdiğinden başka bir şey bilmiyorum. Yüce Allâh, bana kayıp devenin yerini haber verdi: O, şu anda şu vadideki bir patika yoldadır, gidip onu bana getiriniz" buyurdu. Sahâbîler onu bulup getirmek için gittiler. Ensârdan el-Haris b. Hazeme, kayıp deveyi Hz. Peygamber'in bildirdiği yerde yularından bir ağaca takılmış olarak bulup getirdi ." [2]

Hadis yukarıda Tebük Seferi'yle ilgili olarak zikredilirken Ebû'l-Mu'în en-Nesefî hadisi İsra gecesi mucizeleri arasında zikretmiştir.

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, aşağıda yer alan hadisi de, Hz. Peygamber'in nübüvvetini ispat etmek için nakletmiştir.

12- أما أنكم ستأتونه فتجدونه يعيد البقر.

"Dikkat edin, Ukeydir'i inek yakalamaya çalışırken bulacaksınız."[3]

en-Nesefî'nin yukarıda kaydettiği konuyla ilgili hadis, İbn Esir'in *Üsdu'l-Gâbe* adlı eserinde şu şekilde rivâyet edilmiştir:

وأما ابن منده و أبوا نعيم فرويا عن أبي المعارك الشماخ بن مرة بن صخر بن بجير بن بجرة الطائي الفيدي عن أبيه المعارك عن جده عن أبيه صخر عن أبيه بجير بن بجرة قال: كنت في الجيش الذي بعثه رسول الله صلى الله عليه و سلم مع خالد بن

[1] İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, I, 389.

[2] İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, I, 389.

[3] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 70.

الوليد حين بعثه إلى أكيدر ملك دومة الجندل فقال رسول الله إنك تجده يصيد البقر في ليلة مقمرة، قال: فواقفناه و قد خرج كما نعته رسول الله صلى الله عليه و سلم فأخذناه و قتلنا أخاه و كان قد حا ربنا.

İbn Mende ve Ebû Nuaym → Ebu'l Mu'ârik eş-Şemmâh b. el-Mu'ârik b. Mürre b. Sahr b. Büceyr b. Becre et-Tâî el-Feydî → Babası el-Mu'ârık'tan→ Dedesinden→ Babası Sah'dan→ Babası Büceyr b. Becre'den. Dedi ki:

"Biz Resûlullâh'ın (sav) Hâlid b. Velîd'le komutasında Dûmetü'l-Cendel Hükümdarı Ukaydır'e gönderdiği ordudaydık. Resûlullâh (sav) şöyle buyurmuştu: 'Onu mehtaplı bir gecede inek yakalamaya çalışırken bulacaksınız' dedi. Sonunda biz onunla karşılaştık, Ukeydir Resûlullâh'ın (sav) tarif ettiği şekilde karşımıza çıktı. Onu yakaladık ve bizimle savaşan kardeşini de öldürdük." [1]

Ebû'l-Mu'în'in konuyla ilgili olarak naklettiği bu hadis, el-Hindî'nin Kenzü'l-Ummâl adlı kitabında şu isnadla rivayet edilmiştir: *Vâkıdî, İbn Ebî Habîbe, Dâvud b. el-Husayn, İkrime, İbn Abbâs; Muhammed b. Sâlih, Âsım b. Ömer, İbn Katâde ve Muaz b. Muhammed, İshâk b. Abdullâh b. Ebî Talha ve İsmâil b. İbrâhim, Mûsâ b. Ukbe*.[2]

Yukarıda kaydettiğimiz rivâyetin isnadında yer alan ravi *Dâvud b. Husayn*, İmâm Mâlik tarafından beğenilmemiş, Abdurrahmân b. el-Hâkim'de onun zayıf olduğunu söylemiştir. Ali b. el-Medenî, onun İkrime'den münker hadisler rivayet ettiğini belirtmiştir. Hadis âlimlerinden Ebû Zür'a ise, onun "leyyin" olduğunu kaydetmiştir.[3] Söz konusu rivayetin isnadında yer alan diğer bir ravi *Âsım b. Ömer*'in hadisinin terk edildiği de nakledilmiştir.[4]

Yukarıda kaydettiğimiz isnadda yer alan ravi *İshâk b. Abdillâh b. Ebî Talha*'nın mürsel hadis naklettiği kaydedilmiştir.[5]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, yine Hz. Peygamber'in nübüvvetiyle ilgili olarak aşağıdaki hadisi nakletmiştir.

---

[1] İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe*, I, 196.

[2] el-Hindî, *Kenzü'l-Ummâl*, X, 803, (30280).

[3] İbn Ebî Hatim, *Cerh ve Tadil*, III, 408, (1874).

[4] en-Nesâi, *ed-Du'afâ' ve'l-Metrûkîn*, I, 78 (438).

[5] el-Alâ'i, *Câmiü't-Tahsîl*, I, 144, (25).

13- أفد نفسك و ابني أخيك يعني عقيل بن أبي طالب و نوفل بن الحارث، فإنك زو مال، فقال: لا مال عندي قال: فأين المال الذي و ضعته بمكة عند أم الفضل و ليس معكما أحد فقلت: إن أصبت في سفري فللفضل كذا عبد الله كذا و لفلان كذا.

"Resûlullâh (sav), amcası Abbâs'a: 'Kendinin ve yeğenlerin Akîl b. Ebi Tâlib'le Nevfel b. el-Hâris'in fidyesini öde. Çünkü sen zenginsin' buyurdu. Abbâs da:

—Hayır, benim yanımda mal yoktur, dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber:

—İkinizden başka kimse yokken Mekke'de karın Ümmü'l-Fadl'ın yanına sakladığın malın nerede? buyurdu. Ben de:

—Eğer bu yolculuğumda bir şeyler kazandıysam, onlar Fadl'a, aynı şekilde Abdullâh'a, aynı şekilde falancayadır, dedim." [1]

Ebû'l-Mu'în'in yukarıda kaydettiği hadis, Ahmed b. Hanbel tarafından aynı metinle, *Abdullâh, Ahmed b. Hanbel, Yezîd, Muhammed İbn İshâk, İkrime, İbn Abbâs* isnadıyla rivayet edilmiştir.[2] Ahmed b. Hanbel'in hadislerini değerlendiren Şuayb el-Arnavud, hadisin metninin hasen, isnadının ise İkrime'nin mübhem bir ravi olması nedeniyle zayıf olduğunu söylemiştir.[3]

Konuyla ilgili olarak kaydettiğimiz bu hadis, el-Hâkim tarafından, *Ebû'l-Abbâs Muhammed b. Ya'kûb, Ahmed b. Abdilcebbâr, Yûnus b. Bekr, İbn İshâk, Yahyâ b. Abdillâh b. Zübeyr, Abdullâh b. Zübeyr, Hz. Âişe* isnadıyla rivayet edilmiştir. ez-Zehebî, Telhis'inde yukarıda kaydettiğimiz hadisin Müslim'in şartlarına uygun olduğunu söylemiştir.[4]

Ebû'l-Mu'în, Hz. Peygamber'in "Ben Arapların en fâsihiyim" şeklindeki hadisini de O'nun (sav) nübüvvetini ispat için kitabında nakletmiştir:

14- أنا أفصح العرب.

"Ben Arapların en güzel konuşanıyım."[5]

---

[1] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 70

[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 353, (33100).

[3] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 353, (33100).

[4] el-Hâkim, *el-Müstedrek*, III, 366 (5403).

[5] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 86

en-Nesefî'nin konuyla ilgili olarak kaydettiği bu hadis, et-Taberânî tarafından (أفصح) kelimesi yerine, (أعرب) şeklinde bir lafız değişikliğiyle rivayet edilmiştir:

حدثنا أحمد بن محمد بن يحيى بن حمزة الدمشقي ثنا حيوة ابن شريح ثنا بقية عن مبشربن عبيد عن الحجاج بن أرطاة عن عطية عن أبي سعيد الخدري رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه و سلم : أنا النبي لا كذب أنا ابن عبد المطلب أنا أعرب العرب ولدتني قريش و نشات في بني سعد بن بكر فإني يأتيني اللحن.

Ahmed b. Muhammed b. Yahyâ b. Hamza ed-Dımeşkî → Hayve İbn Şüreyh → Bakıyye→ Mübeşşîr b. Ubeyd → Haccâc b. Ertât→ Atıyye→ Ebû Said el-Hudrî (ra).

"Ebû Saîd el-Hudrî'den (ra). 'Resûlullâh (sav) şöyle buyurdu: 'Ben Peygamberim, bunda yalan yok. Ben Abdulmuttalib'in soyundanım, Arapların en güzel konuşanıyım. Kureyş'te doğdum. Sa'd b. Bekr oğulları kabilesinde büyüdüm. Benden bozuk ifade sadır olmaz. " [1]

Yukarıda kaydettiğimiz hadisin isnadında yer alan ravi *Haccâc b. Ertât* hadiste zayıfta biridir.[2] İbn Mübârek, Yahyâ el-Kattân, İbn Mehdî, Yahyâ b. Maîn ve Ahmed b. Hanbel onu terk etmişlerdir.[3]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, bu hadisle Hz. Peygamber'in lisân yönünden Arapların en fâsihi, beyan yönünden en kuvvetlisi olduğunu delil göstererek, O'nun nübüvvetini ispata çalışmıştır.

Ebû'l-Mu'în, aşağıdaki hadisi de Hz. Peygamber'in nübüvvetiyle ilgili olarak kaydetmiştir:

15- أيها الناس أفشوا السلام و صلوا بالليل و الناس ينام تدخلوا الجنة بسلام.

"Ey insanlar! Selamı yayınız. İnsanlar uykudayken geceleyin namaz kılınız ki, selametle Cennet'e giresiniz!"[4]

---

[1] Taberânî, *el-Mucemü'l-Kebir*, VI, 35 (5437).

[2] İbn Sad, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, VI, 359.

[3] İbn Hıbbân, *el-Mecrûhîn*, I, 225, (204).

[4] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 54

en-Nesefî'nin Hz. Peygamber'in nübüvvetini ispat için yukarıda kaydettiği bu hadis, Tirmizî ve İbn Mâce tarafından rivayet edilmiştir. Hadisin, Tirmizî'nin kaydettiği isnad ve metni aşağıdaki şekildedir:

حدثنا محمد ابن بشار حدثنا عبد الوهاب الثقفي و محمد بن جعفر و ابن عدي و يحيى بن سعيد عن عوف بن أبي جميلة الأعرابي عن زرارة بن أوفي عن عبد الله بن سلام قال: لما قدم رسول الله صلى الله عليه و سلم المدينة انجفل الناس إليه و قيل قدم رسول الله قدم رسول الله قدم رسول الله صلى الله عليه و سلم فجئت في الناس لأنظر إليه فلما استثبت وجه رسول الله صلى الله عليه عليه و سلم عرفت أن وجهه ليس بوجه كذاب و كان أول شيئ تكلم به أن قال أيها الناس أفشوا السلام و أطعموا الطعام و صلوا و الناس ينام تدخلون الجنة بسلام.

Muhammed İbn Beşşâr→ Abdulvehhâb es-Sekâfî ve Muhammed b. Ca'fer ve İbn Adiyy ve Yahyâ b. Saîd → Avf b. Ebî Cemile el-Arabî→ Zürâre b. Evfâ→ Abdullâh b. Selâm:

Abdullâh b. Selâm dedi ki: *" Resûlullâh (sav) Medine'ye geldiğinde insanlar, 'Resûlullâh (sav) geldi, Resûlullâh (sav) geldi, Resûlullâh (sav) geldi' diyerek Ona yöneldiler. Ben de O'nu görmek için insanlara katıldım. Resûlullâh (sav)'ın yüzünü gördüğümde anladım ki, O'nun yüzü yalancı yüzü değildir ve Resûlullâh (sav)'ın söylediği ilk şey: 'Ey insanlar! Selamı yayınız, yemek yediriniz, insanlar uykudayken namaz kılınız ki, selametle cennete giresiniz" sözüdür."* [1]

Tirmizî, yukarıda kaydettiğimiz bu hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[2]

en-Nesefî'nin yukarıda kaydettiği bu hadis, İbn Mâce tarafından *Muhammed b. Beşşâr, Yahyâ b. Saîd ve İbn Adiyy ve Abdülvehhâb ve Muhammed b. Ca'fer, Avf b. Ebî Cemîle, Zürâre b. Evfâ, Abdullâh b. Selâm* isnadıyla rivayet edilmiştir.[3] İbn Mâce'nin hadislerinin değerlendirmesini yapan Şeyh Elbânî, söz konusu bu hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[4]

---

[1] Tirmizî, Et'ıme, 45, (2485).

[2] Tirmizî, Et'ıme, 45, (2485).

[3] İbn Mâce, Mukaddime, 9; Edeb, 11 (1334).

[4] İbn Mâce, Mukaddime, 9; Edeb, 11 (1334).

Konuyla ilgili olarak naklettiğimiz bu hadis, Ahmed b. Hanbel tarafından. *Abdullâh, Ahmed b. Hanbel, Yahyâ b. Saîd, Avf b. Ebî Cemîle, Zürâre, Abdullâh b. Selâm* vasıtasıyla nakledilmiştir.[1] Müsned'de nakledilen hadislerin tahkikini yapan Şuayb el-Arnavud, söz konusu bu rivayetin isnadının sahih, ricalinin "Şeyhayn'ın ricaline göre" sika olduğunu söylemiştir.[2]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, bu hadisi naklederek, Hz. Muhammed'in (sav) hal ve tavırlarının O'nun nübüvvetinin delili olduğunu ispat etmek istemiştir.

3.2. Âhiret Ahvali İle İlgili Hadisler

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, âhiret ile ilgili olarak, kabir azabının varlığını ve Hz. Muhammed'in (sav) ümmetinden büyük günah işleyenlere şefâat etmesinin hak olduğunu ispat etmeye çalışmıştır. Çalışmamızda ilk önce kabir azabının varlığı, daha sonra Hz. Muhammed'in (sav) ümmetine şefâati konusu incelenecektir.

3.2.1. Kabir Azâbı İle İlgili Hadisler

Cehm ve bir kısım Mu'tezile, "Hayatı olmayana azab edilmesi, soru sorulması ve onun cevap vermesi imkânsızdır" diyerek kabir azabının varlığını inkâr etmişlerdir.

Ehl-i Sünnet âlimleri ise, kâfirler ve bazı günahkâr mü'minler için kabir azabının; itaatkâr kullar için de nimetlerin olduğunu, Münker ve Nekir sorularının gerçek olduğunu iddia etmişlerdir. Ehl-i Sünnet'e göre hayatı olmayana azab edilmesi doğru değildir, ancak Yüce Allâh'ın insanı azap göreceği, tat alacağı ve bileceği kadar bir çeşit hayatla tekrar diriltmesi mümkündür.

Ebû'l-Mu'în en- Nesefî, bu konuda şunları söylemiştir "Müslümanlar dualarında "Allâh'ım bize dünyada ve âhirette iyilik ver ve bizi, kabir ve Cehennem azabından koru!' derler. Bu konuda meşhur derecesine varan hadisler varid olmuştur."[3]

Ebû'l-Mu'în, kabir azabını varlığını ispat etmek için aşağıdaki iki hadisi zikretmiştir:

1- استنزهوا من البول فإن عامة عذاب القبر منه.

"Bevlden sakının, çünkü kabir azabının çoğu ondandır." [4]

---

[1] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 451 (23835).

[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 451 (23835).

[3] en- Nesefî, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 364

[4] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 364

Ebû'l-Mu'în'in konuyla ilgili olarak kaydettiği bu hadis, İbn Mâce tarafından benzer lafızlarla rivayet edilmiştir. Hadisin isnad ve metni şu şekildedir:

حدثنا أبو بكر بن أبي شيبة حدثنا عفان حدثنا أبو عوانة عن الأعمش عن أبي صالح عن أبي هريرة قال رسول الله صلى الله عليه و سلم: أكثر عذاب القبر من البول.

Ebû Bekr b. Ebî Şeybe→ Affân→ Ebû Avâne→ el-A'meş→ Ebû Sâlih → Ebû Hüreyre (ra).

Ebû Hüreyre'den (ra) Resûlullâh (sav) şöyle buyurdu: "Kabir azabının çoğu bevldendir." [1]

İbn Mâce'nin rivayet ettiği hadislerin tahkikini yapan Şeyh Elbânî hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[2]

. Ebû'l-Mu'în'in konuyla ilgili olarak yukarıda kaydettiği bu hadis, Ahmed b. Hanbel tarafından, *Abdullâh, Ahmed b. Hanbel, Yahyâ b. Hammâd, Ebû Avâne, el-A'meş, Ebû Sâlih, Ebû Hüreyre* isnadıyla rivayet edilmiştir.[3] Ahmed b. Hanbel'in naklettiği hadislerin tahkikini yapan Şuayb el-Arnavud, bu hadisin Şeyhayn'ın şartlarına göre sahih olduğunu söylemiştir.[4]

en-Nesefî, kabir azabının varlığı konusunda aşağıdaki hadisi de delil olarak nakletmiştir:

2- إنهما ليعذبان، وما يعذبان بكبيرة، أما أحدهما فإنه كان لا يستنزه من البول و الآخر كان يمشي بالنميمة.

"O ikisi de azab görüyorlar, azabları da büyük bir günahtan dolayı değil. Birisi idrardan sakınmazdı, diğeri ise kovuculuk yapardı."[5]

Ebû'l-Mu'în'in kabir azbıyla ilgili olarak naklettiği bu hadis, Ebû Dâvud tarafından aşağıdaki isnad ve metinle rivayet edilmiştir:

---

[1] İbn Mâce, Taharet, 26, (348).

[2] İbn Mâce, Taharet, 26, (348).

[3] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 326, (8313).

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 326, (8313).

[5] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 364

حدثنا زهير بن حرب و هناد بن السري قالا ثنا وكيع ثنا الأعمش قال سمعت مجاهدا يحدث عن طاوس عن ابن عباس قال: مر رسول الله صلى الله عليه و سلم على قبرين فقال: أنهما يعذبان و ما يعذبان في كبير أما هذا فكان لا يستنزه من البول و أما هذا فكان يمشي بالنميمة ثم دعا بعسيب رطب فشقه باثنين ثم غرس على هذا واحدا و على هذا واحدا قال: لعله يخفف عنها ما لم ييبسا.

Züheyr b. Harb ve Hennâd b. es-Serî→ Vekî'→ el-A'meş→ Mücâhid→Tâvus→ İbn Abbâs (ra).

"*İbn Abbâs (ra) dedi ki: 'Resûlullâh (sav) bir gün iki kabre uğradı ve 'Bunlarda yatanlar azab çekiyorlar. Azabları da büyük bir günahtan değil' buyurdular. Sonra sözlerine şöyle devam ettiler: 'Evet, şu kabirde yatan kimse idrardan sakınmazdı, diğeri deinsanlar arasında laf getirip götürürdü.' Resûlullâh (sav) sonra yaş bir hurma dalı istedi. İkiye böldü, birini, kabrin birinin üzerine, diğerini de öbür kabrin üzerine dikti. Sonra da; 'Umulur ki, bunlar yaş kaldıkça onların azabı hafifletilir' buyurdular.*" [1]

Ebû Dâvud'un rivayet ettiği hadislerin tahkikini yapan Şeyh Elbânî yukarıda kaydettiğimiz bu hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[2]

Söz konusu hadis, en-Nesâî tarafından, *Hennâd b. Seriy, Vekî', el-A'meş, Mücâhid*, *Tâvus, İbn Abbâs* isnadıyla rivayet edilmiştir.[3] en-Nesâî'nin hadislerini değerlendiren Şeyh Elbânî, hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[4]

Ahmed b. Hanbel, yukarıda kaydettiğimiz bu hadisi aynı lafızlarla, *Abdullâh, Ahmed b. Hanbel, Ebû Muâviye ve Vekî', el-A'meş, Mücâhid, Tâvus, İbn Abbâs* vasıtasıyla rivayet etmiştir.[5] Ahmed b. Hanbel'in hadislerini değerlendiren Şuayb el-Arnavud hadisin isnadının Şeyhayn'ın şartlarına göre sahih olduğunu ifade etmiştir.[6]

---

[1] Ebu Davud, Taharet, 11, (20).

[2] Ebu Davud, Taharet, 11, (20).

[3] en-Nesâî, Taharet, 26, (31).

[4] en-Nesâî, Taharet, 26, (31).

[5] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 225, (1980).

[6] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 225, (1980).

Dârimî, söz konusu hadisi rivayet ederken, isnadının başında *Muallâ b. Esed* ve *Abdulvahîd b. Ziyâd'ı* zikretmiştir.[1] Dârimî'nin hadislerini değerlendiren Hüseyin Selim Esed, ed-Dârimî tarafından nakledilen bu isnadın sahih olduğunu söylemiştir.[2]

3.2.2. Şefâatle İlgili Hadisler

Ehl-i Sünnet'e göre Yüce Allâh, kullarından büyük günah işleyenleri rahmetiyle bağışlar. Ayrıca, resûllerin, nebîlerin, babaların, oğulların, hocaların, talebelerin ve diğer seçilmiş kimselerin şefâat etmesine de izin verir. Mu'tezile, büyük günah işleyenlerin şefaat ile bağışlanmasının mümkün olmadığını iddia etmiş ve bu görüşünü ispat etmek için de, Yüce Allâh'ın "*Allâh'ın hoşnut olduğu kimselerden başkası için şefaatte bulunmazlar* "[3] ve "*Artık o zalimlerin ne bir dostu ne de sözü dinlenir bir şefaatçisi vardır*"[4] ayetlerini delil getirmiştir. Ehl-i Sünnet âlimleri, onların bu iddialarına cevaben; "*Artık şefaat edenlerin şefaati onlara bir fayda sağlamaz*"[5] âyetini zikrederek, şefaat edilmeyecek kimselerin kâfirler olduğunu söylemişlerdir. Ebû'l-Mu'în ise şöyle demiştir: "Eğer kâfirlerden başkası için de şefaat olmasaydı bu âyet "kâfir" lafzıyla tahsis edilmezdi"[6]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, kavimlerin Cehennemden çıkarılması konusunda muhtelif lafızlarla rivayet edilen birçok hadisin olduğunu bu hadislerin bazılarında "onlar ateşte temizlendikten sonra çıkarlar", bazılarında ise "hayat nehrine atılır ve yeniden doğarlar", bir kısım hadislerde ise "ateşten çıkarılanlar 'ya Hannân ya Mennân' derler"şeklinde ibârelerin bulunduğunu kaydetmiştir.[7]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, büyük günah işleyenlere (mürtekib-i kebire) Hz. Peygamber'in (sav) şefaat edeceğini ispat etmek için aşağıdaki hadisi zikretmiştir:

1- شفاعتي لأهل الكبائر من أمتي.

---

[1] Dârimî, *Sünen*, Vüdu, 61, (739).

[2] Dârimî, *Sünen*, Vüdu, 61, (739).

[3] Enbiya, 21/28

[4] Mü'min, 40/18

[5] Müddesir, 74/48.

[6] en-Nesefî*, Tabsıratü'l-Edille*, II, 397

[7] en-Nesefî, *, Tabsıratü'l-Edille*, II, 398

"Şefaatim, ümmetimden büyük günah işleyenleredir."[1]

en-Nesefî'nin Hz. Peygamber'in ümmetine şefaati konusunda naklettiği bu hadis, Ebû Dâvud tarafından aşağıdaki isnad ve metinle rivayet edilmiştir:

حدثنا سليمان بن حرب ثنا بسطام بن حريث عن أشعث الحرانى عن أنس بن مالك عن النبي صلى الله عليه و سلم: شفاعتي لأهل الكبائر من أمتي.

Süleymân b. Harb→ Bestâmî b. Harîs → Eş'as el-Harrânî→ Enes b. Mâlik (ra): *Resûlullâh (sav): "Şefaatim, ümmetimden büyük günah işleyenleredir*" buyurdu.[2]

Ebû Dâvud'un hadislerinin tahkikini yapan Şeyh Elbânî bu hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[3]

Yukarıda konuyla ilgili olarak kaydettiğimiz hadis, Tirmizî tarafından, Abbâs el-Anberî, Abdurrezzâk Ma'mer, Sabit, Enes b. Mâlik (ra) isnadıyla rivayet edilmiştir. Tirmizî, yukarıda kaydettiğimiz hadisin hasen-sahih olduğunu, ancak bu isnadla zayıf olduğunu söylemiştir. Tirmizî hadislerini değerlendiren Şeyh Elbânî ise hadisin sahih olduğunu ifade etmiştir.[4]

Söz konusu hadis, İbn Mâce tarafından, Abdurrahmân b. İbrâhim ed-Dımeşkî, Velid b. Müslim, Müslim, Câbir isnadıyla rivayet edilmiş ve (يوم القيامة) ibaresi eklenmiştir.[5] İbn Mâce hadislerini değerlendiren Şeyh Elbânî hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[6]

Ahmed b. Hanbel yukarıda kaydedilen söz konusu hadisi, *Abdullâh, Ahmed b. Hanbel, Süleymân b. Harb, Bestâmî b. Hâris, Eş'as b. Harrânî, Enes b. Mâlik* isnadıyla rivayet etmiş, Ahmed b. Hanbel hadislerini değerlendiren Şuayb el-Arnavud hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[7]

en-Nesefî, Hz. Peygamber'in günahkâr mü'minlere şefaat edeceğini ispat etmek için aşağıdaki hadisi nakletmiştir.

2 - من تحس سما فقتل نفسه فهو يتحساه في نار جهنم خالدا فيها أبدا.

---

[1] en-Nesefi, *, Tabsıratü'l-Edille*, II, 398

[2] Ebu Davud, Sünnet, 21, (4739).

[3] Ebu Davud, Sünnet, 21, (4739).

[4] Tirmizî, Kıyamet, 11 (2435).

[5] İbn Mâce, Zühd, 27, (4310).

[6] İbn Mâce, Zühd, 27, (4310).

[7] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 213, (13245).

"Bir kimse zehir içerek canına kıyarsa, Cehennem ateşinde ebedî olarak zehir içecektir."[1]

Ebû'l-Mu'în'in konuyla ilgili olarak kaydettiği bu hadis, el-Buhârî tarafından aşağıdaki isnad ve metinle rivayet edilmiştir:

حدثنا عبد الله بن عبد الوهاب حدثنا خالد بن الحارث حدثنا شعبة عن سليمان قال سمعت ذكوان يحدث عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه و سلم قال: من تردى من جبل فقتل نفسه فهو في نار جهنم يتردى فيه خالدا مخلدا فيها أبدا و من تحسى سما فقتل في يده يتحساه ي نار جهنم خالدا مخلدا فيها أبدا و من قتل نفسه بحديدة في يده يجأ بها في بطنه في نار جهنم خالدا مخلدا فيها أبدا.

Abdullâh b. Abdilvehhâb→ Hâlid b. el-Hâris→ Şu'be→ Süleymân→ Zekvân→ Ebû Hüreyre (ra).

"Ebû Hüreyre'den (ra) Resûlullâh (sav) şöyle buyurdu: Her kim bir dağdan (yüksek bir yerden) kendisini aşağıya atıp öldürürse, bu intihar eden kimse Cehennem ateşinde ebedî ve daimî surette kendisini yüksekten aşağıya bırakır bir halde azab olunur. Kim de zehir içerek kendisini öldürürse, elindeki zehiri içer bir halde ebedî bir surette Cehennem ateşinde azab olunacaktır. Herhangi bir kimse de, kendisini bıçak gibi bir demir parçasıyla öldürürse, o da bıçağı eliyle karnına saplayarak ebedî surette Cehennem ateşinde azab olunacaktır.[2]

Konuyla ilgili olarak yukarıda kaydedilen hadis, en-Nesâî tarafından *Muhammed b. Abdula'lâ', Hâlid, Şu'be, Süleymân, Zekvân, Ebû Hüreyre* isnadıyla rivayet edilmiştir.[3] Nesâî'nin hadislerini tahkik eden Şeyh Elbânî yukarıda kaydettiğimiz bu hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[4]

Ahmed b. Hanbel ise, söz konusu hadisi, *Abdullâh, Ahmed b. Hanbel, Vekî', el-A'meş, Ebû Sâlih, Ebû Hüreyre* isnadıyla rivayet etmiş,[5] Müsned'de rivayet edilen

[1] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 398.

[2] Buharî, Tıb, 56, (5442).

[3] Nesâî, Cenaiz, 68, (1965).

[4] Nesâî, Cenaiz, 68, (1965).

[5] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 478, (10198).

hadisleri tahkik eden Şuayb el-Arnavud yukarıda kaydettiğimiz bu hadisin isnadının Şeyhayn'ın şartlarına göre sahih olduğunu söylemiştir.[1]

Ebû'l-Mu'în, şefaatin hak olduğuna dair yukarıdaki hadisi zikrettikten sonra, bu hadisin Mutezile ve Haricilerin, içki bağımlıları ve diğer büyük günahlarla ilgili söyledikleri hadislere zıt düşmeyeceğini göstermek için aşağıdaki üç hadisi zikretmiştir:

3 - لا يزني الزاني وهو مؤمن و لا يسرق السارق وهو مؤمن.

"Zâni, mü'min olduğu halde zinâ etmez, hırsız da mü'min olduğu halde hırsızlık yapmaz."[2]

en-Nesefî'nin konuyla ilgili olarak delil getirdiği bu hadis, el-Buhârî tarafından aşağıdaki isnad ve metinle rivayet edilmiştir:

حدثنا سعيد بن عفير قال حدثني الليث حدثنا عقيل عن ابن شهاب عن أبي بكر بن عبد الرحمن عن أبي هريرة قال: قال النبي صلى الله عليه و سلم: لا يزني وهو مؤمن و لا يشرب الخمر حين يشرب وهو مؤمن و لا يسرق وهو مؤمن.

Saîd b. Ufeyr→ el-Leys→ Ukayl→ İbn Şihâb→ Ebû Bekr b. Abdirrahmân→ Ebû Hüreyre (ra).

"Ebû Hüreyre (ra) dedi ki :'Resûlullâh (sav): "Zani, mü'min olduğu halde zina etmez, içki içen, mü'min olduğu halde içki içmez, hırsızlık yapan da, mü'min olduğu halde hırsızlık yapmaz' buyurdu." .[3]

Söz konusu hadis, *el-Buharî tarafından Amr b. Ali, Abdullâh b. Dâvud, Fudayl b. Gazevan, İkrime, İbn Abbâs* isnadıyla da rivayet etmiştir. Buharî'nin zikrettiği diğer bir isnad ise, *Adem, Şu'be, el-A'meş, Zekvân, Ebû Hüreyre* şeklindedir.[4]

Yukarıda konuyla ilgili olarak nakledilen hadis, Müslim tarafından *Harmele b. Yahyâ b. Abdillâh b. İmrân (et-Tacibî), İbn Vehb, Yûnus, İbn Şihâb, Ebû Seleme b. Abdirrahmân ve Saîd b. el-Müseyyeb, Ebû Hüreyre* isnadıyla rivayet edilmiştir.[5]

---

[1] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 478, (10198).

[2] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 398.

[3] Buharî, Mezâlim, 30.

[4] Buhârî, , Mezâlim, 30.

[5] Müslim, İmân, 4, (100).

Ebû'l-Mu'în'in Hz. Peygamber'in şefaati konusunda kaydettiği bu hadis, Tirmizî tarafından *Ahmed b. Menî', Ubeyde b. Hâmid, el-A'meş, Ebû Sâlih, Ebû Hüreyre* isnadıyla rivayet edilmiştir. Tirmizî, Ebû Hüreyre'den (ra) rivayet edilen bu hadisin hasen-sahih olduğunu ancak bu isnadla garib olduğunu söylemiştir.[1]

Söz konusu hadis, en-Nesâî tarafından, *Rebî' b. Süleymân, Şuayb b. el-Leys, el-Leys, İbn Aclân, Ka'ka, Ebû Sâlih, Ebû Hüreyre* vasıtasıyla rivayet edilmiş,[2] en-Nesâî'nin hadislerinin tahkikini yapan Şeyh Elbânî hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[3]

Hadis İbn Mâce tarafından, *İsâ b. Hammâd, el-Leys b. Sad, Akîl, İbn Şihâb, Ebû Bekr b. Abdirrahmân b. el-Hâris b. Hişâm, Ebû Hureyre* isnadıyla rivayet edilmiştir.[4] İbn Mâce'nin hadislerini değerlendiren Şeyh Elbânî hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[5]

Ebû'l-Mu'în, Hz. Peygamber'in, ümmetinden büyük günah işleyenlere şefaat edeceğini ispat etmek için aşağıdaki hadisi nakletmiştir:

4- من قال لا إله إلا الله دخل الجنة: فقلت: يا رسول الله و إن زني و إن سرق و أنه ردد ذلك حتى قال في الثانية أو الثالثة. نعم و إن رغم أنف أبي الدرداء

Hz. Peygambe şöyle buyurdu: "Kim Lâ ilâhe illallâh derse, Cennet'e girer. Ben ya Resûlullâh (sav) zâni ve hırsız da mı dedim. Resûlullâh (sav) evet, öyle diye cevap verdi. İkinci ve üçüncü defada, 'Ebû'd-Derdâ'ya rağmen, böyle kimseler de Cennet'e girecektir' cevabını verdi."[6]

en-Nesefî'nin kaydettiği bu hadis'te ilgili sahâbî Ebu'd-Derdâ olarak geçerken, el-Buhârî, Müslim, Tirmizî ve Ahmed b. Hanbel gibi hadis alimleri tarafından nakledilen hadislerde Ebû Zerr (ra) olarak kaydedilmiştir.

en-Nesefî'nin şefaat konusunda kaydettiği bu hadis, el-Buhârî tarafından aşğıdaki isnad ve metinle rivayet edilmiştir:

---

[1] Tirmizî, İmân, 11, (2625).

[2] Nesâî, Eşribe, 42, (4870).

[3] Nesâî, Eşribe, 42, (4870).

[4] İbn Mâce, Fiten, 2, (3936).

[5] İbn Mâce, Fiten, 2, (3936).

[6] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 399.

حدثنا أبو معمر حدثنا عبد الوارث عن الحسين عن عبدالله بن بريدة عن يحي بن يعمر حدثه أن أبا الأسود الديلي حدثه أبا ذر حدثه قال:أتيت النبي و عليه ثوب أبيض و هو نائم ثم أتيته و قد استيقظ فقال: ما من عبد قال لا إله ألا الله ثم مات على ذلك ألا دخل الجنة. قلت وإن زنى وإن سرق, قال (و إن زنى وإن سرق) قلت وإن زنى وإن سرق؟ قال (وإن زنى وإن سرق) قلت وإن زنى وإن سرق , قال (وإن زنى وإن سرق) على أنف أبو ذر.

Ebû Ma'mer→ Abdulvâris→ el-Husayn→ Abdullâh b. Büreyde→ Yahyâ b. Ya'mer→Ebû'l-Esved ed-Dîliyyü→Ebû Zerr (ra).

"*Ebû Zerr'den (ra) dedi ki: 'Resûlullâh'ın (sav) yanına gittim. Üzerinde beyaz bir elbise vardı ve uyuyordu. Sonra tekrar Resûlullâh'ın (sav) yanına gittim. Bu defa uyanmıştı ve şöyle buyurdu:'Kim Lâ ilahe illallâh der ve ardından ölürse Cennete girer. Ben: zina ve hırsızlık yapsa da mı? diye sordum. Resûlullâh (sav): zina ve hırsızlık yapsa da buyurdu. Ben tekrar: zina ve hırsızlık yapsa da mı? dedim. Resûlullâh (sav): zina ve hırsızlık yapsa da' buyurdu. Ben yine: zina ve hırsızlık yapsa da mı? diye sordum. Resûlullâh (sav): zina ve hırsızlık yapsa da, Ebû Zerr'e rağmen Cennete girecektir' buyurdu.*"[1]

Hadis, el-Buhârî tarafından *Mûsâ b. İsmâil, Mehdî b. Meymûn, Vâsıl el-Ahdeb, Ma'rûr b. Süveyd, Ebû Zerr (ra)* isnadıyla da rivayet edilmiştir.[2]

Konuyla ilgili olarak yukarıda kaydettiğimiz bu hadis, Müslim tarafından, *Züheyr b. Harb ve Ahmed b. Hırâş, Abdussâmed b. Abdilvâris, Abdulvâris, Hüseyin el-Muallim, İbn Büreyde, Yahyâ b. Ya'mer, Ebû'l-Esved ed-Dîliyyü, Ebû Zerr* isnadıyla, rivayet edilmiştir.[3]

Ahmed b. Hanbel ise hadisi, *Abdullâh, Ahmed b. Hanbel, Muhammed b. Ca'fer, Şu'be, Hâlid el-Anezî, Ebû Bişr el-Anberî, Humrân b. Ebân, Osmân b. Affân* isnadıyla

[1] Buharî, Libâs, 24.

[2] Buhârî, Cenâiz, 1.

[3] Müslim, İmân, 152; Zekat, 32,33, (153 -154).

rivayet etmiş,[1] Ahmed b. Hanbel'in hadislerini tahkik eden Şuayb el-Arnavud da hadisin isnadının Şeyhayn'ın şartlarına göre sahih olduğunu söylemiştir.[2]

Söz konusu hadis, Tirmizî tarafından, *Mahmud b. Ğaylân, Ebû Dâvud, Şu'be, Habîb b. Ebî Sâbit ve Abdulazîz b. Rafî' ve'l-A'meş, Zeyd b. Vehb, Ebû Zerr* isnadıyla rivayet edilmiştir.[3] Tirmizî, Resûlullâh'ın şefaati konusunda kaydettiğimiz bu hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[4]

3.3. İmâmetle İlgili Hadisler

Hz. Peygamber'in (sav) vefatından sonra müslümanlar kendilerinin hükümlerini uygulayacak, hadlerini belirleyecek, zayıf noktalarını giderecek, ordularını hazırlayacak, zekâtlarını alacak, şer güçlerini kesecek, hırsızlığa teşebbüs edenleri engelleyecek, Cuma ve bayram namazlarını icra edecek, ortaya çıkan tartışmaları sonlandıracak, hukuku ayakta tutan şahitlikleri kabul edecek, velileri olmayan küçük ve kimsesizleri evlendirecek, Allâh'ın kendilerine verdiği ganimetleri bölüştürecek bir imama ihtiyaç duymuşlar, bu nedenle de sahabenin hepsi bir imam atama konusunda icma etmişlerdi.[5]

Kaderiyye'nin önde gelenlerinden Ebû Bekr el-Esamm ve Hişâm b. Amr imâmetin gerekli olmadığını iddia etmişler, 'eğer insanlar zulme karşı koyabilseler, imâma ihtiyaç duymazlardı' demişlerdir. Bu doğru bir düşünce değildir. Çünkü anlaşmazlıkların sonlandırılması, adalet ve hakkın verilmesinin dışında da pek çok konuda imama ihityaç vardır.[6]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, imâmetin gerekliliği konusundaki görüşlerini desteklemek için aşağıdaki hadisi zikretmiştir.

1 - من مات و ليس له إمام عامة فقد مات ميتة جاهلية.

"Kim imâma tabi olmaksızın ölürse, cahiliye ölümü ile ölmüş demektir."[7]

---

[1] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 65 (464).

[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 65 (464).

[3] Tirmizî, İmân, 18, (2644).

[4] Tirmizî, İmân, 18, (2644).

[5] en-Nesefî, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 431.

[6] en-Nesefî, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 432.

[7] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 432.

en-Nesefî'nin konuyla ilgili olarak yukarıda kaydettiği bu hadis, el-Buhârî de aşağıdaki isnad ve metinle rivayet edilmiştir.

حدثنا مسدد عن عبد الوارث عن الجعد عن أبي رجاء عن ابن عباس عن النبي صلى الله عليه و سلم: من كره أميره فليصبر فإنه من خرج من السلطان شبرا مات ميتة جاهلية.

Müsedded→ Abdulvarîs→ el-Ca'd→ Ebû Recâ'→ İbn Abbâs.

İbn Abbâs'tan (ra) Resûlullâh (sav) şöyle buyurdu: "Kim emîrinden hoşuna gitmeyen bir şey görürse sabretsin çünkü sultandan bir karış ayrılmış olarak ölen kimse cahiliye ölümü ile ölmüş olur."[1]

Yukarıda konuyla ilgili olarak kaydettiğimiz hadis, Müslim tarafından *Abdullâh b. Muaz el-Anberî, Muaz el-Anberî, Âsım (İbn Muhammed b. Zeyd), Zeyd b. Muhammed, Nâfî* isnadıyla, *"Kim itaatten ayrılırsa, Allâh onu Kıyâmet gününde bunun bahanesi olmaksızın karşılar. Kim biat etmeden ölürse cahiliye ölümü ile ölmüş olur*" şeklinde rivayet etmiştir.[2]

Ahmed b. Hanbel, söz konusu hadisi, *Abdullâh, Ahmed b. Hanbel, Hasan, Abdurrahmân b. Abdullâh İbn Dînâr, Zeyd b. Eslem, İbn Ömer* isnadıyla, Müslim'in naklettiği metinle rivayet etmiş ve "*cemaatten ayrı düşerse*" lafzını eklemiştir.[3] Ahmed b. Hanbel hadislerini tahkik eden Şuayb el-Arnavud hadisin metnini sahih, isnadının ise hasen olduğunu söylemiştir.[4]

Ahmed b. Hanbel'in kaydettiği diğer bir isnad ise, *Abdullâh, Ahmed b. Hanbel, Affân, Hâlid b. el-Hâris, Muhammed b. Aclân, Zeyd b. Eslem, İbn Ömer* şeklindedir.[5] Müsned'deki hadisleri değerlendiren Şuayb el-Arnavud bu isnadın kavî olduğunu söylemiştir.[6]

Ebû'l-Mu'în, imâmetin Kureyş'ten olması gerektiğini ispat etmek için, aşağıdaki hadisi delil olarak nakletmiştir:

---

[1] Buharî, Fiten, 2.

[2] Müslim, İmâre, 53.54.55.56, (1851).

[3] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 70 (5386).

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 70 (5386).

[5] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 93 (5676).

[6] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 93 (5676).

2 - الأئمة من قريش.

"İmamlar Kureyş'tendir."[1]

Ebû'l-Mu'în'in, imâmetin Kureyş'ten olması gerektiği hususunda delil olarak naklettiği bu hadis, Ahmed b. Hanbel tarafından aşağıdaki isnad ve metinle rivayet edilmiştir:

حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا محمد بن جعفر ثنا شعبة عن علي أبي الأسد قال حدثني بكير بن وهب الجزري قال لي أنس بن مالك أحدثك حديثا ما أحدثه كل أحد: أن رسول الله صلى الله عليه و سلم قام على باب البيت و نحن فيه فقال:الأئمة من قريش. ان لهم عليكم حقا و لكم عليهم حقا مثل ذلك ما ان استرحموا فرحموا وان عاهدوا وفوا وان حكموا عدلوا فمن لم يفعل ذلك منهم فعليه لعنة الله و الملائكة و الناس أجمعين.

Abdullâh→ Ahmed b. Hanbel→ Muhammed b. Ca'fer→ Şu'be→ Ali Ebu'l-Esed→ Bükeyr b. Vehb el-Cezerî→ Enes b. Mâlik.

" Enes b. Mâlik dedi ki: 'Sana herkese söylemem gereken bir hadis söyleyeyim mi? Resûlullâh (sav) Ka'be'nin kapısında duruyordu. Biz de oradaydık. Resûlullâh (sav) şöyle buyurdu: 'İmamlar Kureyş'tendir. Onların sizin üzerinizde hakları olduğu gibi, sizin de onların üzerinde hakları vardır. Merhamet istendiğinde merhamet ederler, antlaşma yaptıklarında ona bağlı kalırlar, hüküm verdiklerinde adaletli davranırlar. Onlardan kim ki böyle yapmazsa, Allâh'ın, meleklerin ve tüm insanların laneti onun üzerine olsun!" [2]

Ahmed b. Hanbel'in rivayet ettiği hadislerin tahkikini yapan Şuayb el-Arnavud hadisin metninin sahih olduğunu, fakat *Bükeyr b. Vehb el-Cezerî'*nin meçhul olması nedeniyle isnadının zayıf olduğunu söylemiştir.[3]

Ahmed b. Hanbel'in kaydettiği diğer bir isnad ise, *Abdullâh, Ahmed b. Hanbel*, *Süleymân b. Dâvud, Sükeyn, Seyyâr b. Selâme, Ebû Berze* şeklindedir.[4] Müsned'deki

[1] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 437.

[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 129 (12329).

[3] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 129 (12329).

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 421 (19792).

hadislerin tahkikini yapan Şuayb el-Arnavud bu isnadın kavî, hadisin ise Şeyhayn'ın dışındakilere göre sahih olduğunu söyledi.[1]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, yukarıda kaydettiğimiz bu hadisi imâmın Kureyş'ten olması gerektiği, Arapların, ancak Kureyş'ten biri tarafından yönetilebileceği görüşünü ispat etmek için nakletmiştir.

Mehmed Said Hatiboğlu, "İmametin Kureyşliliği" adlı çalışmasında Ebû'l-Mu'în tarafından yukarıda nakledilen bu hadisin aslı olmadığını söylemiştir. Hatiboğlu, bu konuyu açıklamak için ilk halife seçimini bizzat Hz. Ömer'in dilinden anlatmıştır. Hz. Peygamber'in vefatını müteakip, Medineli Müslümanlar, kendi aralarında Benî Sâ'ide avlusunda toplanmışlar, Hz. Ali ve Zübeyr, Hz. Fatıma'nın evine çekilmişler, Muhacirler de Hz. Ebû Bekr'in etrafını almışlardı.

Ensâr, Hazrec kabilesinin başkanı Sa'd İbn Ubâde'yi halife seçmek üzere idi ki, birkaç Muhacirle birlikte Hz. Ebû Bekir ve Ömer meclise geldiler. Ensar'ın sözcüsü, İslâm'a yaptıkları hizmetler dolayısıyla, kendilerinin hilafet makamına geçmeye hakları olduğunu ileri sürmekteydi. Muhacirlerin sözcüsü olarak da Hz. Ebû Bekr, zikrettikleri faziletlere Ensar'ın fazlasıyla layık olduğunu belirtmekle birlikte, şu gerçeği de göz ardı edemiyeceklerini bildirdi:

"Araplar bu reislik işini ancak Kureyşli muhacirlere tanırlar. Onlar, Arabların neseb ve mevki bakımından üstün olanıdır."

Bütün bu tartışmaların sonunda sahabe, Hz. Ebû Bekr'in (ra) halife seçmişlerdir.

M. Said Hatiboğlu, hadiseyi anlattıktan sonra, şu tespitlerde bulunmuştur:

1- Hz. Peygamber'in vefatından sonra, O'nun siyâsi halefini seçme işine ilk Ensâr teşebbüs etmiştir.

2- Ensâr, İslâm'a olan hizmetlerini düşünerek, halifenin kendilerinden olması fikrini öne sürmüştür.

3- Mekke'den gelmiş Muhâcir Kureyşliler, devletin siyasî istikrarını temin noktasından, kendilerinden birinin başa geçmesi görüşündedirler.

4- Pek çok İslâm âliminin kanaatinin aksine, taraflardan hiçbirisi, halifenin Kureyşli olmasını emredici bir hadis veya Peygamber talimatını ileri sürmemişlerdir.

[1] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 421 (19792).

Kaldı ki böyle bir hadis olsaydı, Muhâcirler'e en büyük destek teşkil eder, başka delile ihtiyaç duymazlardı.

5- Memleketin şartları gereği, Kureyş'in iktidardan saf dışı edilemeyeceği zaruretini kabul eden Ensâr, iktidarı paylaşma teklifinde bulunmuştur. Bu yeni teklif, varolduğu ileri sürülen hadisin aslında mevcut olmadığını gösterir.

6- Muhâcirler, Ensâr'ın bu davranışına kızıp, meseleyi halletmeden çıkıp gitselerdi, Hz. Ömer'in kanaatine göre Ensâr, Kureyşli olmayan birini halife seçebilecekti. Şayet, mezkûr hadisin aslı olsaydı, Ensâr'ın böyle bir seçime gitmesi imkânsız olurdu. Ensâr, Hz. Peygamber'in emrini duyacak, fakat buna kulak asmayacak, değer vermeyecek, onu yok farz edip bildiğini işliyecek, Kureyşten olmayan birini halife seçecek! Bu, olacak iş değildir.[1]

Ebû'l-Mu'în, imâmetin gerekliliğini ispat etmek için aşağıdaki hadisi delil olarak kaydetmiştir.

3 - أنا أعلم بأمور دينكم وأنتم أعلم بأمور دنياكم.

"Ben din işlerinizi daha iyi bilirim, siz dünya işlerinizi daha iyi bilirsiniz."[2]

Ebû'l-Mu'în'in yukarıda naklettiği bu hadisin, Müslim tarafından kaydedilen isnad ve metni aşağıdaki şekildedir:

حدثنا أبو بكر بن أبي شيبة و عمرو الناقد كلاهما عن الأسود بن عامر قال أبو بكر حدثنا الأسود بن عامر حدثنا حماد بن سلمة عن هشام بن عروة عن أبيه عن عائشة و عن ثابت عن أنس. أنا النبي صلى الله عليه و سلم مر بقوم يلقحون فقال لو لم تفعلوا لصلح قال فخرج شيصا فمر بهم قال ما لنخدكم؟ قالوا قلت كذا و كذا قال أنتم أعلم بأمور دنياكم.

Ebû Bekir b. Ebî Şeybe ve Amr en-Nâkıd→ Esved b. Âmir→ Ebû Bekr→ Esved b. Âmir→ Hammâd b. Seleme→ Hişâm b. Urve→Urve→ Âişe→ Sâbit→ Enes (ra).

"Enes (ra) dedi ki: 'Resûlullâh (sav) hurma aşılamakta olan bir topluluğa uğradı ve onlara: 'Bunu böyle yapmamış olsaydınız, iyi olurdu' buyurdu. Sonunda o yıl, hurmalar iyi meyve vermedi. Resûlullâh (sav) yine onların yanına uğradı ve:

[1] Hatiboğlu, *Hilâfetin Kureyşliliği*, s. 58 -59.

[2] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 442.

'Hurmalarınız neden böyle oldu?' buyurdu. Hurma sahipleri: 'Ya Resûlullâh (sav), Sen böyle böyle söylemiştin' dediler. Resûlullâh (sav): 'Sizler dünya işlerinizi daha iyi bilirsiniz' buyurdu" [1]

Konuyla ilgili olarak kaydettiğimiz bu hadis, İbn Mâce tarafından, *Muhammed b. Yahyâ, Affân, Hammâd, Sâbit, Enes b. Mâlik, Hişâm b. Urve, Urve, Âişe (r.anha)* isnadıyla, *"dünya işleriniz ile ilgili bir şey olduğunda sizin bilginiz esastır, din işlerinizle ilgili bir şey olduğunda ise onun hükmü bana aittir"* şeklinde rivayet edilmiştir.[2] en-Nesâî'nin hadislerini değerlendiren Şeyh Elbânî imâmetin gerekliliği konusunda yukarıda kaydettiğimiz bu hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[3]

Söz konusu hadis, Ahmed b. Hanbel tarafından *Abdullâh, Ahmed b. Hanbel, Abdussamed, Hammâd b. Seleme, Sâbit, Enes* vasıtasıyla rivayet edilmiştir. Ahmed b. Hanbel, başka bir rivayette *Enes b. Mâlik'den sonra Hişâm b. Urve, Urve ve Hz. Aişe'yi* de isnada eklemiştir.[4] Ahmed b. Hanbel'in hadislerinin tahkikini yapan Şuayb el-Arnavud, her iki rivayette de hadisin isnadının; Müslim'in şartlarına göre sahih olduğunu kaydetmiştir.[5]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, bir kimsenin imâm olabilmesi için, âdil olması, mazlumun hakkını zâlimden almaya muktedir olması, âlim olması vb. sıfatlarla muttasıf bulunması gerektiğini söylemiştir.

Rafızîler de, imâmın âlim olması ve her şeyi bilmesi gerektiğini söylemiş, hatta gaybı dahi bilmesi gerektiğini iddia etmişlerdir. Ebû'l-Mu'în, onların bu iddialarına şöyle cevap vermiştir: "İmâmın ilmi, tebasının işlerini yerine getirmede delildir. İmâmın hem dünya işlerini hem de gaybı bilmesi gerektiğini söyleyen kimse, imâmeti nübüvvetten daha üstün bir dereceye çıkarmış olur ki, bu küfürdür."[6]

Ebû'l-Mu'în söz konusu görüşünü ispat etmek için yukarıda kaydettiğimiz bu hadisi delil olarak zikretmiştir.

---

[1] Müslim, Fezail, 141, (236).

[2] İbn Mâce, Ruhûn, 15, (2471).

[3] İbn Mâce, Ruhûn, 15, (2471).

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 152 (12566); VI, 123 (24964).

[5] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 152 (12566); VI, 123 (24964).

[6] en-Nesefî, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 442.

3.4. Hulefâ-i Râşidîn'in Fazileti İle İlgili Hadisler

3.4.1. Ebû Bekr'in (ra) Hilâfeti ve Fazileti İle İlgili Hadisler

Hz. Peygamberin vefatından sonra kimin halife olacağı konusunda tartışmalar çıkmıştı. Bu konuyla ilgili tartışmaları, en-Nesefî'nin 'imâmların Kureş'ten olması gerektiği' şeklindeki görüşlerini açıklarken yukarıda kaydetmiştik. Bu tartışmaların sonunda sahabe tarafından Hz. Ebû Bekr'in (ra) halife seçilmişti. Çünkü, Hz. Ebû Bekr (ra), Kureyşli olmasının yanı sıra imamet için gerekli olan şartların tümünü kendinde toplamıştı. İlmi, dini, takvası, dindeki tavizsiz tutumu, orduyu bir arada tutma gücü, harp yönetimindeki bilgisi, askerleri hazırlamadaki icraatı, askerî müfrezelere nüfuzu, genel siyaset bilgisi, halkın işlerini düzeltmesi vb. vasıflarla muttasıftı.[1]

Sahabe bu konuda iki şekilde istidlâl ettiler: Birincisi Hz. Peygamber hastalığı esnasında halka namaz kıldırma işini Hz. Ebû Bekr'e (ra) vermiştir. İkincisi ise, Allâh, Habîbinin ümmetini, onun dostunu gözetmiş, farklı görüşleri, değişik meyilleri Hz. Ebû Bekr (ra) üzerinde birleştirmiştir. Hz. Ebû Bekr (ra) ilk müslüman olan kimsedir. metaneti en sağlam, mizacı en doğru, vicdanı en temiz, en cömert, Allâh yolunda malı dağıtmakta eli en açık olan, kınayıcının kınamasına ve cahillerin kötü sözlerine en az önem verendir.[2]

Hz. Ebû Bekir'in isâbetli kararları sayesinde, sahabe arasındaki ihtilaflar büyümeden çözümlenmiştir. Meselâ, Hz. Peygamber vefat ettiğinde O'nun nereye defnedileceği konusunda muhalefet meydana gelmiş ve bu problem Hz. Ebû Bekr'in (ra), Resûlullâh'tan (sav) duyduğu, "*Peygamberler öldükleri yere gömülürler*" hadisini nakletmesiyle çözülmüştür.

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, Hz. Ebû Bekr'in (ra) hilafetini ve sahabenin en faziletlisi olduğunu ispat etmek için bu ve buna benzer birçok hadisi kitabında kaydetmiştir.

1 - الأنبياء يدفنون حيث يقبضون.

"Peygamberler öldükleri yere defnedilirler."[3]

en-Nesefî'nin Hz. Ebû Bekr'in (ra) fazileti konusunda naklettiği bu hadis, Tirmizî tarafından aşağıdaki şekilde rivayet edilmiştir:

---

[1] en-Nesefî, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 460.

[2] en-Nesefî, *Tevhidin Esasları* (Çev: Hülya Alper), İstanbul 2007, s. 152.

[3] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 461.

حدثنا أبو كريب حدثنا أبو معاوية عن عبد الرحمن بن أبي بكر عن أبي مليكة عن عائشة قالت:لما قبض رسول الله صلى الله عليه و سلم اختلفوا في دفنه فقال أبو بكر سمعت من رسول الله صلى الله عليه و سلم شيئا ما نسيته قال ما قبض الله نبيا إلا في الموضع الذي يحب أن يدفن فيه أدفنه في موضع فراشه.

Ebû Küreyb→ Ebû Muâviye→ Abdurrahmân b. Ebî Bekr→ Ebû Müleyke→ Âişe (r.anha).

"Hz. Âişe(r.anha) şöyle dedi: 'Resûlullâh (sav) vefat ettiğinde O'nun (sav) nereye defnedileceği konusunda ihtilâf ettiler. Hz. Ebû Bekr (ra): 'Resûlullâh'ın(sav) şöyle vasiyet ettiğini duydum' dedi. Resûlullâh (sav): 'Allâh, bir peygamberinin ruhunu ancak defnedilmeyi seveceği yerde kabzeder' buyurdu. Ve O'nu (sav) yatağının altındaki yere defnettiler." [1]

Tirmizî, bu hadisin garib olduğunu ve Abdurrahmân b. Ebî Bekr el-Melîkî'nin bu hadisi hıfzetmeden önce zayıflık gösterdiğini söyledi. Hadis, İbn Abbâs, Ebû Bekr es-Sıddık, Resûlullâh (sav) isnadıyla da rivayet edilmiştir. et-Tirmizî'nin, hadislerini tahkik eden Şeyh Elbânî hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[2]

Ebû'l-Mu'în, Hz. Ebû Bekr'in (ra) fazileti konusunda aşağıdaki hadisi de delil getirmiştir:

2- يا صديق! الشرك أخفى في أمتي من دبيب النمل على الصفاء في ليلة الظلماء.

"Ey Sıddık! Ümmetimin içinde gizli şirk karıncanın gecenin karanlığından, aydınlığa yürümesi gibidir."[3]

en-Nesefî'nin konuyla ilgili olarak kaydettiği bu hadis, Ahmed b. Hanbel tarafından aşağıdaki isnad ve metinle rivayet edilmiştir:

حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا عبد الله بن نمير ثنا عبد الملك يعني أبي سليمان العزرمي عن أبي علي رجل من بني كاهل خطبنا أبو موسى الاشعري يا ايها الناس

[1] Tirmizî, Cenâiz, 33, (1018).

[2] Tirmizî, Cenâiz, 33, (1018).

[3] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 466.

اتقوا هذا الشرك فإنه أخفى من دبيب النمل فقام إليه عبدالله بن حزن و قيس بن المضارب فقالا والله لتخرجن مما قلت أو لنأتين عمر مأذون لنا أو غير مأذون قال بل أخرج مما قلت خطبنا رسول الله ذات يوم فقال أيها الناس اتقوا هذا الشرك فإنه أخفى من دبيب النمل فقال له من شاء الله ان يقول و كيف نتقيه و هو أخفى من دبيب النمل يا رسول الله قال قولوا اللهم انا نعوذ بك من ان نشرك بك شيأ نعلمه و نستغفرك لمالا نعلم.

Abdullâh→ Ahmed b. Hanbel→ Abdullâh b. Nümeyr→ Abdulmelik İbn Ebî Süleymân el-Azrâmî→ Ebû Alî (Beni Kâhil aşiretinden bir kişi)→ Ebû Mûsâ el-Eş'arî.

"Ebû Mûsâ el-Eş'arî (ra) dedi ki: 'Ey insanlar! Bu şirkten sakının, çünkü o karıncanın yürümesinden daha gizlidir.' Bunun üzerine Abdullâh b. Hazn ve Kays b. el-Mudârib ayağa kalkarak şöyle dediler: 'Allâh'a yemin olsun ki, ya sen dediğini ispatlarsın ya da biz, izin verilsin veya verilmesin Hz. Ömer'e gideriz.' Bunun üzerine Ebû Mûsâ el-Eş'arî (ra): 'Ben sözümü ispatlarım' dedi ve: 'Hz. Peygamber (sav) bir gün bize hitabede bulundu ve şöyle buyurdu: 'Ey insanlar! Şu şirkten sakınınız! Çünkü o, karıncanın yürümesinden daha gizlidir.' Allâh'ın, şöyle söylemesini dilediği bir kimse O'na (sav) şöyle sordu: 'Şirk, karıncının yürümesinden daha gizli olduğu halde, biz ondan nasıl sakınabiriz yâ Rasûlallah?'

Hz. Peygamber de: 'Şöyle söyleyiniz buyurdu:

اللهم انا نعوذ بك من ان نشرك بك شيأ نعلمه و نستغفرك لما لا نعلم

'Ey Allâhım! Bildiğimiz bir şeyi zatına ortak koşmaktan Sana sığınırız ve

bilmediklerimizden dolayı da Sana istiğfâr ederiz!" [1]

Ahmed b. Hanbel'in hadislerini değerlendiren Şuayb el-Arnavud bu isnadın Ebû Ali el-Kâhil'in meçhul olması nedeniyle zayıf olduğunu söylemiştir.[2]

Rafiziler, Hz. Peygamber'in Hz. Ali hakkında söylediği: "*Ey Allâh'ım! Sen buna dost olana dost, düşman olana düşman ol!* " [3] hadisini, Hz. Ebû Bekr'in Hz. Ali'ye

[1] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 403 (19622).

[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 403 (19622).

[3] İbn Mâce, Mukaddime, 31, (416).

düşmanlık ettiği iddialarına delil olarak kullandılar.[1] en-Nesefî'nin kaydına göre, gizli şirk konusunda yukarıda yukarda kaydettiğimiz hadisin bir benzerini, bizzat Hz. Ali nakletmiştir. Hz. Ali'nin rivayet ettiği bu hadiste Hz. Peygamber, Hz. Ebû Bekr'e hitap ederek, gizli şirkin ne olduğunu açıklamaktadır.[2] Ebû'l-Mu'în ise, Hz. Peygamber'in Hz.Ebû Bekr'e (ra) hitap ettiği bu hadisin Hz. Ali (ra) tarafından nakledilmesinin, o ikisi arasında herhangi bir düşmanlığın olmadığının göstergesi olduğunu söylemiştir.[3]

en-Nesefî, Hz. Ebû Bekr'in (ra) hilâfet ve fazileti konusunda aşağıdaki hadisi de delil getirmiştir.

3 - مزينة وجهينة وأسلم وغفار موالي الله ورسوله.

"Müzeyne, Cüheyne, Eslem ve Gıfar, Allâh ve Resûlünün dostlarıdır."[4]

en-Nesefî'nin konuyla ilgili olarak naklettiği bu hadis, el-Buhârî'de aşağıdaki isnad ve metinle rivayet edilmiştir:

حدثنا أبو نعيم حدثنا سفيان عن سعد عن عبد الرحمن بن هرمز عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال النبي صلى الله عليه و سلم: قريش و الأنصار و جهينة و مزينة وأسلم وغفار وأشجع موالي ليس لهم مولي دون الله و رسوله.

Ebû Nuaym→ Süfyân→ Sa'd→ Abdurrahmân b. Hürmüz→ Ebû Hüreyre (ra).

"Ebû Hüreyre'den (ra) Resûlullâh (sav) şöyle buyurdu: 'Kureyş, Ensar, Cüheyne, Müzeyne, Eslem, Eşcâ ve Gıfâr benim dostlarımdır. Onların da, Allâh ve Resulü'nden başka dostları yoktur." [5]

Yukarıda kaydettiğimiz hadis, Müslim tarafından, *Züheyr b. Harb, Yezîd İbn Hârun, Ebû Mâlik el-Eşcâi, Mûsâ b. Talha, Ebû Eyyûb* isnadıyla rivayet edilmiştir.[6]

Söz konusu hadis Ahmed b. Hanbel tarafından, *Abdullâh, Ahmed b. Hanbel*, *Yezîd, el-Mesûdî, Sa'd b. İbrâhîm, Abdurrahmân b. Hürmüz, Ebû Hüreyre* isânadıyla

---

[1] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 466.

[2] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 466.

[3] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 466.

[4] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 467.

[5] Buharî, Menâkıb, 6, (3321, 3313).

[6] Müslim, Fedâilü's-Sahabe, 188, (2519).

rivayet edilmiş,[1] Müsned'deki hadisleri değerlendiren Şuayb el-Arnavud hadisin sahih, bu isnadının ise, zayıf olduğunu söylemiştir.[2]

Ahmed b. Hanbel'in kaydettiği diğer isnadlar şu şekildedir:

1- *Abdullâh, Ahmed b. Hanbel, Affân, Bişr b. Mufaddal, Abdurrahmân b. İshâk, Sa'd b. İbrâhîm, Abdurrahmân el-A'rec, Ebû Hüreyre.*[3]

2-*Abdullâh, Ahmed b. Hanbel, Muhammed b. Ca'fer, Şu'be ve Haccâc, Şu'be, Sa'd b. İbrâhîm, Abdurrahmân el-A'rec, Ebû Hüreyre.*[4]

en-Nesefî, Müslüman kabileler hakkındaki bu hadisi, "Ben kimin mevlasıysam Ali de onun mevlasıdır" hadisinin Hz. Ali'nin imametine/ilk halife olmasına delil olmayacağını göstermek için zikretmiştir. Çünkü "*mevlâ*" kelimesi bu hadiste görüldüğü üzere "dost, yardımcı" anlamındadır.

Ebû'l-Mu'în, aşağıdaki hadisi de Hz. Ebû Bekr'in (ra) fazileti konusunda delil olarak kaydetmiştir.

4 - لو كنت متخذا خليلا لا تخذت أبا بكر خليلا و لكن صاحبكم خليل الرحمن.

"İnsanlar içinden bir dost edinecek olsaydım, elbette Ebû Bekir'i kendime dost edinirdim. Fakat Allâh, arkadaşınızı kendisine dost kıldı."[5]

en-Nesefî'nin Hz. Ebû Bekr'in (ra) fazileti konusunda kaydettiği bu hadisin, el-Buhârî'de rivayet edilen isnad ve metni aşağıdaki şekildedir:

حدثنا عبد الله بن محمد الجعفي قال حدثنا وهب بن جرير قال حدثنا أبي قال سمعت يعلي بن حكيم عن عكرمة عن ابن عباس قال: خرج رسول الله صلى الله عليه و سلم في مرضه الذي مات فيه عاصبا رأسه بخرقة فقعد على المنبر فحمد الله و أثنى عليه ثم قال: إنه ليس من الناس أحد أمن علي في نفسه و ما له من أبي بكر بن أبي قحافة ولو كنت متخذا من الناس خليلا لاتخذت أبا بكر خليلا و لكن خلة الإسلام أفضل سدوا عني كل خوخة في هذا المسجد غير خوخة أبي بكر.

---

[1] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 291

[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 291

[3] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 388.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 467.

[5] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 472.

Abdullâh b. Muhammed el-Cu'fî→ Vehb b. Cerîr→ Cerîr→ Ya'lâ b. Hâkim→ İkrime→ İbn Abbâs (ra).

"İbn Abbâs (ra) şöyle dedi: 'Resûlullâh (sav) vefatı ile sona eren hastalığı esnasında başına bir bez bağlamış olduğu halde mescide çıkıp, minbere oturdu. Allâh'a hamd ü sena ettikten sonra buyurdular ki: 'İnsanlar içinde nefsi ve malı itibarıyla Ebû Bekr b. Kuhâfe'den daha fazla bana ikramda bulunan yoktur. Şayet insanlar içinde bir dost edinseydim, Ebû Bekr'i kendime dost edinirdim. Fakat İslam kardeşliği daha efdaldir. Bu Mescid'de Ebû Bekr'in kapısından başka, hiçbir küçük kapı açık bırakılmasın!.[1]

en-Nesefî'nin, Hz. Ebû Bekr'in (ra) fazileti konusunda kaydettiği bu hadisi Müslim, *Abdullâh b. Ca'fer b. Yahyâ b. Hâlid, Muaz, Mâlik, Ebû Nadr, Ubeydullâh b. Huneyn. Ebû Saîd* isnadıyla, aşağıdaki metinle rivayet etmiştir:

" *Resûlullâh (sav) bir gün halka hitap ederek buyurdular ki: 'Allâh Teâla bir kulunu, dünya ile katındakini tercihte muhayyer bıraktı. O kul, Allâh'ın nezdindekini tercih etti.'*

Bu söz üzerine Hz. Ebû Bekir ağlamaya başladı. Biz, Resûlullâh (sav)'ın Allâh tarafından muhayyer bırakılan bir kul hakkında verdiği habere onun ağlamasına hayret ettik. Meğer muhayyer bırakılan o kul, Resûlullâh (sav)'ın kendisi imiş. Aramızda bunu en iyi anlayan da Ebû Bekr imiş.

Resûlullâh (sav) buyurdular ki: 'Sohbetiyle olsun, malıyla olsun bana en ziyade ikramda bulunan Ebû Bekir'dir. Eğer ben Rabbimden başkasını dost tutacak olsaydım, mutlaka Ebû Bekr'i dost edinirdim. Ancak aramızdaki İslam kardeşliği daha efdaldir.

Bu Mescid'de Ebû Bekr'in kapısından başka, hiçbir küçük kapı açık bırakılmasın!" .[2]

Yukarıda konuyla ilgili olarak kaydettiğimiz bu hadis, Tirmizî tarafından *Muhammed b. Geylân, Abdurrezzâk, es-Sevrî, Ebû İshak, Ebû'l-Ahves, Abdullâh* isnadıyla rivayet edilmiş,[3] Tirmizî, hadisin hasen-sahih olduğunu bildirmiş, Tirmizî'nin hadislerini tahkik eden Şeyh Elbânî ise, hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[4]

---

[1] Buharî, Salât, 80.

[2] Müslim, Fedailü's-Sahabe, 2 (2382).

[3] Tirmizî, Menakıb, 14 (3655).

[4] Tirmizî, Menakıb, 14 (3655).

Yukarıda sözünü ettiğimiz hadis, Ahmed b. Hanbel tarafından, *Abdullâh, Ahmed b. Hanbel, Süfyân, el-A'meş, Abdullâh b. Mürre, Ebû'l-Ahvâs, Abdullâh* isnadıyla rivayet edilmiş,[1] Ahmed b. Hanbel'in hadislerini değerlendiren Şuayb el-Arnavud, hadisin isnadının Müslim'in şartlarına göre sahih olduğunu, ricalinin sika olduğunu ve Ebû'l Ahvas hariç diğerlerinin Şeyhayn'ın ricali olduğunu söylemiştir.[2]

Ebû'l Mu'în, Hz. Ebû Bekir'in hilafetini ispat etmek için, daha önce Hz. Peygamber'in nübüvvetini ispat konusunda kaydettiği "*Benden sonra hilafet otuz yıldır*" [3] hadisini tekrar nakletmiştir. en-Nesefî, bu hadisin Hülafa-i Râşidin'in hilâfet süresi olduğunu ve sırasıyla onların hilâfetlerinin delili olduğunu söylemiştir.[4]

Ebû'l-Mu'în, Hz. Ebû Bekr'in faziletiyle ilgili olarak aşağıdaki hadisi de nakletmiştir:

5- من أفضل من أبي بكر، زوجني ابنته و جهزني ماله و جاهد معي ساعة الخوف.

"Ebû Bekr'den daha faziletli kimse yoktur. Beni kızıyla evlendirdi, malıyla destekledi, benimle beraber korkusuzca savaştı."[5]

Hz. Ebû Bekr'in (ra) fazileti konusunda yukarıda kaydettiğimiz bu hadis, Tirmizî tarafından aşağıdaki şekilde rivayet edilmiştir.

حدثنا أبو الخطاب زياد بن يحيى البصري حدثنا أبو عتاب سهل بن حماد حدثنا المختار بن نافع حدثنا أبو حيان التيمي عن أبيه عن علي قال: قال رسول الله صلى الله عليه و سلم رحم الله أبا بكر زوجني ابنته و حملني إلى دار الهجرة و اعتق بلال من ماله...

Ebû'l-Hattâb Ziyâd b. Yahyâ el-Basrî→ Ebû Attâb Sehl b. Hammâd→ el-Muhtâr b. Nâfi'→ Ebû Hayyân et-Teymî→ Ebû Hayyân et-Teymî'nin babası → Alî (ra).

---

[1] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 377, 389, 318.

[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 377, 389, 318.

[3] Ebu Davud, Sünnet, 8; Tirmizî, Fiten, 47.

[4] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 473.

[5] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 473.

"Hz. Ali'den (ra). 'Resûlullâh (sav) şöyle buyurdu: 'Allâh Ebû Bekr'e rahmet etsin. Beni kızıyla evlendirdi. Beni hicret yurduna (Medine'ye) taşıdı ve malından harcayarak Bilal'i hürriyetine kavuşturdu.[1]

Tirmizî, hadisin garib olduğunu, çünkü bu isnaddan başka bir isnadla bilinmediğini,[2] *Muhtar b. Nâfi*'nin garibleri çok olan Basralı bir şeyh olduğunu söylemiştir. Tirmizî'nin hadislerini değerlendiren Şeyh Elbânî, hadisin "gerçekten zayıf" olduğunu söylemiştir.[3]

Yukarıda kaydettiğimiz söz konusu hadis, et-Taberânî tarafından Mu'cemu'l-Evsat'da, *Ahmed b. el-Kâsım, Muhammed b. Sâlih b. Netâh, Ertât, Ebû Hâtim, İbn Cüreyc, Atâ, İbn Abbâs* isnadıyla rivayet edilmiştir.[4]

Ebû'l-Mu'în, aşağıdaki hadisi de Hz. Ebû Bekr'in (ra) fazileti konusunda delil olarak nakletmiştir:

6 - ان عدت فلم تجدني فارجعي إلى أبي بكر الصديق.

"Uğradığında beni bulamazsan Ebû Bekr Sıddık'a (ra) müracaat et."[5]

en-Nesefî'nin konuyla ilgili olarak kaydettiği bu hadis, el-Buhârî'de aşağıdaki isnad ve metinle rivayet edilmiştir:

حدثنا الحميدي و محمد بن عبد الله قالا حدثنا إبراهيم بن سعد عن أبيه عن محمد بن جبير بن مطعم عن أبيه قال: اتت امرأة النبي صلى الله عليه و سلم فأمرها أن ترجع إليه قالت أرأيت إن جئت و لم أجدك؟ كأنها تقول الموت قال صلى الله عليه و سلم: إن لم تجديني فأتي أبا بكر.

Hâmîdî ve Muhammed b. Abdullâh→ İbrâhîm b. Sa'd→ Sa'd→ Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im→ Mut'im'in babası dedi ki:

"Resûlullâh (sav)'ın huzuruna bir kadın geldi. Resûlullâh (sav) kadına tekrar müracaat etmesini söyledi. Kadın sanki Resûlullâh (sav)'ın vefatından kinaye ederek:

---

[1] Tirmizî, Menakıb, 19, (3714).

[2] Tirmizî, Menakıb, 19, (3714).

[3] Tirmizî, Menakıb, 19, (3714).

[4] Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, I, 161, (504).

[5] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 473.

'Ya ben gelir de Seni bulamazsam' diye sordu. Resûlullâh (sav): 'Şayet beni bulamazsan Ebû Bekr'e müracaat et' diye cevap verdi." [1]

Ebû'l-Mu'în'in konuyla ilgili kaydettiği bu hadis, Müslim tarafından, *Abbâd b. Mûsâ, İbrâhîm b. Sa'd, Sa'd, Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im, Mut'im'in babası* isnadıyla rivayet edilmiştir.[2]

Söz konusu hadis, Tirmizî tarafından, *Abd b. Hamîd, Yakub b. İbrâhîm b. Sa'd, İbrâhîm b. Sa'd, Sa'd, Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im, babası Cübeyr b. Mut'im* isnadıyla rivayet edilmiştir.[3] Tirmizî'nin hadislerini değerlendiren Şeyh Elbânî, hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[4]

Ahmed b. Hanbel ise, söz konusu hadisi, *Abdullâh, Ahmed b. Hanbel, Yezîd b. Hârun, İbrâhîm b. Sa'd, Sa'd, İbn Cübeyr b. Mut'im, babası Cübeyr b. Mut'im* isnadıyla rivayet etmiş ve Müsned'de yer alan hadisleri tahkik eden Şuayb el-Arnavud isnadının Şeyhayn'ın şartlarına göre sahih olduğunu söylemiştir.[5]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî Hz. Muhammed (sav), nübüvvetini ispat konusunda zikrettiği "*Benden sonra şu iki kişiye uyun: Ebû Bekr ve Ömer (r.anhüma)*"[6] hadisini Hz. Ebû Bekr'in hilafetini ve faziletini ispat konusunda da zikretmiştir.

en-Nesefî, Hz Ebû Bekr'in (ra) ashabın en faziletlisi olduğunu ispat etmek için aşağıdaki hadisi kaydetmiştir:

7 - ان يطع الناس أبا بكر و عمر رشدوا و رشدت أمتهم و إن يعصوهما غووا و غوت أمتهم.

"Eğer insanlar Ebû Bekr ve Ömer (r.anhüma)'e itaat ederlerse, bu insanlar ve onlara tabi olan kimseler kemale ererler, eğer o ikisine (ra) isyan ederlerse, onlar ve onlara tabi kimseler de azmış olurlar."[7]

---

[1] Buharî, Fedailü's-Sahabe, 5, (3459).

[2] Müslim, Fedailü's-Sahabe, 10, (2386).

[3] Tirmizî, Menakıb, 16, (3676).

[4] Tirmizî, Menakıb, 16, (3676).

[5] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 83 (16813).

[6] Tirmizî, Menakıb, (3663, 3664).

[7] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 473.

Yukarıda konuyla ilgili olarak kaydedilen bu hadis, Müslim tarafından benzer lafızlarla, aşağıdaki isnadla rivayet edilmiştir:

حدثنا أبو بكر بن شيبة و محمد بن عبد الله قالا حدثنا وكيع عن سفيان عن عبد العزيز بن رفيع عن تميم بن طرفة عن عدي بن حاتم: أن رجلا خطب عند رسول الله صلى الله عليه و سلم فقال : من يطع الله و رسوله فقد رشد و من يعصيهما فقد غوى فقال رسول الله بئس الخطيب أنت. قل من يعص الله و رسوله

Ebû Bekr b. Ebî Şeybe ve Muhammed b. Abdullâh→ Vekî'→ Süfyân→ Abdulazîz b. Rufîey'→ Temîm b. Tarafe→ Adiyy b. Hâtim.

"Adiyy b. Hâtim dedi ki: ' Resûlullâh (sav) yanında bir adam konuşuyordu. Şöyle dedi: 'Kim Allâh'a ve Resulüne itaat ederse kemale erer, kim de o ikisine isyan ederse azmış olur.' Bunun üzerine Resûlullâh (sav) adama: 'Sen ne kötü bir hatipsin, 'Kim Allâh'a ve Resulüne isyan ederse' de! buyurdu." [1]

Müslim tarafından rivayet edilen bu hadiste, *"Hz. Ebû Bekr ve Ömer"* yerine *"Allâh ve Resûlü"* lafızları kaydedilmiştir.

Yukarıda kaydettiğimiz konuyla ilgili hadis, Ahmed b. Hanbel tarafından, Ebû'l-Mu'în'in naklettiği aynı metinle Hz. Ebû Bekr ve Ömer hakkında rivayet edilmiştir. Ahmed b. Hanbel tarafından rivayet edilen hadisin isnadı aşağıdaki şekildedir:

Abdullâh, Ahmed b. Hanbel, Yezîd b. Hârun, Hammâd b. Seleme, Sâbit, Abdullâh b. Rebah, Ebû Katâde.[2]

Ahmed b. Hanbel'in rivayet ettiği hadisleri tahkikik eden Şuayb el-Arnavud, isnadının Müslim'in şartlarına göre sahih, Hammâd b. Seleme hariç ravilerin sika olduğunu söylemiştir.[3]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, aşağıdaki hadisi de Hz. Ebû Bekr'in (ra) faziletiyle ilgili olarak kaydetmiştir:

8 - لا ينبغي لقوم فيهم أبو بكر أن يتقدمهم غيره.

[1] Müslim, Mesâcid, 48, (870).

[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 298 (22599).

[3] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 298 (22599).

"İçinde Ebû Bekr'in bulunduğu bir kavme, ondan başkasınnı imam olması caiz değildir." [1]

Ebû'l-Mu'în'in konuyla ilgili olarak kitabında yer verdiği bu hadis, Tirmizî tarafından aşağıdaki şekilde rivayet edilmiştir:

حدثنا نصر بن عبد الرحمن الكوفي حدثنا أحمد بن بشير عن عيسى بن ميمون الأنصاري عن القاسم بن محمد عن عائشة رضي الله عنها قالت: قال رسول الله صلى الله عليه و سلم : لا ينبغي لقوم فيهم أبا بكر أن يؤمهم غيره.

Nasr b. Abdurrahmân el-Kûfî→ Ahmed b. Beşîr→ İsâ b. Meymûn el-Ensârî→ el-Kâsım b. Muhammed→ Âişe (r.anha).

"Hz. Âişe'den (r.anha). Resûlullâh (sav) şöyle buyurdu: 'İçinde Ebû Bekr'in (r.a.) bulunduğu bir kavme, ondan başkasınnı imam olması caiz değildir." .[2]

Tirmizî, bu hadisin hasen-garib olduğunu bildirmiş, Tirmizî'nin hadislerinin

tahkikini yapan Şeyh Elbânî ise, bu hadisin gerçekten zayıf olduğunu söylemiştir.[3]

Hadis âlimleri tarafından, yukarıda kaydettiğimiz hadisin isnadında yer alan ravi *İsâ b. Meymûn*'un "metrûkü'l hadis" yani hadisinin terk edilmiş olduğu, zayıf olduğu kaydedilmiştir.[4]

Konuyla ilgili olarak yukarıda kaydedilen hadis, Ebû Ya'lâ tarafından da rivayet edilmiştir. Ebû Ya'lâ'nın rivayet ettiği hadisin isnadı şu şekildedir: *Zekeriyya b. Yahyâ er-Rakkâşî, Yûsuf b. Hâlid, Mûsâ el-Mekkî, Mûsâ b. Talha, Âişe binti Sa'd, Âişe (r.anha).*[5] Ebû Ya'lâ tarafından kaydedilen hadislerin tahkikini yapan Hüseyin Selim Esed bu isnadın gerçekten zayıf olduğunu söylemiştir.[6]

---

[1] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 473.

[2] Tirmizî, Menâkıb, 16 (3673).

[3] Tirmizî, Menâkıb, 16 (3673).

[4] İbn Hacer, *Takrîbü't-Tehzib*, I, 441.

[5] Ebu Ya'lâ, *Müsned,* VIII, 228 (4798).

[6] Ebu Ya'lâ, *Müsned,* VIII, 228 (4798).

Ebû Ya'lâ'nın rivayet ettiği bu hadisin isnadında yer alan Âişe binti Sa'd'ın Basralı olduğu ve onun mechûl olduğu nakledilmiştir.[1]

en-Nesefî, Hz. Ebû Bekr'in (ra) faziletiyle ilgili olarak aşağıdaki hadisi de nakletmiştir.

9 - مروا أبا بكر يصل بالناس.

"Ebû Bekir'e söyleyin, insanlara namazı kıldırsın."[2]

Ebû'l-Mu'în'in, Ebû Bekir'in fazileti konusunda kaydettiği bu hadisin el-Buhârî tarafından rivayet edilen isnad ve metni aşağıdaki şekildedir:

حدثنا عمر بن حفص بن غياث قال حدثني أبي قال حدثنا الأعمش عن إبراهيم قال الأسود كنا عند عائشة قالت: لما مرض رسول الله صلى الله عليه و سلم مرضه الذي مات فيه فحضرت العلاة فإذن فقال: مروا أبا بكر فليصل بالناس. فقيل له إن أبا بكر رجل أسيف إذا قام في مقامك لم يستطع أن يصل بالناس و أعاد فأعادوا له فأعاد الثالثة فقال: إنكن صواحب يوسف مروا أبا بكر فليصل بالناس.

Ömer b. Hafs b. Gıyâs→ Hafs b. Gıyâs→ el-A'meş→ İbrâhîm→ el-Esved.

"Esved dedi ki: 'Biz Hz. Âişe'nin yanındaydık. Dedi ki: 'Resûlullâh (sav) ölümle sonlanan hastalığında, namaz vakti geldi. Namazı kimin kıldıracağı soruldu. Resûlullâh (sav) 'Ebû Bekr'e söyleyin cemaata namazı kıldırsın' dedi. Ona Ebû Bekr'in yufka yürekli biri olduğu, bu nedenle de onun yerinde namaza durduğunda dayanamayıp ağlayacağı ve ağlamaktan halka kıraatini duyuramayacağı söylendi. Bunu Resûlullâh (sav)'a üç defa tekrarladılar ve Resûlullâh (sav) da aynı cevabı verdi. En sonunda dedi ki: 'Hz. Yusuf'un arkadaşları olan kadınlar gibisiniz. Ebû Bekir'e söyleyin, insanlara namazı kıldırsın' buyurdu".[3]

Hadis, el-Buhârî tarafından, *İshâk b. Nasr, Hüseyin, Zâide, Abdulmelîk b. Umeyr, Ebû Büreyde, Ebû Mûsâ* isnadıyla da rivayet edilmiştir. el-Buhârî'den nakledilen hadisin metninde, Resûlullâh'a (sav), "Hz. Ebû Bekr'in yufka yürekli biri olduğunu" söyleyen Hz. Âişe'dir. el-Buhârî'nin naklettiği hadisin metni şu şekildedir:

---

[1] İbn Hacer, *Takribü't-Tehzib*, I, 750.

[2] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 473.

[3] Buharî, Ezan, 39, (633).

"*Resûlullâh (sav) tekrar namazı Hz. Ebû Bekr'in kıldırmasını söyleyince Hz. Aişe, Hz. Hafsa'ya kendi sözlerini Resûlullâh (sav) karşısında tekrarlatmış ve namazını kıldırma işini Hz. Ömer'e emretmesi söylenmiştir. Bundan sonra Resûlullâh (sav) Hz. Aişe ve Hz. Hafsa'ya hitaben: 'Sizler Hz. Yusuf'un arkadaşları olan kadınlar gibisiniz'* buyurmuştur. el-Buhârî'nin, *Abdullâh b. Yûsuf, Mâlik, Hişâm b. Urve, Urve, Hz. Âişe (r.anha)* isnadıyla rivayet ettiği metinde, Hz. Hafsa'nın Hz. Aişe'ye *"Zaten senden bana hiçbir hayır gelmedi'* sözü ilave edilmiştir.[1]

Söz konusu hadis, Müslim tarafından, *Muhammed b. Rafi' ve Abd b. Humeyd, Ma'mer, Zührî, Hamza b. Abdillâh b. Ömer, Âişe (r.anha)* isnadıyla rivayet edilmiştir. Müslim'in rivayet ettiği diğer bir isnad ise: *Ebû Bekr b. Ebî Şeybe, Ebû Muâviye ve Veki'*, diğer bir rivayet de, *Yahyâ b. Yahyâ, Ebû Muâviye, el- A'meş, İbrâhîm, Esved, Âişe (r.anha)* şeklindedir.[2]

Konuyla ilgili olarak yukarıda kaydettiğimiz hadis, Tirmizî tarafından, *İshâk b. Mûsâ el-Ensârî, Maîn, Mâlik, Hişâm b. Urve, Urve, Âişe (r.anha)* isnadıyla rivayet edilmiştir.[3] Tirmizî, yukarıda nakledilen hadisin hasen-sahih olduğunu, şeyh Elbânî ise sahih olduğunu söylemiştir.[4]

Ebû'l Mu'în en-Nesefî, Hz. Ebû Bekr'in fazileti konusunda yukarıda zikredilen hadisin "Hz. Yusuf'un arkadaşları olan kadınlar gibisiniz" kısmını ayrı bir hadis olarak nakletmiş, hadisin farklı kısımlarını ayrı ayrı kaydetmiştir. Bu nedenle hadisin bu kısmını ayrı bir hadis gibi tekrar vermeyeceğiz.

en-Nesefî, Hz. Ebû Bekr'in (ra) faziletini ispat konusunda, Hz. Fatıma'nın babasından kendisine miras kaldığını söylediği Fedek arazisiyle ilgili problemi çözmek için Hz. Ebû Bekr'in (ra) naklettiği aşağıdaki hadisi de kitabına almıştır:

10 انا معشر الأنبياء لا نورث ما تركنا هو صدقة.

"Biz peygamberler topluluğu miras bırakmayız, bizim bıraktığımız şey sadakadır." [5]

---

[1] Buharî, Ezan, 46, (633).

[2] Müslim, Ezan, 94,

[3] Tirmizî, Menâkıb, 16, (3672).

[4] Tirmizî, Menâkıb, 16, (3672).

[5] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 474

Yukarıdaki hadis, el-Buhârî tarafından aşağıdaki şekilde rivayet edilmiştir:

حدثنا عبدالله بن محمد حدثنا هشام أخبرنا معمر عن الزهري عن عروة بن الزبير أن عائشة أم المؤمنين رضي الله عنها: أن فاطمة والعباس عليه السلام آتيا أبا بكر يلتمسان ميراثهما من رسول الله وهما حينئذ يطلبان ارضيهما من فدك وسهمهما من خيبر فقال لهما أبوبكر سمعت رسول الله يقول: لا نورث ما تركنا صدقة.

Abdullâh b. Muhammed→Hişâm→Ma'mer→ez-Zührî→ Urve b. Zübeyr→ Hz. Âişe.

"Hz. Âişe (r.anha) dedi ki: 'Resûlullâh'ın (sav) kızı Hz. Fatıma ve Hz. Abbâs, Halife Hz. Ebû Bekr'den Resûlullâh'ın (sav) miras bıraktığı Fedek'deki arazilerini ve Hayber'deki hisselerini talep ettiler. Bunun üzerine Hz.Ebû Bekr (r.a.) o ikisine şu cevabı verdi: 'Resûlullâh'tan(sav) işittim şöyle buyuruyordu: 'Bize mirascı olunmaz, bizim bıraktığımız sadakadır." .[1]

Yukarıda naklettiğimiz hadis, Müslim tarafından, *Yahyâ b. Yahyâ, Mâlik, İbn Şihâb, Urve, Âişe (r.anha*) isnadıyla rivayet edilmiştir. Müslim'in naklettiği hadisin metni şu şekildedir: Hz. Âişe (r.anha) dedi ki: "*Resûlullâh'ın (sav) hanımları, Resûlullâh (sav) vefat ettiği zaman, Hz. Osman'ı (ra) Hz. Ebû Bekr'e (ra) gönderip, miras hisselerini istediler. O zaman ben onlara Resûlullâh (sav): 'Bize varis olunmaz. Bıraktığımız sadakadır' buyurmadı mı?' dedim*." [2] Hadis bu metinle el-Buhârî, Ebû Dâvud ve İmâm Mâlik tarafından da rivayet edilmiştir.[3]

Ebû Bekr'in (ra) fazileti konusunda kaydettiğimiz bu hadis, Ebû Dâvud tarafından aynı zamanda Amr b. Osmân el-Hımsî, Osmân el-Hımsî, Şuayb b. Ebî Hamza, Zührî, Urve b. Zübeyr, Âişe (r.anha) isnadıyla rivayet edilmiş,[4] Ebû Dâvud'un rivayet ettiği hadislerin tahkikini yapan, Şeyh Elbânî hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[5]

---

[1] Buharî, Ferâiz, 3.

[2] Müslim, Cihad, 51.

[3] Buharî, Ferâiz, 3; Ebu Davud, Harac, 19 (2976).

[4] Ebu Davud, Harac, 18, (2969).

[5] Ebu Davud, Harac, 18, (2969).

Ahmed b. Hanbel, yukarıda nakledilen hadisi, "*Biz peygamberler topluluğu*" lafzını ekleyerek rivayet etmiş, Şuayb el-Arnavud ise hadisin isnadının Şeyhayn'ın şartına göre sahih olduğunu söylemiştir.[1]

Ebû'l-Mu'în, bu hadisi Hz. Ebû Bekr'in (ra) problemleri çözmedeki ferasetini ve Hz. Ebû Bekr'in (ra) ashabın en faziletlisi olduğunu ispat etmek için nakletmiştir.

en-Nesefî, Hz. Ebû Bekr'in (ra) faziletini ispat konusunda aşağıdaki hadisi de delil olarak getirmiştir:

11 - ما نفعني مال ما نفعني مال أبي بكر.

"Ebû Bekr'in malı kadar bana kimsenin malı faydalı olmadı."[2]

Yukarıda konuyla ilgili olarak naklettiğimiz hadisin, Tirmizî tarafından rivayet edilen isnad ve metni aşağıdaki şekildedir:

حدثنا علي بن الحسن الكوفي حدثنا محبوب بن محرز القواريري عن داود بن يزيد الأزدي عن أبيه عن أبي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه و سلم ما لأحد عندنا يد إلا و قد كافاناه ما خلا أبا بكر فإن له عندنا يدا يكافئه الله به يوم القيامة و ما نفعني مال أحد قط ما نفعني أبي بكر ولو كنت متخذا خليلا لا تخذت أبا بكر خليلا ألا و إن صاحبكم خليل الله.

Ali b. el-Hasen el-Kûfî→ Mahbûb b. Muhriz el-Kavârîrî→ Dâvud b. Yezîd el-Ezdî→ Yezîd el-Ezdî→ Ebû Hüreyre (ra).

"Ebû Hüreyre'den (ra). 'Resûlullâh (sav) şöyle buyurdu: ' Katımızda bir eli (ihsanı) bulunan hiç kimse yoktur ki, o ihsan sebebiyle biz ona (misliyle ve daha fazlasıyla) karşılıkta bulunmayalım. Ancak Ebû Bekr (ra) bundan hariç. Çünkü onun nezdimizde yardımı varsa, onun karşılığını Kıyamet Günü ona Allâh verecektir. Bana, Ebû Bekr'in malı kadar kimsenin malı faydalı olmadı. Eğer kendime bir dost edinseydim mutlaka Ebû Bekr'i (ra) dost edinirdim. Haberiniz olsun, arkadaşınız Allâh Teâla'nın dostudur." [3]

---

[1] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 463, (3973).

[2] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 517

[3] Tirmizî, Menâkıb, 15, (3661).

Tirmizî, bu hadisin hasen-garib olduğunu, Tirmizî'nin hadislerini değerlendiren Şeyh Elbânî ise sahih olduğunu söylemiştir.[1]

Yukarıda kaydettiğimiz hadis, Ahmed b. Hanbel tarafından, *Abdullâh, Ahmed b. Hanbel, Ebû Muâviye, el-A'meş, Ebû Sâlih, Ebû Hüreyre (ra)* isnadıyla rivayet edilmiştir.[2] Ahmed b. Hanbel'în hadislerini değerlendiren, Şuayb el-Arnavud hadisin isnadının Şeyhayn'ın şartına göre sahih olduğunu söylemiştir.[3]

en-Nesefî, Hz. Ebû Bekr'in faziletiyle ilgili olarak aşağıdaki hadisi de nakletmiştir:

12 - من سن سنة حسنة فله أجرها و أجر من عمل بها إلى يوم القيامة.

"Kim bir hayrı başlatır ve kendinden sonra da onunla amel edilirse, bu kimse hem kendi amelinin hem de öbürlerinin amelinin sevabını -onların sevabını eksiltmeksizin aynen alır"[4]

Ebû'l-Mu'in'in konuyla ilgili olarak yukarıda kaydettiği hadis, Müslim tarafından aşağıdaki şekilde rivayet edilmiştir:

حدثني محمد بن المثنى العنزي أخبرنا محمد بن جعفر حدثنا شعبة عن عون بن أبي جحيفة عن المنذر بن جرير عن أبيه قال: ...فقال رسول الله صلى الله عليه و سلم من سن في الإسلام سنة حسنة فله أجرها و أجر من عمل بها بعده من غير أن ينقص من أجورهم شيء و من سن في الإسلام سنة سيئة كان عليه وزرها و وزر من عمل بها من بعده من غير أن ينقص من أوزارهم شيء.

Muhammed b. el-Müsennâ el-Anezî→ Muhammed b. Ca'fer→ Şû'be→ Avn b. Ebî Cüheyfe→ Münzir b. Cerîr→ Cerîr b. Abdîllâh.

"Cerîr'den (ra). 'Resûlullâh (sav) şöyle buyurdu: 'Kim İslam'da bir hayrı başlatırsa ve kendinden sonra da onunla amel edilirse, bu kimse hem kendi amelinin sevabını hem de öbürlerinin amelinin sevabını onların sevabını eksiltmeksizin aynen alır. Kim de, İslam'da kötü bir iş yapar ve kendinden sonra bunu başkaları da

[1] Tirmizî, Menâkıb, 15, (3661).

[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 253, (7439).

[3] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 253, (7439).

[4] en-Nesefi*, Tabsıratü'l-Edille*, II, 516

yaparlarsa, bu kimseye hem kendi amelinin günahı hem de takliden işleyenlerin günahı, onlarınkinden bir günah eksiltmeksizin aynen verilir."[1]

Söz konusu hadis, Müslim tarafından nakledilen diğer bir rivayette, *Züheyr b. Harb, Cerîr b. Abdulhamîd, el-A'meş, Mûsâ b. Abdillâh b. Yezîd ve Ebû'd-Duhâ, Abdurrahmân b. Hilâl el-Âbsî, Cerîr b. Abdillâh* isnadıyla kaydedilmiştir.[2]

Yukarıda kaydettiğimiz hadis, en-Nesâî tarfından, *Ezher b. Cemîl, Hâlid b. Hâris, Şu'be, Avn b. Ebî Cühayfe, Münzir b. Cerîr, Cerîr* isnadıyla rivayet edilmiştir.[3] en-Nesâî'nin hadislerini tahkik eden Şeyh Elbânî, hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[4]

en-Nesefî'nin konuyla ilgili olarak kaydettiği bu hadis, İbn Mâce tarafından, *Muhammed b. Abdilmelik b. Ebi'ş- Şevârib, Ebû Avâne, Abdulmelik b. Umeyr, Münzir b. Cerîr, Cerîr* isnadıyla rivayet edilmiş, İbn Mâce tarafından rivayet edilen hadisleri değerlendiren Şeyh Elbânî, hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[5]

Ahmed b. Hanbel ise, söz konusu hadisi, *Abdullâh, Ahmed b. Hanbel, Süfyân, Âsım b. Ebî'n-Necid, Ebû Vâil, Cerîr* isnadıyla rivayet etmiştir. Müsned'deki hadisleri değerlendiren Şuayb el-Arnavud hadisin metninin sahih, isnadının ise Âsım'dan dolayı hasen olduğunu, İbn Ebî Necid ve diğer ricalinin el-Buhârî ve Müslim'in ricaline göre sika olduğunu söylemiştir.[6]

en-Nesefî, Hz. Ebû Bekr'in (ra) faziletini ispat konusunda aşağıdaki âyeti de delil olarak kaydetmiştir:

13 - لقد رضي الله عن المؤمنين إذ يبايعونك تحت الشجرة.

"Andolsun ki o ağacın altında sana biat ettiklerinde Allâh o mü'minlerden razı olmuştur." [7]

Ebû'l-Mu'în'in konuyla ilgili olarak naklettiği bu hadisin el-Buhârî tarafından rivayet edilen metni şu şekildedir:

---

[1] Müslim, Zekat, 69

[2] Müslim, İlm, 15, (1017).

[3] Nesâî, Zekât, 64, (2554).

[4] Nesâî, Zekât, 64, (2554).

[5] İbn Mâce, Mukaddime, (203).

[6] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 361 (19223).

[7] Fetih, 48/18; en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 518.

وقول الله تعالى: لقد رضي الله عن المؤمنين إذ يبايعونك تحت الشجرة.

نزلت في قصة الحديبية فيمن بايع رسول الله صلى الله عليه و سلم على الموت حين دعاهم إلى ذلك وقد أشيع أن أهل مكة قتلوا عثمان رضي الله عنه الذي أرسله رسول الله صلى الله عليه و سلم ليفاوضهم في دخول مكة.

*Yüce Allâh dedi ki:"Andolsun ki, o ağacın altında sana biat ettiklerinde Allâh onlardan razı oldu." Ayet, Hudeybiye olayı esnasında, Mekke'ye girme konusunda anlaşma sağlaması için gönderdiği Hz. Osman'ın (r.a.) Mekkeliler tarafından öldürüldüğü haberi yayılınca, Resulullah'ın (sav.)'ın sahabeleri ölmeye davet etmesi üzerine, bu konuda ona biat etmeleri sebebiyle nazil olmuştu*r.[1]

Yukarıda kaydettiğimiz söz konusu hadis, Tirmizî tarafından, *Saîd b. Yahyâ b. Saîd el-Emevî, İsâ b. Yûnus el-Avzaî, Yahyâ b. Ebî Kesîr, Ebû Seleme, Ca'bir b. Abdullâh* isnadıyla rivayet edilmiştir. et-Tirmizî tarafından rivayet edilen bu hadiste söz konusu ayet zikredildikten sonra şöyle devam etmektedir: Ca'bir *"Biz Resûlullâh'a (sav) onu terk etmeyeceğimiz, yalnız bırakmayacağımız hususunda biat ettik, Ölmeye biat etmedik"* dedi.[2]

Tirmizî'nin hadislerini değerlendiren Şeyh Elbânî hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[3]

en-Nesefî'nin Hz. Ebû Bekr'in (ra) fazileti konusunda naklettiği diğer bir hadis de aşağıdaki şekildedir:

14 - إن الله جعل أبا بكر لنبيه أنيسا و جليسا و وزيرا.

"*Allâh, Hz. Ebû Bekr'i Peygamberine dost, arkadaş ve yardımcı kıld*ı." [4]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî'nin, Hz. Ebû Bekr'in (ra) ümmetin en faziletlisi olduğu şeklindeki görüşlerini ispat etmek için delil getirdiği bu hadise, bütün araştırmalarımıza rağmen hadis kaynaklarında rastlayamadık.

---

[1] Buharî, Fetih 18.ayetin Tefsiri

[2] Tirmizî, Biat, 34, (1591).

[3] Tirmizî, Biat, 34, (1591).

[4] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 519

en-Nesefî'nin Hz. Ebû Bekr'in (ra) fazileti konusunda kitabında kaydettiği diğer bir hadis de aşağıdaki şekildedir:

15 - يؤمكم أقرأكم لكتاب الله.

"Allâh'ın kitabını en iyi okuyanınız namazda size imamlık yapsın"[1]

Ebû'l-Mu'în'in konuyla ilgili olarak naklettiği bu hadis, Ahmed b. Hanbel tarafından benzer lafızlarla aşağıdaki isnadla rivayet edilmiştir:

حدثنا عبد الله حدثني يحي بن سعيد ثنا هشام قال ثنا قتادة عن يونس بن جبير عن حطان بن عبد الله أ لرقاشي.

Abdullâh→Ahmed b. Hanbel→ Yahyâ b. Saîd→ Hişâm→ Katâde→Yûnus b. Cübeyr→Hattân b. Abdillâh er-Rakkâşî.[2]

Ahmed b. Hanbel'in hadislerinin tahkikini yapan Şuayb el-Arnavud isnadının Müslim'in şartlarına göre sahih olduğunu söylemiştir.[3]

Hadis âlimlerinden İshâk b. Mansûr, Yahyâ b. Maîn ve Ahmed b. Hanbel, yukarıdaki hadisin isnadında yer alan ravi Yûnus b. Cübeyr'in sika olduğunu kaydetmişlerdir.[4]

Ahmed b. Hanbel'in rivayet ettiği diğer bir isnad ise, *Abdullâh, Ahmed b. Hanbel, Ebû Muâviye, el-A'meş, İsmâil b. Recâ, Evs b. Dam'ac, Ebû Mes'ud el-Ensarî* şeklindedir.[5] Şuayb el-Arnavud, Ahmed b. Hanbel tarafından kaydedilen bu isnadın da Müslim'in şartlarına göre sahih olduğunu söylemiştir.[6]

Yukarıda kaydettiğimiz hadis, et Taberânî tarafından, *Ahmed b. Züheyr et-Tüsterî, Alî b. Dâvud el-Kantârî, Muhammed b. Abdilazîz er-Remlî, Muhammed b. Yûsuf el-Firyâbî, Süfyân, Fıtr b. Halife, İsmâil b. Recâ, Evs b. Samace, Ebû Mes'ud el-Ensârî* isnadıyla rivayet edilmiştir.[7]

---

[1] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 520

[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 409

[3] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 409

[4] Mızzî, *Tehzîbü'l-Kemal*, XXXII, 498 (7172).

[5] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 272.

[6] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 272.

[7] Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebir*, XVII, 224 (619).

en-Nesefî, aşağıdaki hadisi de Hz. Ebû Bekr'in (ra) sahabenin en faziletlisi olduğunu ispat etmek için delil olarak kaydetmiştir:

16- أبو بكر أبو بكر أما إن روح القدس جبريل عليه السلام أخبرني آنفا أن خير أمتك بعدك: أبو بكر.

"Ebû Bekr! Ebû Bekr! Rûhu'l-Kudüs Cibrîl (as) bana az önce: 'Senden sonra ümmetinin en hayırlısı Ebû Bekr'dir' diye haber verdi."[1]

en-Nesefî'nin, Hz. Ebû Bekr'in fazileti konusunda naklettiği bu hadis, et-Taberânî tarafından aşağıdaki şekilde rivayet edilmiştir:

عن جده أسعد بن زرارة قال: رأيت رسول الله صلى الله عليه و سلم خطب الناس فالتفت التفاته فلم ير أبا بكر فقال رسول الله صلى الله عليه و سلم أبو بكر أبو بكر إن روح القدس جبريل عليه السلام أخبرني آنفا إن خير أمتك بعدك أبو بكر الصديق.

"Es'ad b. Zürâre dedi ki: 'Resulullah'ı (sav.) insanlara hitab ederken gördüm. Ebû Bekr'i aradı fakat onu göremedi. Bunun üzerine Resûlullâh (sav) şöyle buyurdu: 'Ebû Bekr! Ebû Bekr! Ruhu'l-Kudüs Cibrîl (as) az önce bana: 'Senden sonra ümmetinin en hayırlısı Ebû Bekr'dir' dedi' buyurdu" [2]

Taberânî tarafından rivayet edilen bu hadisin isnadında *Es'ad b. Zürâre* bulunmasına rağmen, bu hadisin *Es'ad b. Zürâre*'den nakledilmediği kaydedilmiştir.[3]

Yukarıda kaydettiğimiz hadis, el-Heysemî tarafından Mecme'uz-Zevâid'de de Es'ad b. Zürâre'den rivayet edilmiştir.[4]

en-Nesefî, Hz. Ebû Bekr ile ilgili olarak aşağıdaki hadisi de nakletmiştir.

17 - أتمشي أمام من هو خير منك ما طلعت الشمس و لا غربت على أحد أفضل من أبي بكر من الأولين و الآخرين إلا النبيين و المرسلين.

---

[1] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 522.

[2] Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, VI, 292.

[3] Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, VI, 292.

[4] Heysemî, *Mecmu'u'z-Zevâid*, IX, 24 (14316).

"Senden daha hayırlı olanının önünde mi yürüyorsun? Güneş, nebiler ve resuller dışında, öncekiler ve sonrakiler arasında Ebû Bekir'den daha faziletli kimsenin üzerine doğmadı ve batmadı."[1]

Ebû'l-Mu'în'in konuyla ilgili olarak yukarıda kaydettiği bu hadis, Tirmizî tarafından, Hz. Ebû Bekr hakkında değil de Hz. Ömer (ra) hakkında rivayet edilmiştir. Hadisin isnad ve metni aşağıdaki şekildedir:

حدثنا محمد بن المثنى حدثنا عبد الله بن داود الواسطي أبو محمد حدثني عبد الرحمن بن أبي محمد بن المنكدر عن محمد بن المنكدر عن جابر عبد الله قال: قال عمر لأبي بكر يا خير الناس بعد رسول الله فقال أبو بكر أما إنك إن قلت ذاك فلقد سمعت رسول الله صلى الله عليه و سلم يقول ما طلعت الشمس ولا غربت على رجل خير من عمر.

Muhammed b. el-Müsennâ→ Abdulâh b. Dâvud el-Vâsıtî Ebû Muhammed→ Abdurrahmân b. Ebî Muhammed b. Münkedir→ Muhammed b. Münkedir→ Câbir b. Abdîllâh.

"Câbir b. Abdîllâh'tan (ra). Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekr'e, 'Resûlullâh'tan (sav) sonra insanların en hayırlısı' diye hitab etmiştir. Hz. Ebû Bekir de: 'Sen böyle söylersen ben de sana Resûlullâh'tan (sav) işittiğimi söyleyeceğim. Resûlullâh (sav) şöyle buyurdu : 'Güneş Ömer'den daha hayırlı bir kimse üzerine doğup batmamıştır." [2]

Tirmizî, bu hadisin garib olduğunu, çünkü bu isnad dışında başka bir isnadla bilinmediğini söylemiştir.[3]

Yukarıda kaydettiğimiz hadis, Ebû'l-Mu'în en-Nesefî'nin naklettiği metinle, Ebû Nuaym tarafından *Hılyetü'l-Evliyâ'*da rivayet edilmiştir. Hadisin isnad ve metni aşağıdaki şekildedir:

حدثنا محمد بن أحمد بن علي بن سهل ثنا عبد القاسم بن أحمد الخطابي ثنا هودة بن حليفة ثنا ابن جريج عن عطاء عن أبي الدرداء قال: رآني النبي صلى الله عليه و

[1] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 522 .

[2] Tirmizî, Menâkıb, 17, (3684).

[3] Tirmizî, Menâkıb, 17, (3684).

سلم و أنا أمشي أمام أبي بكر فقال أتمشي أمام أبي بكر ما طلعت الشمس ولا غربت بعد النبيين و المرسلين على أحد أفضل أبي بكر.

Muhammed b. Ahmed b. Alî b. Sehl→ Abdulkâsım b. Ahmed el-Hattâbî→ Hevde b. Halîfe→ İbn Cüreyc→ Atâ→ Ebû'd-Derdâ dedi ki:

"Ben Ebû Bekir'in (ra) önünde yürüyorken Resûlullâh (sav) beni gördü ve 'Ebû Bekr'in önünde mi yürüyorsun? Güneş, Nebiler ve Resûller hariç Ebû Bekr'den daha faziletli bir kimsenin üzerine doğup batmamıştır' buyurdu." [1]

Yukarıda kaydettiğimiz hadis, Atâ ve Ebû'd-Derdâ'dan garib olarak rivayet edilen bir hadistir. İbn Cüreyc bu hadisin rivayetinde tek kalmıştır.[2]

en-Nesefî, Hz. Ebû Bekr'in (ra) faziletiyle ilgili olarak aşağıdaki hadisi de delil olarak kaydetmiştir:

18- أبشر أبا بكر فإن الله تعالى يتجلى للخلق عامة، و يتجلى لك خاصة.

"Ebû Bekr'e: 'Muhakkak ki Allâh, halk için genel olarak, senin için ise özel olarak tecelli eder' diye müjdelerim." [3]

en-Nesef'i'nin Ebû Bekr'in (ra) fazileti konusunda naklettiği bu hadis, el-Hâkim tarafından aşağıdaki isnad ve metinle rivayet edilmiştir:

أخبرنا أحمد بن كامل القاضي ثنا يوسف بن محمد رئيس الخيات ثنا محمد بن خالد الحبلي ثنا كثير بن هشام الكلابي ثنا جعفر بن برقان عن محمد سوقة عن محمد بن المنكدر عن جابر بن عبد الله قال: كنا عند النبي صلى الله عليه و سلم إذ جاءه وفد عبد القيس فتكلم بعضهم بكلام لغوا في الكلام فالتفت النبي صلى الله عليه و سلم إلى أبي بكر و قال:يا أبا بكر سمعت ما قالوا؟ قال: نعم يا رسول الله و فهمته قال: فأجبهم قال:فأجبهم أبو بكر رضي الله عنه بجواب و أجاد الجواب فقال رسول الله: يا أبا بكر أعطاك الله الرضوان الأكبر فقال له بعض القوم و ما الرضوان الأكبر يا رسول الله قال: يتجلى الله لعباده في الآخر عامة و يتجلى لأبي بكر خاصة.

---

[1] Ebu Nuaym, *Hılyetü'l-Evliya*, III, 325.

[2] Ebu Nuaym, *Hılyetü'l-Evliya*, III, 325.

[3] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 522.

Ahmed b. Kâmil el-Kadî→ Yûsuf b. Muhammed Reîsü'l-Hıyat→ Muhammed b. Hâlid el-Hablî→ Kesîr b. Hişâm el-Kelâbî→ Ca'fer b. Berkân→ Muhammed b. Sûka→ Muhammed b. Münkedir→ Câbir b. Abdillâh (ra).

"Câbir b. Abdillâh dedi ki: 'Abdulkays kabilesinin elçileri geldiğinde, biz Resulullah'ın (sav.) yanındaydık. Bazıları yalan yanlış (saçma sapan) konuşuyorlardı. Resûlullah (sav.), Ebû Bekr'e dönerek bunların ne dediklerini işittin mi?' dedi. Ebû Bekr de: 'Evet Ya Resulullah (sav.)! işittim ve anladım' dedi. Resûlullah (sav.): 'Öyleyse onlara cevap ver' buyurdu. Ebû Bekr (r.a.) ustaca bir şekilde cevap verdi. Bunun üzerine Resulullah (sav.) Ebû Bekr'e: 'Allâh sana büyük bir lütuf ihsan etti' dedi. Orada bulunan kimselerden bazıları: 'Büyük lütuf nedir?' diye sordular. Hz. Peygamber de (sav.) şöyle buyurdu: 'Yüce Allâh diğer kullarına genel olarak, Hz. Ebû Bekr'e ise özel olarak tecelli eder."[1]

ed-Dârekutnî, yukarıda kayttiğimiz hadisin isnadında yer alan ravi *Ahmed b. Kâmil*'in mütesâhil olduğunu söylemiştir. Yine *Ahmed b. Kâmil*'in "leyyin" olduğu, belki de hafızasında olan hadislerin kitabında yer almadığı nakledilmiştir.[2]

Hadisin isnadında yer alan diğer bir ravi *Câfer b. Berkân*'ın, ez-Zührî'den rivayet ettiği hadislerde hata yaptığı söylenmiştir.[3]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî'nin Hz. Ebû Bekr'in (ra) faziletiyle ilgili olarak naklettiği diğer bir âyet de aşağıdaki şekildedir:

19 -لا تخزن إن الله معنا.

"Üzülme, muhakkak ki Allâh, bizimle beraberdir."[4]

en-Nesefî'nin konuyla ilgili olarak naklettiği bu hadis, el-Buhârî tarafından aşağıdaki isnad ve metinle rivayet edilmiştir:

حدثنا محمد بن يوسف حدثنا أحمد بن زيد بن إبراهيم أبو الحسن الحراني حدثنا زهير بن معاوية حدثنا أبو إسحاق سمعت البراء ابن عازب يقول: جاء أبو بكر إلى أبي في مترله فاشترى منه رحلا فقال لعازب أبعث ابنك يحمله معي قال فحملته معه و

[1] Hakim, *Müstedrek*, III, 83 (4463).

[2] İbn Hacer, , *Lisanü'l-Mizân*, I, 249 (776).

[3] İbn Ebi Hatim, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, II, 474 (1932).

[4] Tevbe, 9/40; en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille,* II, 526.

خرج أبي ينتقد ثمنه فقال له أبي يا أبا بكر حدثني كيف صنعتها حين سريت مع رسول الله قال نعم أسرينا ليلتنا و من الغد حتى قام قائم الظهيرة و خلا الطريق لا يمر فيه أحد فرفعت لنا مخرة طويلة لها ظل لم تأت عليه الشمس فتر لنا عنده و سويت للنبي مكان بيدي ينام عليه و بسطت فيه فروة و قلت نم يا رسول الله و أنا أنفض لك ما حولك فنام و خرجت أنفض ما حوله فإذا أنا براع مقبل بغنمه إلى الصخرة يريد منها مثل الذي أردنا فقلت لمن أنت يا غلام فقال لرجل من أهل المدينة أو مكة قلت أفي غنمك لبن؟ قال نعم قلت أفتحلب قال نعم فأخذ شاة فقلت انفض المضرع من التراب و الشعر و القذى قال فرأيت البراء يضرب إحدى يديه على الأخرى ينفض فحلب في قعب كثبة من لبن و معي إداوة حملتها للنبي يرتوي منها يشرب و يتوضأ فأتيت النبي فكرهت أن اوقظه فوافقته حين استيقظ فصببت من الماء على للبن حتى برد أسفله فقلت أشرب يا رسول الله قال فشرب حتى رضيت ثم قال (ألم يأن الرحيل). قلت بلى قال فرتحلنا بعد ما مالت الشمس واتبعنا سراقة بن مالك فقلت أتينا يا رسول الله فقال (لا تخزن إن الله معنا) فدعا عليه رسول الله فارطهت به فرسه إلى بطنها -اري- في جلد من الأرض - شك زهير- فقال إني أراكما قد دعوتما على فادعوا لي فالله لكما الطلب فدعا له النبي فنجا فجعل لا يلقي أحدا إلا قال كفيتكم ما هنا فلا يلقي أحدا إلا رده قال و وفى لنا.

Muhammed b. Yûsuf→ Ahmed b. Zeyd b. İbrâhîm Ebû'l Hasen el-Harrânî→ Züheyr b. Muâviye→ Ebû İshâk→ Berâ' İbn Âzib.

"Berâ' İbn Âzib (ra) anlatıyor: 'Hz. Ebû Bekir evinde babama uğradı. Ondan bir semer satın aldı. Babam Azib'e; 'Benimle oğlunu gönder, onu evime kadar götürüversin' dedi. Babam da bana: 'Haydi onu götürüver' dedi. Ben de götürüverdim. Babam onunla beraber çıktı. Bedelini alacaktı. Babam Ebû Bekr'e (r.a.) 'Ey Ebû Bekr! Resulullah'la (sav.) hicret ettiğin gece ne yaptınız? diye sordu. Ebû Bekir:

'Evet, o gece yürüdük. Ertesi günü de öğle vaktine kadar yürüdük. Yolumuz tenha idi, hiç kimseye rastlamadık. Önümüze uzun bir kaya çıktı. Kayanın henüz güneşin değmediği bir gölgesi vardı. Yanında konakladık. Ben kayanın yanına geldim, Resulullah'ın (sav.) gölgesinde uyuması için elimle bir yeri düzelttim. Sonra ortaya bir post yapıp: 'Ey Allâh'ın Resulü! Siz biraz uyuyun, ben etrafınızı gözetlerim' dedim. Derken yatıp uyudu, ben de çıkıp etrafını gözetlemeye başladım. O sırada kayaya doğru

sürüsüyle gelmekte olan bir çobanla karşılaştım. O da bizim gibi gölgeye sığınmak istiyordu. 'Sen kimlerdensin ey delikanlı' diye sordum. Medine veya Mekke'den bir adama aitti. Ben tekrar: 'Koyununda süt var mı?' dedim. 'Evet' dedi. 'Sağar mısın?' dedim. 'Tabi' dedi ve sağmak üzere bir koyun yakaladı. 'Memede kıl, toz-toprak, çer-çöp olabilir, bunları bir çırp' dedim. Dediğimi yaptı, beraberindeki bir kaba bir miktar süt sağdı benim de yanımda Resulullah (sav) için taşıdığım bir kap vardı. İçmede, abdestte onu kullanırdı. (Sütü kendi kabıma aktararak) Resulullah'ın (sav.) yanına geldim. Uyuyordu. Uyandırmak istemedim. Uyanıncaya kadar yanında bekledim. Süte biraz su kattım dibi serinledi. Sonra 'Ey Allâh'ın Resulü! Buyurun için' dedim. Hz. Peygamber sütü içti ben de memnun oldum. Sonra 'yola koyulma vakti gelmedi mi?'dedi. 'Evet' dedim. Güneşin zevalinden sonra hareket ettik, peşimize Sürâka İbn Mâlik İbn Cüşem düştü. Biz sert bir arazide yürüyorduk. 'Ey Allâh'ın Resulü! Bize yaklaştı' dedim.

'Üzülme Allâh bizimle beraberdir' dedi. Resulullah (sav.) Sürâka'ya beddua etti. Derhal atının dört ayağı karnına kadar yere saplandı. Sürâka: 'Anladım ki siz bana ilendiniz, ne olur benim için dua edin, Allâh için ben de takipçileri sizden geri çevireyim' dedi.

Resulullah (sav.) dua ediverdi, adam kurtuldu ve geri döndü. Yol boyu kime rastladı ise, 'Ben sizin yerinize gereken aramayı yaptım, burada kimse yok" dedi. Böylece her kime rastladı ise geri çevirdi. Hulasa, bize verdiği sözü tuttu.[1]

en-Nesefî'nin yukarıda naklettiği bu hadis, Müslim tarafından, *Seleme b. Şebîb, el-Hasen b. A'yen, Züheyr, Ebû İshâk, Berâ' b. Âzib* isnadıyla rivayet edilmiştir.[2]

en-Nesefî, Hz. Ebû Bekr'in (ra) fazileti konusunda aşağıdaki hadisi de nakletmiştir:

20 - فإني أباهي بكم الأمم يوم القيامة.

"Kıyamet Günü, diğer ümmetlere karşı sizinle övünürüm." [3]

Konuyla ilgili olarak yukarıda kaydettiğimiz bu hadis, Ebû Dâvud tarafından aşağıdaki şekilde rivayet edilmiştir:

---

[1] Buharî, Menâkıb, 25.

[2] Müslim, Zühd, 75, (2308).

[3] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 527.

حدثنا أحمد بن إبراهيم ثنا يزيد بن هارون أخبرنا مستلم بن سعيد (ابن اخت منصر بن زاذان) عن منصر يعني ابن زاذان عن معاوية بن قرة عن معقل بن يسار قال: جاء رجل إلى النبي صلى الله عليه و سلم فقال إني أصبت امرأة ذات حسب و جمال و أنها لا تلد أفأتزوجها؟ قال: لا, ثم أتاه الثانية فنهاه ثم أتاه الثالثة فقال تزوجوا الودود الولود فإني مكاثر بكم الأمم.

Ahmed b. İbrahim → Yezid b. Harun → Müstelim b. Saîd (Mansur b. Zezân'ın kızkardeşinin oğlu) → Mansur b. Zâzân → Muâviye b. Kurre → Ma'kîl b. Yesâr.

"Ma'kîl b. Yesâr dedi ki: 'Resûlullâh'a (sav) bir adam gelerek 'Ben (evlenmek üzere) asaletli ve güzel bir kadın buldum. Ancak kısırdır, doğurmuyor. Onunla evleneyim mi?' diye sordu. Resûlullâh (sav) 'Hayır evlenme' buyurdular. Sonra adam ikinci sefer geldi, yine aynı cevabı aldı. Adam üçüncü seferde gelince: Resûlullâh (sav): 'Çok seven ve çok doğuran kadınlarla evlenin. Çünkü ben, Kıyamet Günü diğer ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla övüneceğim' buyurdular." [1]

Ebû Dâvud'un hadislerinin tahkikini yapan Şeyh Elbâni hadisin hasen-sahih olduğunu söylemiştir.[2]

Yukarıda kaydettiğimiz hadis, en-Nesâî tarafından, *Abdurrahmân b. Hâlid, Yezîd b. Hârûn, Müstelim b. Saîd, Mansur b. Zâzân, Muâviye b. Kurre, Ma'kîl b. Yesâr* isnadıyla rivayet edilmiştir.[3] en-Nesâî'nin hadislerini değerlendiren Şeyh Elbânî, hadisin hasen-sahih olduğunu söylemiştir.[4]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî'nin hadisi zikretmesinin nedeni, Rafizîler'in Hz. Ali'nin Allâh düşmanlarından daha çok kişiyi öldürdüğü ve bundan dolayı daha faziletli olduğu iddialarına cevap vermektir. Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, Hz. Ebû Bekr'in bereketiyle Allâh'ın kurtardığı ve Cennete girdirdiği insanların sayısının Hz. Ali'nin öldürdüğü insanların sayısından fazla olduğunu, bunun öldürmekten daha faziletli olduğunu, Hz. Ebû Bekr'in (ra) bu tavrı sayesinde müslümanların sayısının ve İslâm'ın kuvvetinin

[1] Ebu Davud, Nikâh, 4, (2050).

[2] Ebu Davud, Nikâh, 4, (2050).

[3] Nesâî, Nikâh, 11, (3227).

[4] Nesâî, Nikâh, 11, (3227).

arttığını söylemiş, bunun daha faziletli bir tavır olduğunu, Resûlullâh'ın (sav) bu hadisini zikrederek desteklemiştir.[1]

en-Nesefî, Hz.Ali'nin daha çok insanla savaştığı için daha faziletli olmayacağını ispat etmek için, Hz. Peygamber'in O'na hitaben söylediği şu hadisi delil olarak getirmiştir:

21 - لو هدي على يدك أحد لكان خير لك من أن يقتل ما بين المشرق و المغرب.

"Şayet bir kimse, senin elinle (vesilenle) hidayete ererse, bu senin için doğu ve batı arasındakileri öldürmenden daha hayırlıdır."[2]

en-Nesefî'nin konuyla ilgili olarak kaydettiği bu hadisin, el-Buhârî ve diğer hadis âlimleri tarafından kaydedilen rivayetlerinde; "*doğu ve batı arasındakileri öldürmenden daha hayırlıdır*" kısmı zikredilmemiştir. Hadisin el-Buhârî tarafından rivayet edilen isnad ve metni şu şekildedir:

حدثنا عبد الله بن مسلمة القعنبي حدثا عبد العزيز بن أبي حازم عن أبيه عن سهل بن سعد رضي الله عنه: لأن يهدي بك رجل واحد خير لك من حمر النعم.

Abdullâh b. Mesleme el-Ka'nebî → Abdulazîz b. Ebî Hâzim →Ebû Hâzim → Sehl b. Sa'd (ra).

"Sehl b. Sa'd (ra) anlatıyor: 'Seninle bir tek kişiye hidayet verilmesi, senin için kıymetli develerden müteşekkil sürülerden daha hayırlıdır." [3]

el-Buhâri'nin zikrettiği diğer bir isnad ise: *Kuteybe b. Saîd, Ya'kub b. Abdirrahmân b. Muhammed b. Abdillâh b. Abdilkarî, Ebû Hâzim, Sehl* şeklindedir.[4]

en-Nesefî'nin konuyla ilgili olarak yukarıda kaydettiği bu hadis, Müslim tarafından, el-Buhâri'nin naklettiği ikinci isnadla rivayet edilmiştir.[5]

---

[1] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 527.

[2] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 527.

[3] Buharî, Ashâbu'n-Nebi, 9 (2783).

[4] Buharî, Ashâbu'n-Nebi, 9 (2783).

[5] Müslim, Fedâilü'l-Ashâb, 34 (2406).

Söz konusu hadis, Ebû Dâvud tarafından da Müslim'in rivayet ettiği isnada benzer bir isnadla rivayet edilmiştir. Hadisin isnadı şu şekildedir: *Saîd b. Mansur, Abdulazîz b. Ebî Hâzim, Ebû Hâzim, Sehl İbn Sa'd.* [1]

Ebû Dâvud'un hadislerini tahkik eden Şeyh Elbânî, hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[2]

en-Nesefî'nin Hz. Ebû Bekr'in fazileti konusunda kaydettiği diğer bir hadis de şu şekildedir:

22 - ما فضلكم أبو بكر بصوم ولا صلاة و لكن فضلكم بشيء وقر أي سكن في قلبه.

"Ebû Bekr (r.a.)oruçta ve ya namazda sizin en faziletliniz değildir. Ancak, vakarında ya da kalbinde ki sükun da en faziletlinizdir."[3]

en-Nesefî tarafından nakledilen bu hadise, tüm araştırmalarımıza rağmen muteber hadis kitaplarında rastlayamadık. el-Gazzâlî, söz konusu hadisi *Ihyâ'u Ulumi'd-Dîn*'de, benzer lafızlarla isnadsız olarak rivayet etmiştir.[4]

en-Nesefî, aşağıdaki hadisi de Hz. Ebû Bekr ve Ömer'in (r.anhuma) fazileti konusunda aşağıdaki hadisi de kaydetmiştir.

8 -أبو بكر و عمر مني بمنزلة هارون من موسى.

"Ebû Bekr ve Ömer'in yeri Harun'un Musa'nın yanındaki yeri gibidir."[5]

Yukarıda kaydedilen bu hadis, Hz. Ebû Bekr ve Ömer hakkında değil, Hz. Ali hakkında söylenmiştir. Bu hadis, yukarıdaki gibi Hz.Ebû Bekr ve Ömer zikredilerek, hadis kitaplarında yer almamaktadır. Zaten Ebû'l-Mu'în en-Nesefî'de ahad haber olduğunu belirtmiştir.

---

[1] Ebû Dâvud, İlm, 10 (3661).

[2] Ebû Dâvud, İlm, 10 (3661).

[3] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 622.

[4] el-Gazzâlî, *Ihyâu Ulumi'd-Dîn*, I, 100.

[5] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 471.

3.4.2. Hz. Ömer'in Hilafet ve Fazileti İle İlgili Hadisler

Hz. Ömer'in (ra) Kureyş'ten olması onun hilafetinin delilidir. Bunun dışında ilmi, görüşündeki istikameti, zühdü, takvası, vb. sıfatlarıyla imametin gerektirdiği şartları kendinde toplamıştı.

Hz. Ömer (r.a.), insanları siyaseten en güzel şekilde yönetti. Onun yaptıkları kanun oldu. Şehirler kurdu, toprakları imar etti, yolların güvenliğini sağladı, binalar inşa ettirdi. İslâm onun zamanında kuvvetlendi. Dünyayı terk ederek fakirliği seçti. Kalın, yün elbise giymesi onun nişanı olmuştu. Barışı sağladı. Yetimlere karşı çok şefkatliydi.

Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekr'den (ra) sonra ümmetin en faziletlisidir. 40 yıllık hilafeti boyunca her şey mükemmel olmuştur. Allâh, dinini onunla açıklamış, o hak ile bâtılı birbirinden ayırmış, bu nedenle "Fâruk" diye isimlendirilmiştir.

Hz. Ömer'in hilafeti Hz. Ebû Bekr'in hilafetiyle kesinlik kazanır. Ebû Bekr onu görevlendirdi ve halife olarak atadı. Hz. Ebû Bekr'e (ra), "Sen bizim başımıza çok sert birini getiriyorsun" dendiğinde Hz. Ebû Bekr (ra) şöyle: "Allâh bana Kıyamet gününde sorduğunda, onların işlerini, onların en hayırlısına verdim, diyeceğim" dedi.

Hz. Ömer'in imameti konusunda sahabe icma etmiştir. en-Nesefî, Hz. Ömer'in (ra) hilafetini ve faziletini bu şekilde dile getirip bu görüşlerini desteklemek için birçok hadisler zikretmiştir.

en-Nesefî, Hz. Peygamber'in nübüvvetini ispat ile Hz. Ebû Bekr'in hilafeti ve fazileti konusunda zikrettiği, "*Benden sonra şu iki kimseye tabi olun*"[1] hadisini Hz. Ömer'in (ra) fazileti konusunda da rivayet etmiştir.

1 - لو كان بعد نبي لكان عمر.

"Benden sonra Peygamber olsaydı, Ömer olurdu." [2]

Hadis, Kütüb-i Sitte kitaplarından sadece *Sünen-i Tirmizî*'de bunun dışında da Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde rivayet edilmiştir.

[1] Tirmizî, Menâkıb, 6, 37; İbn Mâce, Mukaddime, 11.

[2] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 569.

حدثنا سلمة بن شبيب حدثنا المقرئ عن حيوة بن شريح عن بكر بن عمرو عن مشرح بن هاعان عن عقبة بن عامر قال: قال رسول الله صلى الله عليه و سلم لو كان بعدي نبي لكان عمر بن الخطاب.

Seleme b. Şebib – el-Mukriî – Hayve b. Şüreyh – Bekr b. Amr – Mişrah b. Hâ'ân – Ukbe b. Âmir.

"Ukbe b. Âmir dedi ki: 'Resulullah (sav.): 'Eğer benden sonra Peygamber olsaydı, bu Ömer b. el-Hattâb olurdu' buyurdu."

Tirmizî, *Mişrah b. Hâ'ân*'dan başkasından bilinmediği için bu hadisin hasen-garib olduğunu söylemiştir. Şeyh Elbânî ise, hasen olduğunu söylemiştir. [1]

Ahmed b. Hanbel ise ilgili hadisi; Abdullah, Ahmed b. Muhammed b. Hanbel, Ebû Abdirrahman, Hayve, Bekr b. Amr, Mişrah b. Hâ'ân, Ukbe b. Âmir isnadıyla rivayet etmiştir. Şuayb el-Arnavud, Ahmed b. Hanbel'in isnadının hasen olduğunu söylemiştir.[2]

2 - ولو لم ابعث فيكم لبعث عمر.

"Eğer sizin içinizden Ben Peygamber olarak gönderilmeseydim, muhakkak ki Ömer gönderilirdi."[3]

en-Nesefî'nin konuyla ilgili olarak kaydettiği bu hadise sahih hadis kaynaklarında rastlayamamış bulunmaktayız. İlgili hadis, Ahmed b. Hanbel'in *Fedâilü's-Sahâbe* adlı hadis cüz'ünde şu şekilde rivayet edilmiştir:

حدثنا محمد قثنا محمد بن عبيد الكوفي قثنا أبو عبد الرحمن المقري قثنا حيوة بن شريح عن مشرح بن هاعان عن رجل عن عقبة بن عامر قال: قال رسول الله: لو لم ابعث فيكم لبعث عمر بن الخطاب.

Muhammed → Muhammed b. Ubeyd el-Küfî → Ebû Abdirrahman el-Mukrî → Hayve b. Şureyh → Mişrah b. Hâ'ân → Bir kimse → Ukbe b. Âmir.

---

[1] Tirmizî, Menâkıb, 17 (3686).

[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 154 (17441).

[3] en-Nesefi*, Tabsıratü'l-Edille*, II, 482.

"Ukbe b. Âmir dedi ki: Resulullah (sav.) 'Eğer sizin içinizden Peygamber olarak ben gönderilmeseydim, elbette Ömer b. Hattab gönderilirdi' buyurdu." [1]

Yukarıdaki isnada yer alan ravi *Mişrah b. Hâ'ân*'ın fâsık bir kimse olduğu ve sika ravilere muhalefet ettiği kaydedilmektedir.[2]

Hadis, ed-Deylemî tarafından isnadsız olarak Ebû Hüreyre ve Hz. Ebû Bekr'den rivayet edilmiştir. Ukbe b. Âmir'den gelen bu hadisin garib ve gayr-i mahfuz olduğu ve İbn Cevzî'nin onu Mevzuat'ında zikrettiği bildirilmektedir.[3]

3 - إن الله ضرب الحق على لسان عمر وقلبه يقول الحق.

"Allâh Teâlâ hakkı, Hz. Ömer'in diline ve kalbine koymuştur. O hakkı söyler."[4]

Bu hadis, daha önce Allâh'u Teâlâ'nın kelam sıfatıyla ilgili olarak verildiğinden burada tekrar ayrıntılarına girmemiş bulunmaktayız.

en-Nesefî, Hz. Ömer'in faziletini ispat etmek için aşağıdaki hadisi delil olarak kaydetmiştir.

4 - و إن فيكم لمحدثين و إن عمر منهم.

"Sizin içinizde muhaddesler vardır, Ömer'de onlardan biridir."[5]

Yukarıda kaydettiğimiz hadis, el-Buhârî, Müslim ve Tirmizî tarafından rivayet edilmiştir. Hadisin el-Buhârî tarafından rivayet edilen isnad ve metni aşağıdaki şekildedir:

حدثنا يحي بن قزعة حدثنا إبراهيم بن سعد عن أبيه عن أبي سلمة عن أبي هريرة: قال رسول الله صلى الله عليه و سلم : لقد كان فيما قبلكم من الأمم محدثون فإن يكن في أمتي أحد فإنه عمر.

Yahyâ b. Kuz'a → İbrahim b. Sad → Sa'd→ Ebû Seleme → Ebû Hüreyre. *"Resulullah (sav.) buyurdular ki: 'Sizden önceki milletler içinde muhaddesler (Peygamber olmadıkları halde kendilerine Allâh tarafından ilham olunan kimseler)*

[1] Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's-Sahabe*, I, 428.

[2] İbn Hıbban, *Sikat*, V, 452.

[3] el-Hindî, *Kenzü'l-Ummâl*, XI, 846 (32763).

[4] Tirmizî, Menâkıb, 17; Ebu Davud, Harac, 18; İbn Mace, Mukaddime, 11.

[5] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 482.

vardı. Eğer ümmetimin içinde de bunlardan bir kimse bulunursa, o muhakkak Ömer olur." [1]

Hadis, Sahih-i Müslim'de, *Ebû't-Tahir Ahmed b. Amr b. Serh, Abdullah b. Vehb, İbrahim b. Sad, Sad b. İbrahim, Ebû Seleme, Hz. Âişe (r.anha)* isnadıyla rivayet edilmiştir.[2]

Yukarıda kaydedilen hadis, et-Tirmizî tarafından *Kuteybe, el-Leys, İbn Aclân, Sa'd b. İbrâhîm, Ebû Seleme, Hz. Âişe* isnadıyla rivayet edilmiştir.[3]

en-Nesefî, Hz. Ömer'in fazileti konusunda aşağıdaki hadisi delil olarak kaydetmiştir.

5- أبو بكر و عمر سيدا كهول أهل الجنة

"Ebû Bekr ve Ömer cennet ehlinin kühulunun (olgunlarının) efendisidir."[4]

en-Nesefî'nin konuyla ilgili olarak kaydettiği bu hadis, Tirmizî tarafından aşağıdaki isnad ve metinle rivayet edilmiştir:

حدثنا الحسن بن الصباح البزار حدثنا محمد بن كثير العبدي عن الأوزاعي عن قتادة عن أنس قال: قال رسول الله صلى الله عليه و سلم لأبي بكر و عمر هذان سيدان كهول أهل الجنة و من الأولين و الآخرين إلا النبيين و المرسلين.

Hasen b. Sabbâh → Muhammed b. Kesîr el-Abdî → el-Evzâî→ Katâde → Enes.

Enes (ra) dedi ki: "Resûlullâh (sav): 'Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer (r.anhuma) için: "Bu ikisi, nebiler ve resuller hariç öncekiler ve sonrakilerden cennetlik olan kühulun efendisidirler' buyudu".[5]

Tirmizî, yukarıda kaydettiğimiz bu hadisin bu isnaddan hasen-garib olduğunu bildirmiş, Tirmizî'nin hadislerini değerlendiren Şeyh Elbânî ise hadisn sahih olduğunu söylemiştir.[6]

---

[1] Buharî, Fedâilü Ashâbi'n-Nebî, 2, 3282.

[2] Müslim, Fedâilü's-Sahabe, 2, 23.

[3] Tirmizî, Menâkıb, 17, 3693.

[4] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 529.

[5] Tirmizî, Menâkıb, 16, (3664).

[6] Tirmizî, Menâkıb, 16, (3664).

Söz konusu hadis, İbn Mâce tarafından, *Hişâm b. Ammâr, Süfyân, Hasan b. Ümare, Firas eş-Şe'bî, Hâris, Âli (ra)* isnadıyla rivayet edilmiştir.[1] İbn Mâce'nin hadislerin tahkikini yapan Şeyh Elbânî hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[2]

Konuyla ilgili olarak kaydedilen bu hadis, Ahmed b. Hanbel tarafından, *Abdullâh, Vehb b. Bekiye el-Vâsıtî, Amr b. Yûnus el-Yemamî, Abdullâh b. Ömer el-Yemamî, Hasan b. Zeyd b. Hasan, Zeyd b. Hasan, Hasan, Âli (ra)* isnadıyla rivayet edilmiştir.[3] Ahmed b. Hanbel'in hadislerinin değerlendiren Şuayb el-Arnavud hadisin sahih olduğunu bu isnadın ise hasen olduğunu söylemiştir.[4]

en-Nesefî'nin Hz. Ömer'in(ra) fazileti konusunda delil getirdiği diğer bir hadis te aşağıdaki şekildedir:

6 - هذان السمع و البصر.

" O ikisi göz ve kulak mesabesindedir."[5]

en-Nesefî'nin konuyla ilgili olarak naklettiği bu hadis, Tirmizî tarafından aşağıdaki şekilde rivayet edilmiştir:

حدثنا قتيبة حدثنا ابن أبي فديك عن عبد العزيز بن المطلب عن أبيه عن جده عبد الله بن حنطب: أن رسول الله صلى الله عليه و سلم رأى أبا بكر و عمر فقال هذان السمع و البصر.

Kuteybe → İbn Ebî Füdeyk → Abdulazîz b. Muttalib → Muttalib → Abdullâh b. Hantab.

Abdullâh b. Hantab dedi ki: "Resûlullâh (sav): Ebû Bekr ve Ömer'i gördüğünde

'O iksi benim nazarımda bir baş için göz ve kulak gibidir' buyurdu."[6]

---

[1] İbn Mâce, Mukaddime 11 (95).

[2] İbn Mâce, Mukaddime 11 (95).

[3] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 60 (602).

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 60 (602).

[5] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 523.

[6] Tirmizî, Menâkıb 16 (3671).

Tirmizî, bu hadisin mürsel olduğunu, *Abdullâh b. Hantab*'ın Resûlullâh'ı (sav) idrak etmediğini söylemiştir. Tirmizî'nin hadislerini değerlendiren Şeyh Elbânî ise hadisin sahih olduğunu kaydetmiştir.[1]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, Hz. Ömer'in faziletini ispat etmek için aşağıdaki hadisi delil olarak kaydetmiştir:

7- عمر سراج أهل الجنة.

"Ömer cennet ehlinin nurudur."[2]

Yukarıda, konuyla ilgili olarak kaydedilen bu hadise bütün araştırmalarımıza rağmen muteber hadis kaynaklarında rastlayamadık. Hadis, diğer kaynaklarda ise isnad verilmeksizin rivayet edilmiştir.

عن ابن عمر قال: قال رسول الله صلى الله عليه و سلم : عمر سراج أهل الجنة.

"İbn Ömer dedi ki: "Resûlullâh (sav): 'Ömer cennet ehlinin nurudur' buyurdu."[3]

Yukarıda kaydettiğimiz hadis, *Lisanü'l-Mizân*'da aşağıdaki şekilde rivayet edilmiştir:

Muhammed b. Muhammed b. Amr b. Zeyd el-İmlâi, Ahmed b. Yûsuf, Ebû Şuayb es-Susî, Heysem b. Cemîl, Ebû Ma'şer, el-Makrî, Ebû Hureyre.

Ebû Hüreyre'den (ra) Resûlullâh (sav) şöyle buyurdu: Allâh, beni nurundan, Ebû Bekr'i benim nurumdan, Ömer'i Ebû Bekr'in nurundan, Osman'ı Ömer'in nurundan yarattı ve Ömer cennet ehlinin nurudur.[4]

Ebû Nuaym, yukarıdaki hadiste zikredilen birbirinin nurundan yaratılma hadisesinin batıl olduğunu ve Allâh'ın kitabına muhalefet olduğunu söylemiştir. Hadisin isnadında yer alan ravi Ebû Ma'şer terk edilmiştir. İsnadda yer alan diğer bir ravi Ebû Şuayb mekruhtur, onun terkinde ittifak edilmiştir. Sahihayn'da Heysem'den hiçbir şey rivayet edilmemiştir.[5]

---

[1] Tirmizî, Menâkıb 16 (3671).

[2] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 529.

[3] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevaid*, IX, 77 (14461).

[4] İbn Hacer, *Lisanü'l-Mizân*, I, 328.

[5] İbn Hacer, *Lisanü'l-Mizân*, I, 328.

3.4.3. Hz. Osman'ın Hilafeti ve Fazileti İle İlgili Hadisler

Hz. Ömer'in vefatından sonra, Hz. Ömer'in halife seçmek üzere görevlendirdiği Şûra, kendi aralarında Hz. Osman'ın hilafetinde anlaştılar. Hz. Osman, halife olmak için gerekli olan bütün şartları kendinde toplamıştı. Böylece hilafeti gerçekleşti. Ebû'l-Mu'în, Hz. Osman'ın fazileti konusunda daha önce kaydettiğimiz, "*Benden sonra hilafet otuz senedir*"[1] hadisini kaydetmiştir. Hz. Osman mazlum ve şehid olarak öldürülmüştür. Bütün bunlardan sonra Hz.Osman'ın kıymetinin büyüklüğüne inanmak gerekir.[2] .

en-Nesefî, Hz. Osman'ın faziletini ispat etmek için aşağıdaki hadisi nakletmiştir:

1 - عثمان أخي و رفيقي في الجنة.

"Osman, Cennet'te benim kardeşim ve dostumdur."[3]

en-Nesefî'nin konuyla ilgili olarak kaydettiği bu hadis, Tirmizî tarafından aşağıdaki isnad ve metinle rivayet edilmiştir:

حدثنا أبو هشام الرفاعي حدثنا يحيى بن اليمان عن شيخ من بني زهرة عن الحارث بن عبد الرحمن بن أبي ذباب عن طلحة بن عبيد الله قال: قال النبي صلى الله عليه و سلم لكل نبي رفيق و رفيقي في الجنة عثمان.

Ebû Hişâm er-Rıfaî → Yahyâ b. el-Yemân → Beni Zühre'den bir Şeyh → Hâris b. Abdirrahmân b. Ebî Zübâb → Talha b. Ubeydillâh (ra).

"Talha b. Ubeydillâh (ra) dedi ki: 'Resûlullâh (sav): 'Her Peygamber için bir arkadaş vardır. Benim Cennet'teki arkadaşım ise, Osmân'dır.' buyurdu."[4]

Tirmizî, bu hadisin garib olduğunu, isnadın zayıf ve munkatı' olduğunu söylemiştir.[5] Tirmizî'nin hadislerini değerlendiren Şeyh Elbânî'de, hadisin zayıf olduğunu bildirmiştir.[6]

---

[1] Tirmizî, Fiten, 48; Ebû Dâvud, Sünnet, 8.

[2] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 487-488.

[3] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 488.

[4] Tirmizî, Menâkıb, 18, 3698.

[5] Tirmizî, Menâkıb, 18.

[6] Tirmizî, Menâkıb, 18.

Söz konusu hadis, İbn Mâce tarafından, Ebû Mervân Muhammed b. Osman el-Osmânî, Ebû Osmân b. Hâlid, Abdurrahmân b. Ebi'z- Zinâd, Ebû'z-Zinad, el-A'rec, Ebû Hüreyre (r.a.)isnadıyla rivayet edilmiştir.[1]

Ancak yukarıda kaydedilen bu isnad zayıftır. İsnadda yer alan ravi *Osmân b. Hâlid'*in zayıflığında ittifak edilmiştir.[2]

Konuyla ilgili olarak kaydettiğimiz bu hadis, Ahmed b. Hanbel tarafından, *Abdullâh, Abdullâh İbn Ömer el-Kavarirî, Kâsım b. el-Hakem b. Evs el-Ensarî, Ebû Übade ez-Zerkî el-Ensârî, Zeyd b. Eslem, Eslem* isnadıyla rivayet edilmiştir.[3] Müsned'deki hadislerin tahkikini yapan Şuayb El-Arnavud isnadının zayıf olduğunu söylemiştir.[4]

Hadis alimlerinden Ebû Hatim, ravi *Kâsım b. el-Hakem b. Evs el-Ensârî*'nin meçhul olduğunu söylemiştir.[5]

en-Nesefî, aşağıdaki hadisi de Hz. Osmân'ın faziletini ispat etmek için delil olarak kaydetmiştir:

2 - ألا أستحيي ممن تستحيي منه ملائكة السماء.

"Kendisinden meleklerin utandığı bir kimseden ben utanmayayım mı?"

Yukarıda konuyla ilgili olarak kaydettiğimiz hadis, Müslim tarafından aşağıdaki isnad ve metinle rivayet edilmiştir:

حدثنا يحيى و يحيى بن أيوب و قتيبة و ابن حجر (قال يحيى أخبرنا و قال الآخرون حدثنا) إسماعيل - يعنون بن جعفر- عن محمد بن أبي حرملة عن عطاء و سليمان ابنى يسار و أبي سلمة بن عبد الرحمن أن عائشة قالت: كان رسول الله صلى الله عليه و سلم مضطجعا في بيتي كاشفا عن فخذيه أو ساقيه فاستأذن أبو بكر فأذن له وهو على تلك الحال فتحدث ثم استأذن عمر فأذن له وهو كذلك فتحدث ثم الستأذن عثمان فجلس رسول الله و سوى ثيابه فدخل فتحدث فلما خرج قالت عائشة دخل أبو

[1] İbn Mace, Mukaddime, 11 (109).

[2] İbn Mace, Mukaddime, 11 (109).

[3] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 74, (552).

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 74, (552).

[5] İbn Hacer, *Tehzîbü'l-Kemal*, XXIII, 346.

بكر فلم تهتش له و لم تباله ثم دخل عمر فلم تهتش و لم تباله ثم دخل عثمان فجلست و سويت ثيابك فقال ألا أستحي من رجل تستحيي منه ملائكة.

Yahyâ b. Yahyâ ve Yahyâ b. Eyyüb ve Kuteybe İbn Hacer →İsmâil → Muhammed b. Ebi Harmele → Ata ve Süleymân İbn Yesâr ve Ebû Seleme b. Abdirrahmân → Âişe (ra).

"Hz. Âişe (ra) anlatıyor: 'Resûlullâh (sav) evde uzanmıştı. Hz. Ebû Bekr (ra), O'nun (sav) yanına girmek üzere izin istedi. Resûlullâh (sav)) halini bozmadan izin verdi. Konuştular (meselelerini hallettiler). Hz. Ebû Bekr (ra) gitti. Bir müddet sonra Hz. Ömer (ra) girmek için izin istedi. Resûlullâh (sav) aynı halini bozmadanona da izin verdi. Ömer'in ihtiyacını da gördü. Sonra o da gitti. Bir müddet sonra Osman izin istedi. Bu sefer Resûlullâh (sav) yatağında doğrulup oturdu. Üstünü başını düzeltti. 'Bana da elbiseni üzerine topla' diye emretti. Ve ona da girmesi için izin verdi. Onun da ihtiyacını gördü. Osman da gitti.

O gidince ben dayanamayıp "Ey Allâh'ın Resûlu! Ebû Bekr ve Ömer gelince istifini bozmadığın halde, Osmân gelince kendine çeki düzen vermenin sebebi nedir?" diye sordum. Dedi ki: "Kendisinden meleklerin hayâ duydukları bir kimseden ben hayâ duymayayım mı?" [1]

Hadis, Ahmed b. Hanbel tarafından, *Abdullâh, Ahmed b. Muhammed b. Hanbel, Haccâc, el-Leys, Ukayl, İbn Şihâb, Yahyâ b. Saîd b. el-As, Saîd İbn As, Âişe (r.anha*) şeklinde rivayet edilmiş,[2] Ahmed b. Hanbel'in hadislerini değerlendiren Şuayb El-Arnavud isnadının Müslim'in şartlarına göre sahih olduğunu söylemiştir.[3]

Ebû'l-Mu'în'in Hz. Osman'ın fazileti konusunda delil olarak kaydettiği diğer bir hadis te aşağıdaki şekildedir:

3 - إنه يدخل الجنة بغير حساب.

"Şüphesiz O, Cennet'e hesapsız girecektir."[4]

---

[1] Müslim, Fedailü's-Sahabe, 36 (2401) .

[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 71, (514).

[3] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 71, (514).

[4] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 488.

en-Nesefî'nin yukarıda konuyla ilgili olarak naklettiği bu hadis, hadis kaynaklarının çoğunda rivayet edilmiştir, ancak bu hadislerde Cennet'e hesapsız gireceği bildirilen Hz. Osman (ra) değil, Hz. Muhammed (sav) ümmetinden bir gruptur. Hz.Osman'ın hesapsız Cennet'e gireceği şeklinde bir rivayet sahih hadis kitaplarında yer almamaktadır. Hadisin el-Buhârî tarafından rivayet edilen hadisin isnad ve metni aşağıdaki şekildedir:

حدثنا عمران بن ميسرة حدثنا ابن فصيل حدثنا حصين عن عامر عن عمران بن حصين فذكرته لسعيد بن خبير فقال حدثنا ابن عباس: قال رسول الله (عرضت علي الأمم فجعل النبي يمرون معهم الرهط و النبي ليس معه أحد حتى رفع لي سواد عظيم قلت ما هذا؟ أمتي هذه؟ قيل هذا موسى و قومه قيل انظر إلى الأفق فإذا سواد يملأ الأفق ثم قيل لي انظر ها هنا و ها هنا في آفاق السماء فإذا سواد قد ملأ الأفق قيل هذه أمتك و يدخل من هؤلاء سبعون ألفا بغير حساب...

İmrân b. Meysere → İbn Fudayl → Husayn → Âmir → İmrân b. Husayn → Saîd b. Cübeyr → İbn Abbâs.

"İbn Abbâs'tan (ra) Resûllullâh (sav) şöyle buyurdu: 'Bana bütün ümmetler arz olunup gösterildi. Bir iki Peygamber yanlarında onar, yirmişer, otuzar, kırkar ümmetleriyle beraber önümden geçmeye başladılar. Bir Peygamber de, yanında bir ümmeti bile olmaksızın geçti. En sonu uzaktan büyük bir karaltı gösterildi.

Bu kesif karaltı nedir? Bu benim ümmetim midir? diye sordum. 'Bu, Musa Peygamberle kavmidir' diye cevap verildi, sonra 'ufka bak' denildi. Bakınca ufku dolduran sevad-ı âzamı gördüm. Sonra bana: 'Sema ufuklarının şurasına ve bu tarafına da bak' denildi. Bir de ne göreyim bir sevad-ı âzam bütün ufku kaplamıştı. Bana: 'Bun lar, senin ümmetindir. Bunlardan yetmiş bin kişi hesaba çekilmeden Cennet'e girecektir denildi." [1]

Hadis, el-Buhârî tarafından, *İshâk, Ravh b. Übade, Şu'be, Husayn b. Abdurrahmân, Saîd b. Cübeyr, İbn Abbâs* isnadıyla da rivayet etmiştir. Hadisin metni şu şekildedir: *"Ümmetinden yetmiş bin (kişi) Cennet'e hesapsız girecektir, onlar, efsun*

[1] Buharî, Tıb, 17.

yapmayanlar, bir şeyde uğursuzluk (teşe'üm) bulunduğuna inanmayanlar, her hususta Allâh'a tevekkül edenlerdir." [1]

Hadis, Müslim tarafından, *Harmâle b. Yahyâ, Abdullâh b. Vehb, Hayve, Ebû Yûnus, Ebû Hüreyre (ra)* şeklinde rivayet edilmiştir.[2]

Yukarıda kaydettiğimiz hadis, İbn Mâce tarafından, *Ebû Bekr b. Ebî Şeybe, Muhammed b. Mus'ab, el-Evzâî, Yahyâ b. Ebî Kesîr, Hilâl b. Ebi Meymûne, Ata b. Yesâr, Rifâ'a el-Cühenî* isnadıyla farklı bir metinle rivayet edilmiş,[3] İbn Mâce'nin hadislerini tahkik eden Şeyh Elbânî, hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[4]

Söz konusu hadis, Ahmed b. Hanbel tarafından, *Abdullâh, Ahmed b. Muhammed b. Hanbel, Ravh, Şu'be, Husayn, Saîd b. Cübeyr, İbn Abbâs* isnadıyla rivayet edilmiş,[5] hadis alimlerinden Şuayb el-Arnavud, isnadının Şeyhayn'ın şartlarına göre sahih olduğunu söylemiştir.[6]

en-Nesefî'nin Hz. Osman'ın faziletini ispat etmek için delil olarak kaydettiği diğer bir hadis de aşağıdaki şekildedir:

4 - إذا بلغت عمارة المدينة إلى موضع هذا فاخرج عنها.

"Şehrin imaresi bu dereceye ulaştığında oradan çık." [7]

en-Nesefî'nin konuyla ilgili olarak naklettiği bu hadise, bütün araştırmalarımıza rağmen hadis kaynaklarımızda rastlayamadık. en-Nesefî'nin bu hadisi zikretmesinin sebebi Rafizî'lerin Hz. Osman'ın, Ebû Zerr'i sürgün ettiği iddialarına cevap vermektir. Bu iddia tabi ki doğru değildir.

Ebû Zerr (ra), kendisini Rebeze'de bulup burada ikamet etmesinin sebebini soran Zeyd İbn Vehb'e şu şekilde cevap vermiştir: "Biz Şam'da iken ben; '*Altın ve gümüşü biriktirip de onları Allâh yolunda harcamayanlar yok mu, işte bunlara pek acıklı bir azabı müjdele*' [8] âyetini okudum. Muaviye, 'Bu ayetin bizim hakkımızda

---

[1] Buhârî, Rikâk, 21.

[2] Müslim, İmân, 367, 371, 372, 374.

[3] İbn Mâce, Zühd, 34, 4285.

[4] İbn Mâce, Zühd, 34, 4285.

[5] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 321.

[6] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 321.

[7] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 487.

[8] Tevbe, 34/9.

değil, sadece Ehl-i Kitap hakkında olduğunu' söyledi. Ben de; 'Hayır, hem bizim hem onların hakkındadır' dedim. Muaviye ile benim aramdaki ihtilaf büyüdü. Muaviye, beni Hz. Osmân'a şikâyet etti. Hz. Osmân'da bana haber göndererek yanına çağırdı. Ben de gittim. Medine'ye varınca, meseleyi duyup fazlaca büyütmüş olan halk etrafıma üşüştü. Sanki beni daha önce görmemişlerdi. Bu yersiz alakadan rahatsız olup, durumu Hz. Osman'a şikâyet ettim. Hz. Osman'da daha fazla kargaşa çıkmaması için 'Yakın bir yere çekil' dedi." [1]

en-Nesefî bu hadisi zikrederek, Hz. Ebû Zerr'in Medine'den ayrılmasının sebebinin Hz. Osman'ın onu sürgün etmesi olmadığını, Hz. Ebû Zerr'in Medine'den kendi isteğiyle ayrıldığını ispat etmeye çalışmıştır.

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, Hz. Osman'ın faziletini ispat konusunda aşağıdaki hadisi delil olarak kaydetmiştir:

5- أفضل أمة النبي عليه السلام بعده أبوبكر ثم عمر ثم عثمان.

"Resûlullâh'ın (sav) ümmetinin işçinde O'ndan sonra en faziletli kimse Hz. Ebû Bekr ondan sonra Hz. Ömer ondan sonra Hz. Osman'dır."[2]

en-Nesefî'nin konuyla ilgili olarak kaydettiği bu hadis, Ebû Dâvud tarafından aşağıdaki isnad ve metinle rivayet edilimştir:

حدثنا أحمد بن صالح ثنا عنبسة ثنا يونس عن ابن شهاب قال قال سالم بن عبدالله أن ابن عمر قال: كنا نقول ورسول الله حي أفضل أمة النبي بعده أبوبكر ثم عمر ثم عثمان.

Ahmed b. Sâlih→Anbese→Yûnus→İbn Şihâb→Sâlim b. Abdullâh→İbn Ömer (ra).

İbn Ömer (ra) dedi ki: "Biz konuşuyorduk ve Resûlullâh (sav) O'ndan sonra ümmetin en faziletlisi olan Ebû Bekr'i ondan sonra Ömer'i ondan sonra Osman'ı selâmladı." [3]

en-Nesefî, aşağıdaki hadisi de Hz. Osman'ın (ra) faziletiyle ilgili olarak delil getirmiştir:

---

[1] Canan, *Kütüb-i Sitte Muhtasarı ve Tercemesi,* VII, 336, XI, 515, XII, 536.

[2] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 531.

[3] Ebû Dâvud, Sünnet, 8, (4628).

قلت لأبي : آي الناس خير بعد رسول الله؟ قال: أبوبكر، قلت: ثم من؟ قال: ثم عمر. قال: خشيت أن أقول: ثم من، فيقول عثمان فقلت: انت يا أبت، قال: ما أنا إلا رجل من المسلمين.

"Ben babama dedim ki: 'Resûlullâh'tan (sav) sonra insanların hangisi hayırlıdır?'

'Ebû Bekr' dedi.

'Sonra kim?' dedim.

'Ömer' dedi.

Ben 'Sonra kim?'diye sorup Osman cevabını almaktan korktum ve:

'Sonra sen!' deyiverdim. Ama babam:

'Ben mi? Ben sıradan bir müslümanım'dedi."[1]

en-Nesefî'nin konuyla ilgili olarak yukarıda kaydettiği bu hadis Ebû Dâvud tarafından şu şekilde rivayet edilmiştir:

حدثنا محمد بن كثير ثنا سفيان ثنا جامع بن أبي راشد حدثنا أبو يعلى عن محمد بن الحنفية قال: قلت لأبي : آي الناس خير بعد رسول الله؟ قال: أبوبكر، قلت: ثم من؟ قال: ثم عمر. قال: خشيت أن أقول: ثم من، فيقول عثمان فقلت: انت يا أبت، قال: ما أنا إلا رجل من المسلمين.

Muhammed b. Kesîr→Süfyân→Câmi' b. Ebî Râşid→Ebû Ya'lâ→Muhammed b. el-Hanefiyye.

Muhammed b. el-Hanefiyye anlatıyor: "Ben babama dedim ki: 'Resûlullâh'tan (sav) sonra insanların hangisi hayırlıdır?'

'Ebû Bekr' dedi.

'Sonra kim?' dedim.

'Ömer' dedi.

Ben 'Sonra kim?'diye sorup Osman cevabını almaktan korktum ve:

[1] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 531.

'Sonra sen!' deyiverdim. Ama babam:

'Ben mi? Ben sıradan bir müslümanım'dedi." [1]

Yukarıda kaydettiğimiz bu hadis, Buhârî tarafından, Ebû Dâvud'un rivayet ettiği isnad ve metnin aynısıyla rivayet edilmiştir.[2]

3.4.4. Hz. Ali'nin İmâmeti ve Faziletiyle İlgili Hadisler

Hz. Osman'ın (ra) ölümünden sonra, Ensâr ve Muhâcirler'nin imameti konusunda icma ettiler. O zaman Hz. Ali, yeryüzünde insanların en faziletlisi ve halifeliğe en layık olan kimseydi.[3]

Rafızîler, Resûlullah'ın (sav) vefatından sonra Hz. Ali'nin halife olması gerektiğini, Hz. Ebû Bekr, Hz. Ömer ve Hz. Osman'ın onun hakkını gasp ettiklerini ve Hz. Peygamber'den sonra en faziletli kimsenin Hz. Ali olduğunu söylediler. Hz. Muhammed'in (sav), Hz. Ali (ra) hakkında söylediği övgü sözlerini de bu iddialarına delil getirdiler.[4]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, onların bu görüşlerinin hak olmadığını, Hz. Peygamber'in (sav) sözlerinin bu şekilde yorumlanamayacağını, şayet onların iddiaları doğru olsaydı sahabenin Allâh Resûlu'ne itaat etmemiş ve O'nun sözlerini çiğnemiş olacağını söylemiştir. Ehl-i Sünnet'e göre, sahabenin hepsi adalet sahibidir. Eğer hilafet Hz. Peygamber'den sonra Hz. Ali'nin hakkı olsaydı, o zaman başta Cennet'le müjdelenmiş olan Hz. Ebû Bekr, Ömer ve Osmân olmak üzere sahabenin tümü adaletsizlik etmiş olurdu ki, onları böyle suçlamak büyük bir günahtır.[5]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî', Rafiziler'in kendi görüşlerini desteklemek için kullandıkları hadislerin Hz. Ali'nin imâmetini ispat etmediğini, Hz. Peygamber'in (sav) bu sözleri Hz. Ali'nin faziletini ortaya koymak için zikrettiğini söylemiş ve bu konuda şu hadisleri zikretmiştir:

1 - اللهم وال من والاه وعاد من عاده.

---

[1] Ebû Dâvud, Sünnet, 8, (4629).

[2] Buhârî, Fedâilü's-Sahâbe, 5, (3468).

[3] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 494.

[4] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 495.

[5] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 496.

"Allâh'ım! Sen buna dost olana dost, düşman olana düşman ol." [1]

en-Nesefî'nin konuyla ilgili naklettiği bu hadis, İbn Mâce ve Ahmed b. Hanbel gibi hadis alimleri tarafından rivayet edilmiştir. İbn Mâce, ilgili hadisi aşağıdaki isnad ve metinle nakletmiştir:

حدثنا علي بن محمد ثنا أبو الحسين أخبرني حماد بن سلمة عن علي بن زيد ابن جدعان عن عدي بن ثابت عن البراء بن عازب قال: أقبلنا مع رسول الله في حجته التي حج. فنزل في بعض الطريق فأمر الصلاة جامعة. فأخذ بيد التي علي فقال: ألست أولى بالمؤمنين من أنفسهم؟ قالوا: بلى قال: ألست أولى بكل مؤمن من نفسه؟ قالوا بلى قال: فهذا ولي من أنا مولاه اللهم وال من والاه. اللهم عاد من عاده.

Ali b. Muhammed → Ebu'l-Huseyn→ Hammâd b. Seleme → Alî b. Zeyd b. Ce'dân → Adiyy b. Sâbit → el-Berâ b. Âzib (ra).

"Berâ b. Âzib (ra) anlatıyor: 'Resûlullâh'ın (sav) yaptığı haccda biz de beraberdik. (Bir ara) yolda bir yerde mola verdi ve cemaatle namaz kılma emri verdi. Bu sırada Hz. Ali'nin elinden tutarak (yanındaki ashabına) 'Ben mü'minlere nefislerinden evlâ değil miyim?' diye sordu. Hep bir ağızdan 'elbette' dediler. Resûlullâh (sav) tekrar: 'Ben her mü'mine kendi nefsinden daha evlâ değil miyim?' buyurdular. Ashab yine hep bir ağızdan 'elbette evlâsınız' dediler.Bbunun üzerine Resûlullâh (sav) (Ali'yi göstererek):

'İşte bu, ben kimin dostu isem, onun dostudur! Allâh'ım, sen buna dost olana dost, düşman olana düşman ol' buyurdular." [2]

Yukarıda kaydettiğimiz hadisin isnadı, *Ali b. Zeyd İbn Ce'dân'*dan dolayı zayıftır. İbn Mâce'nin hadislerini değerlendiren Şeyh Elbânî, hadisin metninin sahih olduğunu söylemiştir.[3]

İlgili hadis, Ahmed b. Hanbel tarafından, *Abdullâh, Ali b. Hakim el-Ezdî, Şerîk, Ebû İshâk, Saîd b. Vehb ve Zeyd b. Yüsey'* isnadıyla rivayet edilmiştir.[4] Ahmed b.

[1] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 466.

[2] İbn Mâce, Mukaddime, 31, (416).

[3] İbn Mâce, Mukaddime, 31, (416).

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 118.

Hanbel'in hadislerini tahkik eden Şuayb el-Arnavud, hadisin el-Buhârî ve Müslim'in dışındakilere göre sahih olduğunu söyledi.[1]

en-Nesefî, Hz. Ali'nin faziletini ispat etmek için aşağıdaki hadisi delil olarak kaydetmiştir:

2 - أن ترضى أن تكون مني بمنزلة هارون من موسى إلا أنه لا نبي بعدي.

"Sen benim yanımda, Hârun'un Mûsa'nın (as) yanındaki mevkiinde olmaktan memnun değil misin? Şu farkla ki benden sonra Peygamber yoktur" buyurdular.[2]

en-Nesefî'nin konuyla ilgili olarak naklettiği bu hadis, el-Buhârî tarafından aşağıdaki isnad ve metinle rivayet edilmiştir:

حدثنا مسدد حدثنا يحيى عن شعبة عن الحكم عن مصعب ابن سعد عن أبيه: أن رسول الله صلى الله عليه و سلم خرج إلى تبوك واستخلف عليا فقال أختلفني في الصبيان والنساء؟ قال: ألا ترضى أن تكون مني بمنزلة هارون من موسى؟ ألا ليس نبي بعدي.

Müsedded → Yahyâ → Şu'be → el-Hakem → Mus'ab İbn Sa'd → Sa'd b. Ebî Vakkâs (ra).

"Sa'd b. Ebî Vakkâs (ra) anlatıyor: 'Resûlullâh (sav), Tebük seferine çıkınca Hz. Ali'yi geride (Medine'de) bırakmıştı. Hz. Ali (ra): 'Ey Allâh'ın Resulü! Siz beni çocukların ve kadınların arasında mı bırakıyorsunuz?' dedi. Bunu üzerine Resûlullâh (sav): 'Sen Hz. Harun'un, Hz. Musa'nın yanında aldığı yeri, benim yanımda almaktan razı değil misin?' buyurdular."[3]

Hadis, Müslim tarafından, *Ebû Bekr b. Ebî Şeybe, Gander, Şu'be diğer bir yoldan Muhammed b. el-Müsennâ ve İbn Beşşâr, Muhammed b. Ca'fer, Şu'be, el-Hakem, Mus'ab b. Sa'd b. Ebî Vakkâs, Sa'd b. Ebî Vakkâs* isnadıyla rivayet edilmiştir.[4]

Söz konusu hadis, Tirmizî tarafından, *Kuteybe, Hâtim b. İsmâil. Bekr b. Mismar, Âmir b. Sa'd b. Ebî Vakkâs, Sa'd b. Ebî Vakkâs* isnadıyla rivayet edilmiştir.[5] Tirmizî,

[1] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 118.

[2] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 470.

[3] Buharî, Fedâilü'l-Ashab, 9, (4154).

[4] Müslim, Fedâilü'l-Ashab, 31, (2404).

[5] Tirmizî, Menâkıb, 20, (3724).

hadisin hasen-sahih olduğunu, fakat bu tarikten garib olduğunu söylemiştir. Tirmizî'nin hadislerini değerlendiren Şeyh Elbânî ise, hadisin sahih olduğunu bildirmiştir.[1]

en-Nesefî, Hz. Ali'nin faziletiyle ilgili olarak aşağıdaki hadisi de nakletmiştir:

3 - وإن وليتم عليا تجدوه هاديا مهديا.

"Eğer Ali'yi seçerseniz, onu hidayete ermiş ve hidayete sevkeden bir kimse olarak bulacaksınız."[2]

en-Nesefî tarafından konuyla ilgili olarak kaydedilen bu hadis, Ahmed b. Hanbel tarafından aşağıdaki isnad ve metinle rivayet edilmiştir:

حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا أسود بن عامر حدثني عبد الحميد بن أبي جعفر يعني الفراء عن إسرائيل عن أبي إسحاق عن زيد بن يثيع عن علي قال قيل: يا رسول الله من يؤمر بعدك قال أن تؤمروا أبا بكر تجدوه أمينا زاهدا في الدنيا راغبا في الآخرة و إن تؤمروا عمر تجده قوما أمينا لا يخاف في الله لومه لائم و إن تؤمروا عليا و لا أراكم فاعلين تجدوه هاديا مهديا.

Abdullâh → Ahmed b. Muhammed b. Hanbel → Esved b. Âmir → Abdulhamîd b. Ebî Ca'fer el-Ferrâ' → Ebû İshâk → Zeyd b. Yüsey' → Ali (ra).

"Ali (ra) dedi ki: 'Resûlullâh'a (sav), 'Senden sonra kimi önder edinelim?' diye soruldu. Resûlullâh (sav): 'Eğer Ebû Bekr'i (ra) önder yaparsanız, onu dünyada emin, zahit, âhiret konusunda rağbetli bulursunuz. Eğer Ömer'i (ra) önder yaparsanız, onu kuvvetli, emin, Allâh konusunda kınayanların kınamasından korkmayan bir kimse olarak bulursunuz. Eğer Ali'yi (ra) önder yaparsanız, onu hidayete ermiş ve hidayete sevkeden bir kimse olarak bulursunuz.' buyurdu."[3]

Ahmed b. Hanbel'in hadislerini değerlendiren Şuayb el-Arnavud, bu hadisin isnadının zayıf olduğunu söylemiştir.[4]

Hadis, el-Hâkim tarafından şu isnadla nakledilmiştir: *Ali b. Ubeydillâh el-Hâkimî, Abbâs b. Muhammed ed-Devrî, Esved b. Âmir b. Şâzân, Şerîk b. Abdillâh,*

[1] Tirmizî, Menâkıb, 20, (3724).

[2] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 492.

[3] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 108 (859).

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 108 (859).

Osman b. Âmir, Şakîk b. Seleme, Huzeyfe.[1] ez-Zehebî, Telhîs'inde bu isnadda yer alan ravi *Osman b. Âmir Ebû Kayzan*'ın zayıf olduğunu söylemiştir.[2]

en-Nesefî'nin Hz.Ali'nin fazileti konusunda delil getirdiği diğer bir hadis de aşağıdaki şekildedir:

4- اللهم ائتني بأحب خلقك إليك يأكل معي من هذا الطير.

"Allâh'ım! Sana en sevgili olan kimseyi benimle beraber bu kuşu yemesi için gönder."[3]

Yukarıda konuyla ilgili olarak kaydettiğimiz hadis, Tirmizî tarafından şu şekilde rivayet edilmiştir:

حدثنا سفيان بن وكيع حدثنا عبيد الله بن موسى عن عيسى بن عمرو عن السيدي عن أنس بن مالك قال: كان عند النبي صلى الله عليه و سلم طير فقال: اللهم آئتني بأحب خلقك إليك يأكل معي هذا الطير فجاء علي فأكل منه.

Süfyân b. Vekî' → Ubeydullâh b. Mûsâ → İsâ b. Amr → es-Seydî→. Enes b. Mâlik.

"Enes b. Mâlik dedi ki: 'Resûlullâh'ın (sav) önünde bir kuş (tavuk) vardı. Resûlullâh (sav):

'Allâh'ım! Senin için en sevgili olan kimseyi benimle beraber bu kuşu yemesi için gönder' diye dua buyurdu, daha sonra Hz. Ali geldi ve ondan yedi." [4]

Tirmizî, bu hadisin isnad açısından garib olduğunu kaydetmiş, Tirmizî'nin hadislerini tahkik eden Şeyh Elbânî, bu hadisin zayıf olduğunu söylemiştir.[5]

İlgili hadis et-Taberânî tarafından, *Amr b. Ebî't-Tâhir b. es-Serh el-Mısrî, Yûsuf b. Adiyy, Hammâd b. el-Muhtâr, Abdulmelik b. Âmir, Enes* isnadıyla rivayet edilmiştir.[6]

---

[1] el-Hâkim, *Müstedrek*, III, 74.

[2] el-Hâkim, *Müstedrek*, III, 74.

[3] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 520.

[4] Tirmizî, Menâkıb, 20 (3721).

[5] Tirmizî, Menâkıb, 20 (3721).

[6] Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebir*, I, 253 (730).

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, aşağıdaki hadisi de Hz. Ali'nin faziletiyle ilgili olarak delil getirmiştir:

5 - أقضاكم علي.

"Sizin en iyi hüküm vereniniz Ali'dir."[1]

en-Nesefî'nin yukarıda kaydettiği hadisin Tirmizî tarafından rivayet edilen isnad ve metni şu şekildedir:

حدثنا سفيان بن وكيع حدثنا حميد بن عبد الرحمن عن داود العطار عن معمر عن قتادة عن أنس بن مالك قال: قال رسول الله أرحم أمتي بأمتي أبو بكر و أشهدهم في أمر الله عمر و أصدقهم حياء عثمان و أقضاهم علي و أعلمهم بالحلال و الحرام معاذ بن جبل و أفرضهم زيد بن ثابت و أقرؤهم أبي ابن كعب و لكل أمة أمين وأمين هذه الأمة أبو عبيدة بن الجراح وما أظلت الخضراء ولا أقلت الغبراء أصدق لهجة من أبي زر أشبه عيسى عليه السلام في ورعه. فقال عمر: أنعرف ذلك له؟ قال: نعم فاعرفوه له.

Süfyân b. Vekî' → Humeyd b. Abdirrahmân → Dâvud el-Attâr → Ma'mer → Katâde→ Enes b. Mâlik (ra).

"Enes b. Mâlik'den (ra). Resûlullâh (sav) şöyle buyurdu: 'Ümmetimin ferdleri arasında ümmetime karşı en merhametli olan kimse Ebû Bekr'dir. Onlar içinde Allâh'ın emri hususunda en çok titiz olanı Ömer'dir. Hayâ cihetiyle en önde geleni Osman'dır. Davalarda en isâbetli hüküm vereni Ali'dir. Helal ve haramı en iyi bileni Muaz İbn Cebel'dir. Ferâîzi en iyi bilen Zeyd İbn Sabit'tir. Kur'an okumasını en iyi bileni Ubeyy b. Ka'b'dır. Her ümmetin bir emini vardır. Bu ümmetin emini Ebû Ubeyde İbnu'l Cerrah'tır. Ebû Zerr'den daha doğru sözlü olanı ne gök gölgeledi ne de yer taşıdı. O, verâda Hz. İsâ (a.s.) gibidir.

Hz. Ömer (r.a.): 'Yani biz bu hasletin onda olduğunu kabul edecek miyiz?' dedi. Resûlullâh (sav) 'Evet, bu hasletleri onda var bilin' buyurdular."[2]

[1] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 520.

[2] Tirmizî, Menâkıb, 32 (3790).

Tirmizî, hadisin hasen-garib olduğunu, bu isnad hariç *Katâde*'den hadisin bilinmediğini, *Ebû Ka'labe*'nin Enes b. Malik'ten rivayet ettiğini, Kalabe hadisinin meşhur olduğunu söylemiştir. Tirmizî hadislerinin tahkikini yapan Şeyh Elbânî ise hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[1]

Yukarıda kaydettiğimiz hadis, Ahmed b. Hanbel tarafından, *Abdullâh, Ahmed b. Muhammed b. Hanbel, Yahyâ b. Saîd, Süfyân, Habîb İbn Ebî Sâbit, Saîd b. Cübeyr, İbn Abbâs* şeklinde benzer bir şekilde rivayet edilmiştir.[2] *Müsned*'deki hadislerin tahkikini yapan Şuayb el-Arnavud, hadisin isnadının Şeyhayn'ın şartlarına göre sahih olduğunu söylemiştir.[3]

İlgili hadis, el-Buhârî tarafından, *Amr b. Ali, Yahyâ, Süfyân, Habîb, Saîd b. Cübeyr, İbn Abbâs, Hz. Ömer (ra)* isnadıyla, farklı bir metinle rivayet edilmiştir.[4]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, yukarıdaki hadisten sonra, sahabeden herkesin birçok faziletlere sahip olduğunu, bunların derinliğinin idrak edilemiyeceğini söylemiştir. En-Nesefî, "Onlardan her biri özeldir. Biri diğerine denk değildir. Fazilet konusunda, en faziletli şeklinde aralarında ayrıcalık yapmak doğru değildir" şeklinde bir açıklama yapmıştır. Bundan sonra da, bazılarının iddialarının aksine bu hadisin fazilet konusunda Hz. Ali'ye ayrıcalık sağlamayacağını ispat etmek için, aynı hadisin *"Kur'anı en iyi okuyanınız Ubeyy b. Ka'b, Feraizi en iyi bileniniz Zeyd İbni Sabit'tir"* kısmını zikretmiştir. en-Nesefî, Hz. Ali'nin faziletini ortaya koymak için aşağıdaki hadisi de eserine almıştır:

6 - أنا مدينة العلم و علي بابها.

"Ben ilmin şehriyim, Ali ise kapısıdır."[5]

en-Nesefî'nin kaydetmiş olduğu bu hadis, Kütüb'i Sitte kitaplarından sadece *Sünen-i Tirmizî*'de rivayet edilmiştir:

---

[1] Tirmizî, Menâkıb, 32 (3790).

[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 113 (21123).

[3] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 113 (21123).

[4] Buharî, Fedâilü's-Sahâbe, 53 -55 (4211).

[5] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 524.

حدثنا اسماعيل بن موسى حدثنا محمد بن عمر بن الرومي حدثنا شريك عن سلمة بن كهيل عن سويد بن غفلة عن الصنابحي عن علي قال: قال رسول الله صلى الله عليه و سلم : أنا دار الحكمة و علي بابها.

İsmâil b. Mûsâ → Muhammed b. Ömer İbn er-Rumî → Şerik → Seleme b. Küheyl → Süveyd b. Gafele → Senabahî → Ali (ra).

"Ali (ra) dedi ki: 'Resulullah (sav.): "Ben hikmetin eviyim, Ali'de kapısıdır.' buyurdu."[1]

Bu hadis, garib münkerdir. Bazıları, ravi *Senabahî*'yi zikretmeksizin *Şerik*'ten rivayet ettiler. Bu hadisin Şerik'ten nakledildiği bilinmemektedir ve Senebehî'den de rivayet edilmemiştir.

Bu hadisi, Şerik'ten her hangi bir sika kimse rivayet etmemiştir.[2]

Hadis, Taberânî tarafından *el-Ma'verî ve Muhammed b. Ali Es-Saiğ el-Mekkî, Abdusselam b. Salih el-Herevî, Ebû Muaviye, el-A'meş, Mücahid, İbn Abbâs* isnadıyla "Ben ilmin şehriyim, Ali ise kapısıdır" şeklinde rivayet edilmiştir.[3]

en-Nesefî konuyla ilgili olarak aşağıdaki hadisi de kaydetmiştir:

7-اسكن حراء فما عليك إلا نبي أو صديق أو شهيد.

"Ey Hira! Sakin ol. Üzerinde bir Nebi, bir Sıddîk ve bir Şehit vardır."[4]

Hadis, Kütüb-i Sitte kitaplarında rivayet edilmiştir. el-Buhârî'nin bu konudaki nakli şöyledir:

حدثنا مسدد حدثنا يحي عن سعيد عن قتادة أن أنيسا حدثهم قال: صعد النبي احدا و معه أبو بكر و عمرو عثمان فرجف فقال اسكن احد أظنه ضربه برجله فليس عليك إلا نبي و صديق و شهيدان.

Müsedded→Yahya→Said→Katade→Enes (ra).

"Enes (ra) şöyle demiştir: 'Resûlullâh (sav), Uhud'a tırmanıyordu. Yanında Hz. Ebû Bekr, Ömer ve Osman vardı. Uhud şiddetlice sallandı. Resûlullâh: Ayağıyla vurdu ve: 'Üzerinde bir Nebi, bir Sıddîk ve iki şehid var' dedi." [5]

---

[1] Tirmizî, Menâkıb, 20 (3723).

[2] Tirmizî, Menâkıb, 20 (3723).

[3] Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebir*, XI, 65.

[4] en-Nesefî, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 497.

[5] Buhârî, Fedâilü Ashâbi'n-Nebi, 5, 6, 7.

Hadis Müslim tarafından, *Abdullah b. Muhammed b. Yezîd b. Huneys ve Ahmed b. Yusuf el-Ezdî, İsmail b. Ebî Üveys, Süleyman b. Bilal, Yahya b. Said, Süheyl b. Ebî Salih, Ebû Salih, Ebû Hüreyre* isnadıyla el-Buhari'den farklı bir metinle rivayet edilmiştir. Metin şu şekildedir: "Resûlullâh (sav) Uhud dağında idi. Derken dağ şiddetlice sallandı. Bunun üzerine Resûlullâh (sav): 'Ey Uhud sakin ol! Üzerinde bir Nebi, bir Sıddîk ve şehidler vardır. Onun üzerinde Resûlullâh, Ebû Bekr, Ömer, Osman, Ali, Talha, Zübeyr ve Sa'd b. Ebi Vakkâs vardı." [1]

Hadis Nesâî tarafından, İmran b. Bekkâr b. Râşid, Hattâb b. Osmân, İsâ b. Yûnus, Ebû Yûnus, Ebû İshâk, Ebû Seleme b. Abdirrahmân isnadıyla rivayet edilmiştir.[2] Nesâî'nin hadislerini değerlendiren Şeyh Elbânî, hadisin diğerlerine göre sahih olduğunu söylemiştir.[3]

en-Nesefî'nin kaydına göre, mütekellimlerden bazıları Hz.Ali'nin hilâfeti konusunda icma olduğunu söylemişlerdir. O dönemde, şura ehlinden olan altı kişiyle imametin sınırlandırılmasına dair genel genel bir görüş vardır. Sonunda Hz. Osman'ın halife seçilmesine karar verilmiştir. Buna göre şayet Hz. Osman olmasaydı, Hz. Ali'nin hilâfeti konusunda icma gerçekleşmiş olurdu. Bu nedenle, Hz. Osman'ın öldürülmesinden sonra Hz. Ali hakkında icma sabit olmuştur.[4]

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî bu hadisi zikrederek, hadiste yer alan "şehid" kelimesiyle Hz. Ömer, Osman ve Ali'nin şehit edilerek öldürüleceğinin Resûlullâh tarafından önceden haber verildiğini söylemiştir. Bu hadisten sonra kim Hulefâ-i Raşidin hakkında kötü söylerse Hz.Peygamber'in sözünü reddetmiş olur. Hz. Peygamber'in haberlerini yalanlayan kimse ise dinden çıkmıştır.[5]

3.5. Halifelere İsyan İle İlgili Hadisler

Hz. Muhammed (sav.) vefatından sonra sırasıyla Hz. Ebû Bekr, Hz. Ömer ve Hz. Osman halife oldular. Bu üç halifenin hilafetine karşı çıkan ya da onlara biat etmeyen, onların hilafetini istemeyen hiç kimse olmadı.

---

[1] Müslim, Fedâilü's-Sahabe, 5.

[2] Nesâî, İhbas, 4.

[3] Nesâî, İhbas, 4.

[4] en-Nesefî, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 496.

[5] en-Nesefî, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 496.

Ancak Hz. Osman'ın hilafetinin ikinci yarısından itibaren ayrılıklar baş göstermeye başladı. Hz. Osman'ın (ra) ölümünden sonra bu ayrılıklar iyice artmaya başladı. Hz. Osman'ın vefatından sonra sahabe hilafeti Hz. Ali'ye teklif ettiler. Ancak Hz. Ali bu teklifi kabul etmedi. Daha sonra sahabilerin ısrarları neticesinde halifeliği kabul etti. Hz. Osman'ın akrabaları, Muaviye ve onun taraftarları Hz. Ali'den Hz. Osman'ın katillerini bulmasını istediler. Fakat bu hemen halledilebilecek bir mesele değildi.

Sahabenin ileri gelenleri Hz. Ali'ye biat ettiler. Fakat Talha ve Zübeyr zorla biat ettiklerini söylediler. Onlar: "Biz elimizle biat ettik, kalbimizle değil" dediler. Sad b. Ebi Vakkâs, Said b. Zeyd, Usame b. Zeyd gibi sahabiler Hz. Ali'nin itaatine girmeyi ve ona yardım etmeyi reddettiler, ama hiçbir zaman onun aleyhinde söz söylemediler. Müslümanlarla savaşma konusunda Hz. Ali'ye yardım etmeyi reddettiler, zaten Hz. Ali'de onlara böyle bir çağrıda bulunmamıştı. Yani onlar Hz. Ali'ye itaat etmemekle ihanet etmiş ya da günaha girmiş değillerdir. Çünkü Resulullah (sav.), birçok sözünde fitne zamanında geri durulmasını tavsiye etmiştir.[1]

Hz. Ali (ra), Cemel ashabıyla savaşmayı hiç istememiştir. Bu savaşı iptal etmiştir. Ancak bu konuda Hz. Ali haklıdır. Çünkü Hz. Ali'nin imameti sabittir ve diğerlerinin ona bağlanmaları ve itaat etmeleri gerekiyordu. Ancak onlar muhalefette ısrar ettiler. Onlar itaate dönmeyince Allâh'ın emrini yerine getirmek için onlarla savaştı.[2]

Sıffin Savaşı'nda, tarafların her ikisinin de savaşma niyeti yoktu. Taraflardan her biri, diğerinin ihanet ettiği düşüncesiyle kendilerinden uzaklaştırmaya çalışıyorlardı.

Suffin savaşında Hz. Ali bir taraf, Talha ve Zübeyr ise bir taraf olmuşlardı. Hâlbuki onların her üçü de Cennetle müjdelenen insanlardı. Onların adaletleri hakkında hiç kimsenin şüphesi yoktur. Ama Sıffin savaşında da haklı olan taraf, Hz. Ali'dir. Muaviye ise haksız olan taraftır.[3]

Buna rağmen Ehl-i Sünnet, Hz. Ali'ye muhalif olanları, ona zulmedenleri, zalim olarak isimlendirmekten uzak durdular. Çünkü onlar Resulullah'ın (sav.)arkadaşlarıdır ve Resulullah (sav.) onlardan her zaman övgüyle sözetmiştir.

---

[1] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 495.

[2] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 498.

[3] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 504.

Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, bu şekilde görüşlerini dile getirmiş ve bu konuda şu hadisleri zikretmiştir:

1- إذا ذكر أصحابي فأمسكوا.

"Ashabım bir şey söylediğinde onlara tutunun."[1]

Yukarıdaki kaydettiğimiz hadis, Taberânî tarafından aşağıdaki isnad ve metinle rivayet edilmiştir:

حدثنا أحمد بن محمد بن يحيى بن حمزة الدمشقي ثنا إسحاق بن إبراهيم ثنا يزيد بن ربيعة ثنا أبو الأشعث عن ثوبان: عن النبي صلى الله عليه و سلم قال: إذا ذكر أصحابي فأمسكوا و إذا ذكرت النجوم فأمسكوا و إذا ذكر القدر فأمسكوا.

Ahmed b. Muhammed b. Yahya b. Hamza ed-Dımeşkî → İshak b. İbrahim → Yezid b. Rebia → Ebû'l-Eş'as → Sevbân (ra).

"Sevbân'dan (ra). 'Resulullah (sav.) dedi ki: 'Ashabım bir şey söylediği zaman onları dinleyin. Yıldızlar hakkında söylediklerinde, kader hakkında söylediklerinde onları dinleyin."[2]

et-Taberânî bu hadisi, *Hasen b. Ali el-Fesevî, Said b. Süleyman, Meshere b. Abdulmelik b. Selea el-Hamedâni, el-A'meş, Ebû Vail, Abdullah* isnadıyla da rivayet etmiştir.[3]

Yukarıdaki isnada yer alan ravi *Ahmed b. Muhammed b. Yahya b. Hamza ed-Dımeşkî*'nin rivayetlerinin çoğu babasından ve dedesindendir. Ebû Hatim er-Razî, onun; "Babamdan bir şey duymadım, dediğini işittim" demiştir.[4] Ayrıca Yezid b. Rabia'nın hadisi terkedilmiştir.[5]

2 - ستكون بعدي فتنة المطجع فيها خير من القاعد و القاعد فيها خير من القائم و القائم فيها خير من الماشي و الماشي فيها خير من الساعي.

---

[1] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 506.

[2] et-Taberânî, *Mu^cemu'l-Kebîr*, II, 96.

[3] Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebir*, X, 198.

[4] İbn Hacer, *Tabakâtü'l-Müdellisîn*, I, 19.

[5] en-Nesâi, *ed-Duafâ ve'l-Metrukîn*, I, 110.

"*Benden sonra fitne olacak. O zaman yatan kimse, oturandan, oturan ayakta durandan, ayakta duran yürüyenden, yürüyen koşan kimseden daha hayırlı olacaktır*."[1]

Hadis, el-Buhâri, Müslim, Tirmizî ve Ahmed b. Hanbel tarafından rivayet edilmiştir. el-Buhâri'nin naklettiği hadis şöyledir:

حدثنا عبد العزيز الأويسي حدثنا إبراهيم عن صالح ابن كيسان عن ابن شهاب عن ابن المسيب و أبي سلمة بن عبد الرحمن أن أبا هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم : ستكون فتن القاعد فيها خير من القائم و القائم فيها خير من الماشي و الماشي فيها خير من الساعي.

Abdulaziz el-Üveysî → İbrahim b. Sâlih İbn Keysân → İbn Şihâb → İbn el-Müseyyeb ve Ebû Seleme b. Abdirrahmân → Ebû Hüreyre (r.a.).

"*Ebû Hüreyre (r.a.) şöyle demiştir: 'Resulullâh (sav.) 'Benden sonra fitneler olacaktır, o zaman oturan ayakta durandan, ayakta duran yürüyenden, yürüyen koşandan daha hayırlıdır' buyurdu*."[2]

el-Buharî bu hadisi, *Muhammed b. Abdillah, İbrahim b. Sad, Sad b. İbrahim, Ebû Seleme b. Abdirrahman, Ebû Hüreyre (r.a.)* isnadıyla da rivayet etmiştir.[3]

Müslim ise ilgili hadisi; *Amr b. en-Nâkıd ve Hasen el-Hulvanî ve Abd b. Humeyd, Yakub (İbrahim b. Sad), Ebû Salih, İbn Şihab, İbn Müseyyeb, Seleme b. Abdirrahman, Ebû Hüreyre (r.a.)* isnadıyla rivayet etmiştir.[4]

Tirmizî ise aynı hadisi, Kuteybe, el-Leys, Iyas b. Abbas, Bekr b. Abdillah b. el-Eşcaî, Bişr b. Said, Sa'd b. Ebî Vakkâs şeklinde rivayet etmiştir.[5] Tirmizî, bu hadisin Sa'd b. Ebi Vakkas'dan başka bir tarikle de rivayet edildiğini söylemiş, Şeyh Elbânî de hadisin sahih olduğunu bildirmiştir.[6]

---

[1] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 495.

[2] Buharî, Fiten, 9.

[3] Buharî, Fiten, 9, (3406, 6670).

[4] Müslim, Fiten, 10.

[5] Tirmizî, Fiten, 29, (2194).

[6] Tirmizî, Fiten, 29, (2194).

Ahmed b. Hanbel ise bu hadisi; Abdullah, Ahmed b. Muhammed b. Hanbel, Ebû Said Mevlâ Beni Hâşim, Abdullah b. Lühey'a, Bekr b. Abdillah b. el-Eşca'î, Abdurrahmân b. Hüseyin, Sa'd b. Ebî Vakkâs şeklinde rivayet etmiştir. Şuayb el-Arnavud, hadisin Şeyhayn'ın dışındakilere göre sahih olduğunu söylemiştir.[1]

en-Nesefî, Hz. Osman'ın şehit edilmesinden sonra oluşan fitne ve kargaşa ortamında sahabenin ileri gelenlerinin Hz. Ali'ye yardım etmeyip geri durmalarının haklılığını ortaya koymak için bu hadisi zikretmiş ve bu sahabîlerin de Hz. Peygamber'in hadisindeki tavsiyesine uyduklarını söylemiştir. en-Nesefî, bu davranışları nedeniyle sahâbenin kötülenmesinin doğru olmadığını ortaya koymak için aşağıdaki hadisleri kaydetmiştir:

3 - قتال المسلم كفر و سبابه فسق و لا يحل لمسلم أن يهجر أخاه فوق ثلاثة أيام.

"Müslümana sebbetmek (sövmek) fısk, öldürmek küfürdür. Bir müslümanın din kardeşine üç günden fazla küsmesi helal değildir."[2]

Yaptığımız araştırmalar sonucunda bu ibarenin aslında iki ayrı hadis olduğunu tespit etmiş bulunmaktayız. Bu nedenle her bir hadisi ayrı ayrı incelemek istiyoruz:

حدثنا أبو اليمان أخبرنا شعيب عن الزهري قال حدثني أنس بن مالك أن رسول الله صلى الله عليه و سلم قال: لا تباغضوا ولا تحاسدوا ولا تدابروا و كونوا عباد الله أخوانا ولا يحل لمسلم أن يهجر أخاه فوق ثلاث أيام.

Ebû'l-Yemân → Şuayb → ez-Zührî → Enes b. Mâlik.

"*Enes b. Mâlik (ra) dedi ki: 'Resulullah (sav.): 'Ey ashabım! Birbirinize düşmanlık etmeyiniz, birbirinize hesad etmeyiniz, birbirinizden yüz çevirip ayrılmayınız. Ey Allâh'ın kulları! Birbirinizle kardeş olunuz. Bir müslümanın din kardeşine üç günden fazla küsmesi helal değildir*." [3]

el-Buharî bu hadisi; *Abdullah b. Yûsuf, Mâlik, İbn Şihab, Ata b. Yezid el-Leysi, Ebû Eyyüb el-Ensarî* isnadıyla, "*Bir kişinin din kardeşini üç günden fazla küs bırakması, helal değildir. Bir halde küslük ki, iki mü'min birbirine kavuştukları zaman*

[1] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 168 (1446).

[2] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 495.

[3] Buharî, Edeb, 57, 62.

birisi yüzünü şu tarafa, öbürü de öte tarafa çevirir. Hâlbuki iki mü'minin hayırlısı önce selam vermeğe başlayandır" şeklinde rivayet etmiştir.[1]

Müslim ilgili hadisi, *Yahyâ b. Yahyâ, Mâlik; İbn Şihâb, Enes b. Mâlik* ve başka bir seferde de; *Yahyâ b. Yahyâ, Mâlik, İbn Şihab, Atâ b. Yezid el-Leysî, Ebû Eyyüb el-Ensârî* isnadıyla rivayet etmiştir.[2]

Ebû Davud, yukarıda kaydettiğimiz hadisi Abdullah b. Mesleme, Mâlik, İbn Şihâb, Enes b. Mâlik şeklinde rivayet etmiştir.[3] Şeyh Elbânî ise, hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[4]

Tirmizî ise ilgili hadisi; *İbn Ebî Ömer, Süfyan, ez-Zührî, Said b. Abdirrahman,* diğer bir şekilde *Süfyan, ez-Zührî, Atâ b. Yezid el-Leysî, Ebû Eyyüb el-Ensârî* şeklinde rivayet etmiştir. Tirmizî, hadisin hasen-sahih olduğunu, Şeyh Elbânî ise sahih olduğunu söylemiştir.[5]

en-Nesefî'nin kaydetmiş olduğu hadisin diğer kısmı ise Tirmizî tarafından şu şekilde rivayet edilmiştir:

حدثنا محمد بن عبد الله بن يزيع حدثنا عبد الله بن منصور الواسطي عن عبد الملك بن عمير عن عبد الرحمن بن عبد الله بن مسعود عن أبيه قال: قال رسول الله قتال المسلم أخاه كفر و سبابه فسق.

Muhammed b. Abdillah b. Yüzey' → Abdullah b. Mansur el-Vâsıtî → Abdulmelik b. Umeyr → Abdurrahman b. Abdillah b. Mesûd → Abdullah b. Mesûd (ra).

"*Abdullah b. Mesûd (ra) dedi ki: 'Resulullah (sav.) 'Müslümana sövmek, fısk, öldürmek ise küfürdür'* buyurdu."[6]

Tirmizî, İbn Mesud hadisinin hasen- sahih mertebesinde olduğunu, Abdullah b. Mesûd hadisinin başka tariklerle de rivayet edildiğini bildirmiştir. Şeyh Elbânî ise, hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[7]

---

[1] Buharî, Edeb, 57, 62, (5718, 5727).

[2] Müslim, Birr, 23, 25, 26.

[3] Ebû Dâvud, Edeb, 47, (4910).

[4] Ebû Dâvud, Edeb, 47, (4910).

[5] Tirmizî, Birr, 21, 24, (1932).

[6] Tirmizî, Birr,15, (2634) Buharî, Edeb, 44; Müslim, İmân, 116.

[7] Tirmizî, Birr, 15, (2634).

en- Nesâi bu hadisi; *İshâk b. İbrahim, Abdurrezzak, Ma'mer, Ebû İshak, Ömer b. Sa'd, Sa'd b. Ebi Vakkâs* şeklinde rivayet etmiş, Şeyh Elbânî de hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[1]

Ahmed b. Hanbel yukarıda kaydettiğimiz hadisi; *Abdullah, Ahmed b. Muhammed b. Hanbel, Ali b. Bahr, İsâ b. Yunus, Zekeriyya, Ebû İshak, Muhammed b. Sad b. Malik, Sad b. Malik (ra)* şeklinde rivayet etmiş, Şuayb el-Arnavud hadisin isnadının sahih, ricalinin *Ali b. Bahr* hariç, Şeyhayn'ın ricaline göre sika olduğunu söylemiştir.[2]

en-Nesefî, konuyla ilgili olarak aşağıdaki hadisi de delil olarak nakletmiştir:

4 - لعلى الله أطلع عليهم فقال: اعملوا ما شئتم فقد غفرت لكم.

"Umulur ki Allâh, Bedir'de hazır bulunanların mücahedelerine muttali olmuştu de: 'Ey Bedir yârânı! Bundan böyle ne dilerseniz yapın, muhakkak ki ben sizi affedeceğim."[3]

Yukarıdaki hadis, Kütüb-i Sitte kitaplarının çoğunda rivayet edilmiştir. Konuyla ilgili olarak el-Buhârî'nin nakletmiş olduğu hadis aşağıdadır:

حدثنا علي بن عبد الله حدثنا سفيان حدثنا عمرو بن دينار سمعت منه مرتين قال أخبرني حسن بن محمد قال أخبرني عبيد الله بن أبي رافع قال سمعت عليا يقول بعثني رسول الله أنا و الزبير و المقداد بن الأسود قال: انطلقوا حتى تأتوا روضة خاج فإن بها ظعينة و معهما كتاب فخذوه منها. فانطلقنا تعادى بنا خيلنا حتى انتهينا إلى الروضة فإذا نحن بالظعينة فقلنا أخرجي الكتاب فقالت ما معي من كتاب فقلنا لتخرجن الكتاب أو لنلقين الثياب فأخرجته من عقامها فأتينا به رسول الله فإذا فيه من حاطب بن أبي بلتعة إلى أناس من المشركين من أهل مكة يخبرهم ببعض أمر رسول الله فقال رسول الله (يا حاطب ما هذا). قال يا رسول الله لا تعجل علي إني كنت أمرا ملحقا في قريش و لم أكن من أنفسنا و كان من معك من المهاجرين لهم قرابات بمكة يحمون بها أهليهم و أموالهم فأجبت إذا فاتني ذلك من النسب فيهم أن أتخذ عندهم يدا يحمون بها قرابتي و ما

[1] Nesâî, Tahrim, 27, (4101).

[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 178 (1537).

[3] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 503.

فعلت كفرا ولا ارتدادا ولا رضا بالكفر بعد الإسلام فقال رسول الله (لقد صدقكم). قال عمر يا رسول الله دعني أضرب عنق هذا المنافق قال: إنه قد شهد بدرا و ما يدريك لعل الله أن يكون قد اطلع على أهل بدر فقال اعملوا ما شئتم فقد غفرت لكم.

Ali b. Abdillah → Süfyân → Amr b. Dinâr → Hasen b. Muhammed → Ubeydullah b. Ebi Rafî → Ali (r.a.).

"Ali (ra) der ki: (Hâtıb'ın mektubu Resulullah'a (sav.) vahiy ile bildirilmişti.) Bunun üzerine Resul-i Ekrem (sav.) beni, Zübeyr'i ve Mikdad b. el-Esved'i bulup getirmeğe memur ederek şöyle buyurdu: 'Şimdi gidiniz, Hâc bostanına kadar ilerleyiniz. Oraya vardığınızda mahfe içinde yolcu bir kadın bulacaksınız, yanında bir mektup vardır. Onu alıp bana getiriniz' buyurdu. Ali (r.a.) der ki: 'Biz atlarımı koşarak gittik. Sonunda bostana vardık. Hakikaten orada mahfe içinde bir kadın bulduk. Kadına: 'Şu mektubu çıkarsana!' dedik. Kadın: 'Benim yanımda hiçbir mektup yoktur' diye inkâr etti. Biz kadına: 'Ya mektubu çıkaracaksın, yahud biz elbiseni soyup alacağız' dedik. Çaresiz kalan kadın mektubu saçının hotozu arasından çıkardı. Biz de mektubu alıp Resulullah (sav.) getirdik. Mektupta: Hâtıb İbn Ebi Belte'a'dan Mekke müşriklerinden bazı kimselere hitaben, Resulullah'ın (sav.) harb hazırlığı yaptığının bildirildiği görüldü. (Hâtıb Bedir mücahidlerinden olduğundan) Resul-i Ekrem (sav.) (hayret ederek ve bir heyet müvacehesinde meseleyi inceleyerek: 'Ey Hâtıb, bu ne iştir? diye sordu. Hâtıb şöyle cevap verdi: 'Ya Resulullah (sav.) benim hakkımda acele etme, kerem buyur. Ben Kureyş'e mensup değil, anlaşmayla bağlı bir kişiyim. Fakat hiçbir zaman ben, Kureyş'in mahremi ve samimi bir ferdi olmadım. Ya Resulullah (sav.) maiyetinizde, muhacirlerden bu kadar kimseler vardır ki, bunların Mekke'de ailelerini, mallarını koruyacak akrabaları vardır. (Benim ise himaye edecek kimsem yoktur.) Neseb cihetiyle olan boşluğu, Mekkeli'ler arasında kazanarak doldurmak ve bu suretle akrabamı himaye etmek istedim. Yoksa bu işi dinimden dönmek için işlemedim. Ve ben Müslüman olduktan sonra katıyyen küfre razı olmadım.' Hâtıb İbni Belte'a'nın bu müdafası üzerine Resulullah (sav.) orada bulunanlara: 'Hâtıb, size doğru söyledi' buyurdu. Fakat Ömer (ra): 'Ya Resulullah (sav.)! Bırak da şu münafığın boynunu vurayım' dedi. Resulullah (sav.): 'Ya Ömer! Hatıb Bedir gazasında hazır bulundu. Ne bilirsin? Umulur ki Allâh-u Teâlâ, Bedir'de hazır bulunanların yüksek mücahedelerine muttali olmuştu

da: ‘Ey Bedir yaranı bundan böyle ne dilerseniz işleyiniz, ben sizi affedeceğim’ buyurmuştur.” [1]

Hadis Müslim tarafından, *Ebû Bekr b. Ebi Şeybe ve Amr en-Nâkıd ve Zühri b. Harb ve İshak b. İbrahim ve İbn Ebî Ömer*, Amr’ın lafzıyla (İshak “ehberena”, diğerleri “hadsena” demiştir), *Süfyan b. Uyeyne, Amr, el-Hasen b. Muhammed, Abdullah b. Râfî, Hz. Ali (ra)* şeklinde rivayet edilmiştir.[2]

Ebû Davud ilgili hadisi, *Müsedded, Süfyan, Amr, el-Hasen b. Muhammed b. Ali, Ubeydullah b. Ebi Râfî, Hz. Ali (r.a.)* isnadıyla rivayet etmiş, Şeyh Elbânî hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[3]

Yukarıdaki hadisi Tirmizî; *İbn Ebi Ömer, Süfyan, Amr b. Dinâr, el-Hasen b. Muhammed, Ubeydullah b. Râfî, Hz. Ali (ra)* isnadıyla rivayet etmiştir.[4]

en-Nesefî bu hadisi, büyük günah işlemiş olsalar ya da Müslüman kardeşlerini öldürmüş olsalar dahi, ashabdan hiç kimseye zalim denilmeyeceğini delillendirmek için kaydetmiştir.

Ebû’l-Mu’în en-Nesefî, halifelere isyan ve fitne konusunda Hz. Peygamber’in (sav) Hz. Ali’ye hitaben söylediği şu hadisi de delil olarak kaydetmiştir:

5. إنك تقاتل على التأويل كما نقاتل على التنزيل.

“Bizim Kur’an’ın tenzili esnasında savaştığımız gibi, sen de O’nun te’vili esnasında savaşacaksın.”[5]

en-Nesefî’nin konuyla ilgili olarak yukarıda kaydettiği hadis, Ahmed b. Hanbel tarafından aşağıdaki isnad ve metinle rivayet edilmiştir:

حدثنا عبدالله حدثني أبي ثنا أبو أسامة قال حدثني قطن عن إسماعيل بن رجاء عن أبيه عن أبي سعيد الخدري قال: كنا عند رسول الله فقال: فيكم من يقاتل على تأويل القرآن كما قاتل على تنزيله.

---

[1] Buharî, Megazi, 9,46, (2845).

[2] Müslim, Fedâilü’s-Sahabe, 161.

[3] Ebu Davud, Cihad, 98, (2650).

[4] Tirmizî, 60. Surenin tefsiri, 1, (827).

[5] en-Nesefi, *Tabsıratü’l-Edille*, II, 498.

Abdullâh→Ahmed b. Hanbel→Ebû Üsâme→Kattan→İsmâil b. Recâ'→Recâ'→Ebû Said el-Hudrî (ra).

Ebû Said el-Hudrî (ra) dedi ki: "Biz Resûlullâh'ın (sav) yanındaydık. Resûlullâh (sav): 'Kur'an'ın nüzulu esnasında savaşıldığı gibi, sizin içinizden O'nun te'vili esnasında da savaşan biri olacaktır' buyurdu".[1]

Söz konusu hadis, Ahmed b. Hanbel tarafından, *Abdullâh, Ahmed b. Hanbel, Vekî', Fatır, İsmâil b. Recâ', Recâ', Ebû Said el-Hudrî* isnadıyla da rivayet edilmiştir. Ahmed b. Hanbel'in bu rivayetinde hadisin devamında; "*Hz. Ebû Bekr ve Ömer ayağa kalktılar. Hz. Peygamber (sav): Hayır! O, ayakkabı diken kimsedir ve Hz. Ali ayakkabısını dikiyordu"* ilavesi yer almaktadır.[2]

en-Nesefî, bu hadisi Cemel ve Sıffin savaşlarında Hz. Ali'nin haklı olduğunu ispat etmek için nakletmiştir. Çünkü Hz. Ali'nin imâmeti sabittir ve diğerlerinin ona bağlanmaları ve itaat etmeleri gerekmektedir. Fakat Hz. Ali onları itaate davet etmiş olmasına rağmen onlar itaat etmemiş muhalefette israr etmişlerdir.Bunu n üzerine Hz. Ali (ra), Allâh'ın emrini yerine getirmek için onlarla savaşmıştır.[3]

---

[1] Ahmed b. Hanbel*, Müsned*, III, 31.

[2] Ahmed b. Hanbel*, Müsned*, III, 33.

[3] en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille*, II, 498.

SONUÇ

Bu çalışmamızın sonucunda, Tabsıratü'l-Edille'de yer alan hadisler tespit edilerek bunların sıhhat durumları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu rivayetlerin ne kadarının sahih, ne kadarının zayıf olduğu tespit edilmiş, böylece Ebû'l-Muin en-Nesefî'nin kendi görüşlerini desteklemek için kullandığı hadisleri seçerken gösterdiği hassasiyet ortaya konulmuştur.

Tabsıratü'l-Edille hakkında yaptığımız araştırma sonucunda, en-Nesefî'nin tekrarlarla birlikte (118) yüz onsekiz, tekrarlar olmaksızın (95) doksan beş hadis rivayet ettiği tespit edilmiştir. Bu hadislerin (61) altmış bir tanesi Kütüb-i Sitte kitaplarında yer almaktadır. Yaklaşık (7) yedi tanesi Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde, (6) altı tanesi ise et-Taberânî'nin Mu'cem'lerinde yer almaktadır. Geriye kalan hadisler ise, Hılyetü'l-Evliyâ, Üsdü'l-Gâbe vb. hadis kitaplarında bulunmuştur. Tabsıratü'l-Edille'de yer alan iki hadise ise, hadis kaynaklarında rastlanılamamıştır.

Kütüb-i Sitte kitapları dışında yer alan hadisler isnad yönünden ricâl tenkidine tabii tutulmuş ve bu hadislerin genellikle zayıf oldukları tespit edilmiştir. Ebû'l-Mu'în tarafından bu zayıf hadislerin Allâh'ın mahiyeti, kaza ve kader, Hulafâ-i Raşidin'in fazileti ve imâmet gibi İslâm'ın ilk dönemlerinden itibâren çok tartışılan konularda kullanılması dikkat çekicidir.

Ebû'l Mu'în en-Nesefî, hadislerin hadis kaynaklarında yer aldığı şekilde tümünü değil, sadece konuyla ilgili kısmını zikretmiştir. Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, bazı hadislerde lafız yönünden değişiklik yapmış, yahut bu hadisler kendisine bu şekilde ulaşmıştır. Meselâ: Tirmizî'nin "Güneş, Hz. Ömer'den daha hayırlı bir kimse üzerine doğup batmamıştır" hadisini Hz. Ebû Bekr'in faziletini ispat konusunda nakletmiştir. Yine "Hz. Peygamber'e tabi olanların kurtuluşa ereceği" hadisini Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer'i zikrederek vermiştir. Hz. Muhammed'in nübüvvetini ispat konusunda "Deveyi yularından ağaca bağlı şekilde bulacaksın" hadisi, hadis kaynaklarında Tebük savaşı esnasında gerçekleşen bir mucize olarak zikredilirken, Ebû'l-Mu'în en-Nesefî, İsra gecesi gerçekleşen bir mucize olarak zikretmiştir. Ebû'l-Mu'în'in bu değişikliklere niçin ihtiyaç duyduğu ise bilinmemektedir.

Bütün bu değerlendirmelerden sonra, Ebû'l-Mu'în en-Nesefî'nin kullandığı hadislerin çoğunluğunun sahih hadis kitaplarında yer alan sıhhat derecesi yüksek

hadisler olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum onun güvenirliğini artırmakta, ona ve Tabsıratü'l-Edille'ye Kelâm âlimleri tarafından verilen önemin haklılığını ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

Abdurrezzâk, Ebû Bekr b. Hemmâm(1403), *Musannef*, I-XI, (thk: Habîburrahmân el-A'zamî), Mektebû'l-İslâmî, Beyrut.

Ahmed b. Hanbel**,** Ebû Abdillah eş-Şeybânî(1402/1982), *el-Müsned*, I-VI Müessseset'l Kurtuba*,* Kahire.

_____ (1406/1985) **,** *el-Esmâ ve'l- Künâ*, I, (thk: Abdullah b. Yûsuf el-Ca'dî),Mektebetü Darü'l- Aksâ, Kuveyt.

_____ (1403/1983) **,** *Fedâilü's-Sahâbe*, I-II, (thk: Vasıyullah Muhammed Abbâs), Müessesetü'r-Risâle, Beyrut.

el- Alâi, Ebû Said b. Halil b. Keykeldî Ebû Said, (1986–1407) *Câmiü't-Tahsîl*, I, (thk: Hamdi Abdulmecid es-Selefî), nşr: Âlemü'l Kütüb, Beyrut.

Alâüddin es-Semerkandî, (t.y), Şerhu *Te'vilâti'l-Kur'ân*, Süleymaniye Kütüphanesi, Hamidiye, nr. 176.

el-Âlûsî, Ebu'l-Fadl Şihâbuddîn Mahmûd (1436/2005), *Rûhu'l-Meânî Fî't-Tefsîri'l-Kur'âni'l-Azîm ve's-Seb'i'l-Mesânî,* cilt: XV, Beyrut.

Askalânî, Ahmed b. Ali b. Hacer Ebû'l Fadl el Askalanî eş-Şâfiî (1983- 1403), *Tabakatü'l Müdellisîn*, I, (thk: Asım b. Abdullah el-Kuyutî), Mektebü'l Menâr, Beyrut.

_____ **(**1984 -1404**),** *Tehzîbü't-Tehzîb*, I-XIV, nşr: Dâru'l- Fikr, Beyrut.

_____ (1986–1406) **,** *Takrîbu't-Tehzîb*, I, (thk: Muhammed Avvâme), nşr: Dâru'r-Raşid, Suriye.

_____ (1986–1406)**,** *Lisânü'l- Mîzân*, I-VII, (thk: Dâiratü'l Ma'ruf en-Nizamiye), nşr: Müessesetü'l- A'lami li'l- Matbuat, Beyrut.(t.y)

_____*Ta'cilu'l-Menfaa bi Zevâidi Ricâli Eimmeti'l-Erba'a*, I, (thk: İkramullah İmdad el-Hak), nşr: Daru'l-Kitabi'l-Arabî, Beyrut.

Ateş, Ali Osman,(1996*), Ehl-i Sünnet ve Şia'mn Delil Olarak Aldığı Bazı Hadisler,* Beyan Yayınları, İstanbul.

Ateş, Süleyman,(1991), *Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri*, I-XII, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul.

Bağdadî, İsmâil Paşa (1955), *Hediyyetü'l- Ârifîn*, İstanbul.

Baloğlu, Bülent, (2003), "Doğru bilgi tanımına ulaşma çabası Ebû'l-Mu'în en-Nesefî Örneği", *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, c. XVIII. İzmir.

el-Buhârî**,** Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil, (1987–1407): *Sahîhu'l-Buhârî,* I-V, (thk: Mustafa Dibu'l-Buğa), nşr: Dâru İbn Kesir, Dımeşk,(t.y)

_____ *el-Künâ*, I, (thk: Seyyid Haşim en-Nedvî), nşr: Daru'l-Fikr, Beyrut.

Canan, İbrahim (1988), *Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercümesi ve Şerhi,* Akçağ Yayınları, 1. baskı, Ankara.

ed-Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahmân b el-Fadl b. Behram (1407) *Sünen*, I-II, (thk: Fevan Ahmed Zemilî-Halid es-Seb'i el-A'lemî), nşr: Darü'l- Kitabi'l Arabî, Beyrut.

Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'âs, (ty): *Sünen,* I-IV, (tah: Muhammed Muhyiddin,Abdulhumeyd-Yusuf Kemal el-Hût'un, ta'lik ve Elbânî'nin değerlendirmeleri ile birlikte), Daru'l-Fikr, Basım Yeri Yok.

Ebû Ya'lâ, Ahmed b. Ali b. El- Müsennâ el-Mevsılî et-Temimî, (1984–1404), *Müsned*, I-XIII, (thk: Hüseyin Selim Esad), nşr: Daru'l Me'mun li't-Turâs, (Hüseyin Selim Esad'ın değerlendirmeleriyle birlikte.), Dımeşk.

Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillah el- Isbehânî, (1405) *Hilyetü'l Evliyâ ve Tabakatü'l-Asfiya*, I-X, nşr: Daru'l Kitabi'l Arabî, Beyrut.

İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed el-Kûfî (1409), *el-Musannaf fi'l-Ehadisi ve'l-Eser*, I-VII, (thk: Kemâl Yusuf el-Hût), nşr: Mektebetü'r-Rüşd, Riyad.

Ebû Hatim, Abdurrahmân b. Muhammed b. İdris Ebû Muhammed er-Râzî, et-Temimî, (1952–1271) *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, I-IX, nşr: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut.

el-Hâkim, Muhammed b. Abdillâh Ebû Abdillâh en-Nisâburî, (1390–1411), *Müstedrek Ala's-Sahîhayn*, I-IV, (thk: Mustafa Abdulkadir Ata), nşr: Dâru'l Kitabi'l İlmiye, Beyrut.

Hatiboğlu, Mehmed Said, (2005), *Hilâfetin Kureyşliliği*, Kitabiyat, Ankara.el-Heysemî, Ebü'l-Hasan Nureddin Ali b. Ebî Bekr b. Süleymân (807/1405) *Mecmeu'z-Zevâid ve Menbeu'l-Fevâid*, I-X, nşr: Dârü'l-Fikr, Beyrut.

el-Hindî, Ali b. Husâmeddin el-Muttekî, (M. 1989) *Kenzu'l-Ummâl*, nşr: Müessesetü'r-Risâle, Beyrut.

el-Gazzâlî, Muhammed b. Muhammed Ebû Hâmid, (t.y), *Ihyau Ulumi'd-Din*, I-IV, Darü'l-Ma'rife, Beyrut.

Gölcük, Şerafettin, (2000) *Kelâm Tarihi*, 4. baskı, İstanbul.

İbnü'l-Cevzî, Abdurrahman b. Ali b. Muhammed Ebû'l-Ferec, (1415), *et-Tahkîk fî Ehadîsi'l-Hilâf*, I-II, (thk: Abdulhamid Muhammed es-Sa'dânî), nşr: Dâru'l Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut.

İbnü'l-Esîr, Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed Izzüddîn el-Cezerî, (1970) *Üsdü'l-Ğâbe Fî Ma'rifeti's-Sahâbe*, (Tahkik: Muhammed İbrahim el-Bennâ- Ahmed Âşûr) I-VII, Kitâbu'ş-Şa'b, Beyrut.

İbn Sa'd, Muhammed b. Sa'd b. Menî' Ebû Abdillah el-Basrî ez-Zührî,(t.y), *Tabakatü'l-Kübrâ*, nşr: Dâru's-Sadır, Beyrut.

İbn Mâce, Ebû Abdıllâh b. Yezîd el-Kazvînî, (t.y), *Sünen*, I-II, (thk: M. Fuâd Abdulbâkî), nşr: Dâru'l Fikr, Beyrut.

İbn Hibbân, Muhammed b. Hibbân b. Ahmed b. Ebî Hâtim el-Büstî, (1993/1414): *Sahih*, I-XVIII, (thk: Şuayb el-Arnavut), nşr: Müessesetü'r-Risâle, Beyrut. (t.y).

_____ *el- Mecrûhîn*, I-III, (thk: Mahmud İbrahim Zayid), nşr: Darü'l-Vaî, Haleb

Katib Çelebi, Mustafa Abdullah el-Kostantinî er-Rumî el-Hanefî, (1413/1992), *Keşfü'z-Zünûn*, I-II, nşr: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut.

Mâlik b. Enes, (1413/1991), *el-Muvatta*, I-III, (thk: Takıyuddin en-Nedvî), nşr: Dâru'l-Kalem, Dımeşk.

el-Mizzî, Yûsuf b. ez-Zeki Ebû'l-Haccâc, (1980–1400), *Tezhîbü'l-Kemâl fi Esmai'r-Ricâl,* I-XXXV, (thk: Beşşar Avad Ma'ruf), nşr: Müessesetü'r-Risâle, Beyrut.

Müslim, Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc, (t.y) el-Câmiü's-Sahîh, I-V, (thk: M. Fuâd Abdulbâkî), nşr: Dâru İhyai't Turâsi'l-Arabî, Beyrut.

en-Nesefî, Ebû'l-Mu'în Abdullâh b. Ahmed b. Mahmûd, (2003), *Tabsıratü'l-Edille*, I-II, (I.Cilt: Tah: Hüseyin Atay, II. Cilt: Hüseyin Atay-Şaban Ali Düzgün), Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara.

_____(1986/1406), *et-Temhîd*, (Tahkik: Habibullah Ahmed), Kahire.

en-Nesâî, Ahmed b. Şuayb Ebû Abdirrahmân, (t.y), *Sünenü'n-Nesâî*, I-VIII, (thk: Abdulfettah el-Avane), nşr: Mektebü'l Matbuat el-İslâmiyye, Haleb. (1369)

_____*ed-Du'afâ ve'l-Metrûkîn*, I, (thk: Mahmud İbrahim Zayid), nşr: Daru'l-Vâi, Haleb.

er-Râzî, Fahreddîn, 1328, *Esâsü't-Takdis*, Mısır.

Şeyhzâde, (1317), *Nazmü'l-Fevâid*, Mısır.

et-Taberânî, Süleyman b. Ahmed b.Ahmed b.Eyyub Ebû'l-Kâsım (1983/1404): *el-Mu'cemu'l-Kebîr,* I-XX, (Tahk. Hamdi b. Abdülmecîd es-Sekafî), nşr: Mektebetü Ulûmil-Hikem, Musul.(1415)

_____ *el-Mu'cemu'l- Evsat*, I-X, (thk: Abdullah b. Muhammed –Abdulmuhsin b. İbrahim el-Huseynî), nşr: Dâru'l Harameyn, Kahire.(1985- 1405).

_____*el-Mu'cemu's-Sağir*, I-II, (thk: Muhammed Şekûr Mahmud el-Hâci Emirî), nşr: Mektebü'l-İslâmî-Darü'l-Ammar, Beyrut, Amman.

et-Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ(t.y) *el-Câmiu's-Sahih/Sünenü't- Tirmizî,* (I-V), (tah: Ahmed Muhammed Şakir), nşr: Dâru İhyai'l- Arabî, Beyrut.

Toprak, Süleyman. (2001), *Kelâm*, Tekin Kitabevi, Konya.

el-Ukaylî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Amr b. Musâ. (1984–1404), *ed-Duafâi'l-Kebîr*, I-VI, (thk: Abdulmutî Emin Kal'acî), nşr: Daru'l Mektebü'l-İlmiyye, Beyrut.

Yavuz, Yusuf Şevki. (2006), *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, , en-Nesefî maddesi, XXXII, 568-570, İstanbul.

Yazıcıoğlu, M. Said, (1988), *Mâturidî ve en-Nesefî'ye Göre İnsan Hürriyeti Kavramı*, Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler :

Adı-Soyadı : Adile SARIKAYA

Doğum Yeri ve Yılı : Kilis, 1981

Medeni Hali : Evli

Ev Adresi : PTT Evleri Mah. 3649. Sok. no:5 Yüreğir/ ADANA

İş Adresi : Karataş Müftülüğü Tuzla Kasabası Kur'an Kursu

E-Posta : adilecelik79@hotmail.com

Eğitim Durumu

2005 – 2008 :Yüksek Lisans, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Adana

2000- 2004 : Lisans, Çukurova Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi, Adana

1992- 1999 : Kilis İmam Hatip Lisesi, Kilis

1987- 1992 : Kartalbey İlköğretim Okulu, Kilis

Yabancı Dil : İngilizce, Arapça

İş Tecrübesi

2007- … Karataş Müftülüğü, Tuzla Kasabası Kur'an Kursu Öğreticiliği

BİLGİSAYAR BİLGİSİ: Microsoft Office Proğramı